



*provincie :: Utrecht*

Wro - proof

Nieuw Wro

Provinciaal belang

Beleidsneutrale omzetting Streekplan 2005-2015

sinds 1 juli 2008 Structuurvisie

# Inhoudsopgave

<b>4.</b>	<b>De fysieke ondergrond: bodem, water en cultuurhistorie (eerste laag)</b> .....	<b>2</b>
4.1	Bodem.....	2
4.2	Watersysteem.....	2
4.3	Cultureel erfgoed.....	5
<b>5.</b>	<b>Het infrastructurele netwerk (tweede laag)</b> .....	<b>9</b>
5.1	Algemene positionering.....	9
5.2	Wegen.....	10
5.3	Openbaar vervoer .....	11
5.4	Vervoersknooppunten en overslagpunten .....	12
<b>6.</b>	<b>De gebruikslaag: stedelijk gebied (derde laag)</b> .....	<b>13</b>
6.1	Zorgvuldig ruimtegebruik.....	13
6.3	Rode contouren.....	13
6.4	Wonen.....	16
6.5	Werken .....	21
<b>7.</b>	<b>De gebruikslaag: landelijk gebied (derde laag)</b> .....	<b>28</b>
7.1	Hoofdprincipes ruimtelijk beleid voor de gebruikslaag .....	28
7.2	Zonering van het landelijk gebied .....	28
7.3	Milieuaspecten in de groene ruimte.....	33
7.4	Landschap.....	33
7.5	Natuur .....	35
7.6	Land- en tuinbouw.....	38
7.7	Recreatie en toerisme.....	40
7.8	Veenweidegebieden.....	42
7.9	De Utrechtse Heuvelrug .....	44
7.10	Functieverandering en ruimte voor ruimte .....	47
7.11	Landgoederen .....	48
7.12	Compensatiebeginsel.....	49
<b>8.</b>	<b>Overig thematisch ruimtelijk beleid</b> .....	<b>53</b>
8.1	Veiligheid .....	53
8.3	Baggerstort .....	54
8.4	Bouwgrondstoffenwinning .....	54
8.5	Militaire terreinen .....	55

## **4. De fysieke ondergrond: bodem, water en cultuurhistorie (eerste laag)**

### **4.1 Bodem**

#### *De grond onder onze voeten*

Van oudsher is de bodem sterk bepalend geweest voor de ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden. Zo liggen oude nederzettingen en wegen op een stevige droge ondergrond en waren de kleigronden het meest geschikt voor landbouw. Ook al zijn wij nu minder afhankelijk van de bodem, toch blijft de gebiedseigen bodemkwaliteit een factor van belang bij het (her)inrichten van de ruimte. Bijzondere aardkundige waarden overblijfselen van oorspronkelijke bodemopbouw en reliëf zijn immers onvervangbaar.

#### *De bodem als basis voor het landschap*

De hoedanigheid van de bodem, de aanwezigheid van water en reliëf en de vegetatie bepalen in belangrijke mate hoe het landschap eruit ziet. De grote landschappelijke diversiteit in onze provincie is vaak terug te voeren op de diversiteit van de bodem. De bodem is hiermee de basis voor één van de kernkwaliteiten van onze provincie: de grote variatie aan landschapstypen.

Ook de natuur reageert op een uitgesproken manier op de hoedanigheid van de bodem; zo vinden we bos en heide op de zandige Utrechtse Heuvelrug, veenmoerassen in het Noorderpark en waardevolle slootvegetaties in gebieden waar grondwater naar boven borrelt.

#### *Aardkundige waarden*

De bodem van de provincie Utrecht is ontstaan in een periode van vele tienduizenden jaren. Landijs, zandstormen, onbedijkte rivieren en de zee hebben hun sporen nagelaten. Daar waar deze sporen nog duidelijk zichtbaar zijn wordt gesproken over ‘aardkundige waarden’. Deze aardkundige waarden zijn soms zeer opvallend. De Grebbeberg bij Rhenen en de Lange en Korte Duinen bij Soest zijn er voorbeelden van. Andere aardkundige waarden zijn onopvallend en beperkt van omvang.

De processen die de Utrechtse bodem hebben gevormd zijn in de meeste gevallen al lang niet meer actief. Het bodemreliëf en de bodemopbouw die aan deze gebeurtenissen herinneren geven informatie over hoe het landschap in het verre verleden is gevormd. Aantasting van deze informatiebronnen in de bodem betekent een onomkeerbaar verlies van ons natuurhistorisch erfgoed. Omdat in de bodem ook vaak sporen van onze (verre) voorouders zijn terug te vinden, betekent een aantasting van aardkundige waarden in veel gevallen ook een aantasting van ons cultuurhistorisch erfgoed.

Wij hebben de aardkundig waardevolle gebieden in kaart gebracht (kaart 4.1). Inmiddels hebben wij zes gebieden benoemd tot Aardkundig Monument. Met de eigenaar/beheerder zijn afspraken gemaakt om deze gebieden zo goed mogelijk te beschermen.

*Aardkundige waarden stellen wij waar mogelijk veilig via het instrumentarium van de ruimtelijke ordening. Als voorgestelde ruimtelijke ingrepen botsen met de aardkundige waarden van een gebied zullen wij een gedegen afweging maken tussen de ruimtelijke ingreep en het behoud van de aardkundige waarden.*

Daarnaast beschermen wij aardkundige waarden via de provinciale verordening Bescherming Natuur en Landschap en het ontgrondingsbeleid.

Daar waar de aardkundige ondergrond de basis vormt voor de kwaliteit van de natuur en het landschap is bescherming gekoppeld aan het natuur- en landschapsbeleid. Kennis van deze aardkundige eigenschappen vormt het fundament voor het versterken van de kwaliteiten van de natuur en het landschap ter plekke.

### **4.2 Watersysteem**

Mede door de wateroverlast in de jaren negentig is het denken over water veranderd. Het watersysteem is te afhankelijk geworden van technische maatregelen. Meer dan in het recente verleden moet worden ingespeeld op de natuurlijke omstandigheden. Bovendien moet rekening worden gehouden met de

gevolgen van klimaatverandering, zeespiegelstijging en bodemdaling. De winters worden natter, de zomers worden droger en de kans op hevige regenbuien neemt toe. Tegelijkertijd daalt de bodem door inklinking en krijgt onze provincie door de zeespiegelstijging te maken met verzilting in het westen. De waterstanden van de Lek en de Nederrijn nemen in de winter toe, in de zomer af.

Om deze problemen op te lossen moet water een meer sturende rol spelen in de ruimtelijke ordening dan voorheen. Dat betekent ook dat er meer ruimte voor water nodig is.

### ***Wateroverlast en waterberging***

De laatste jaren is in Utrecht met enige regelmaat sprake geweest van wateroverlast door intensieve regenval. Daarnaast is opwaaiing bij sterke westen- en noordenwind een reden dat de waterafvoer stagneert en wateroverlast optreedt. Wateroverlast ontstaat door het onderlopen van laaggelegen delen van polders en van beekdalen. Van wateroverlast is in westelijk Utrecht ook sprake als het waterpeil in de boezem te hoog oploopt en er kans bestaat op doorbraak van boezemkaden. Door klimaatverandering kan wateroverlast steeds vaker voorkomen. Kaart 4.2A (wateroverlast) geeft een overzicht van de gebieden met risico's van wateroverlast, gebaseerd op een voorlopige landelijke normering. Uit berekeningen blijkt dat bij klimaatverandering de toekomstige locaties met wateroverlast dezelfde zullen zijn als de huidige, maar dat de oppervlakten met wateroverlast per locatie groter zullen zijn.

Uitgangspunt voor oplossingen bij overvloedige neerslag is de trits vasthouden-bergen-afvoeren. Dit betekent dat in de eerste plaats getracht wordt water vast te houden daar waar het valt. Als dat niet kan is bergen in de daarvoor gereserveerde gebieden aan de orde. Pas in laatste instantie wordt water afgevoerd.

Als water onvoldoende kan worden vastgehouden is waterberging een goede manier om wateroverlast tegen te gaan. ***Wij hebben daarom in de Gelderse Vallei een aantal waterbergingsgebieden opgenomen.*** In De Venen, de Bethunepolder, Oude Rijn/Hollandsche IJssel, de Broekzijdsche Polder en rondom de stad Utrecht geldt dat de wateropgave, zowel naar aard als naar omvang, nog moet worden uitgewerkt. Zonodig werken wij deze wateropgave uit in een uitwerkingsplan of zullen wij het Streekplan partieel herzien. De keuze tussen deze beide opties is afhankelijk van de ruimtelijke consequenties: als de ruimtelijke consequenties groot zijn, is een partiële herziening nodig.

In het Nationaal Bestuursakkoord water is over regionale waterbergingsgebieden afgesproken dat zowel bij aanwijzing, inrichting als bij ingebruikname van een dergelijk gebied de schade voor belanghebbenden adequaat wordt vergoed. De wijze waarop deze schadevergoeding wordt geregeld moet duidelijk zijn voorafgaand aan de aanwijzing van het regionale bergingsgebied.

De ***waterbergingsgebieden in de Gelderse Vallei*** komen incidenteel en kort (gemiddeld eenmaal per tien jaar gedurende een beperkt aantal dagen) enige decimeters onder water te staan. Waterberging kan hier in principe goed worden gecombineerd met landbouw en met sommige vormen van recreatie of natuur. ***Binnen de waterbergingsgebieden staan wij geen ontwikkelingen toe die in strijd zijn met de waterbergingsfunctie.*** Het gaat hierbij in ieder geval om stedelijke uitbreidingen en nieuwe vestiging van woningen en bedrijven. Toepassing van ruimte voor ruimte (zie paragraaf 7.10) is wel mogelijk, mits het waterbergend vermogen minimaal gehandhaafd blijft. Voor al aanwezige functies vloeien hieruit geen beperkingen voort.

Voor de ***Bethunepolder en De Ronde Venen*** heeft de wateropgave niet alleen betrekking op wateroverlast. De wateropgave, mogelijk in de vorm van permanente waterberging is hier ook bedoeld voor het tegengaan van bodemdaling in omliggende gebieden, het tegengaan van watertekorten en het verbeteren van de waterkwaliteit in met name omliggende natuurgebieden. Op de streekplankaart hebben wij deze locaties aangeduid als 'wateropgave nader in te vullen'. In de komende periode zal de provincie voor beide gebieden de waterhuishoudkundige opgave nader onderbouwen ten aanzien van:

- de omvang en aard van de wateropgave;
- de locatie van de gewenste berging;
- de termijn waarop de locatie nodig is.

Wij nemen een besluit over waterberging als de urgentie is aangetoond en als er zicht is op toereikende financiering. Voor De Venen geldt dat deze onderbouwing voorafgaand aan de evaluatie moet plaats-

vinden. Daarna nemen wij, mede in relatie tot de evaluatie van het Plan De Venen en na een integrale afweging van alle relevante belangen, een besluit over waterberging in dit gebied.

Voor de Bethunepolder streven wij ernaar in 2005 het onderzoek naar de waterhuiskundige opgave te hebben afgerond. Complicerende factor in dit gebied is het feit dat de Bethunepolder belangrijk is voor de drinkwatervoorziening van Amsterdam en omstreken. Afhankelijk van de nog te onderzoeken wateropgave moeten daarom alternatieven gezocht worden voor de drinkwatervoorziening. Vervolgens willen wij in 2008 een besluit nemen over waterberging.

Bij zowel De Ronde Venen als de Bethunepolder is een goede waterhuishoudkundige onderbouwing essentieel. Daarnaast moet er helderheid zijn over de financiële dekking, beheer en mogelijkheden voor functiecombinaties. Deze uitwerking gebeurt in nauw overleg met de betrokken overheden en maatschappelijke organisaties. Wij zullen daarbij zo veel mogelijk de bestaande overlegverbanden en gebiedscommissies benutten.

Voor de **Hollandsche IJssel-Oude Rijn** wordt de wateropgave uiterlijk in 2007 in beeld gebracht.

Rondom de **stad Utrecht** is het op dit moment niet mogelijk waterbergingsgebieden aan te wijzen. Wij gaan dit uiterlijk in 2007 met de waterbeheerders verder onderzoeken en daarbij voor de berging rondom Utrecht zo veel mogelijk zoeken naar combinaties met onder meer de Nieuwe Hollandse Waterlinie en het realiseren van recreatief groen.

De wateropgave in de **Broekzijdsche Polder** hangt samen het aangrenzende stedelijk gebied Amsterdam-Zuidoost. Uiterlijk in 2007 willen wij de wateropgave in beeld hebben gebracht.

#### **Bescherming tegen hoogwater**

Langs de Nederrijn en Lek liggen zogenaamde primaire waterkeringen. De uiterwaarden liggen buitendijks (zie kaart 4.2B: het watersysteem).

Door een toenemende economische waarde van het binnendijkse gebied en de klimaatveranderingen is het denkbaar dat de dijken in de verre toekomst verder versterkt moeten worden. ***Wij reserveren buiten de bebouwde kom een strook van 100 m binnendijks langs de Nederrijn en de Lek, die wij vrijwaren van nieuwe functies (verstedelijking, nieuwe vestiging van bedrijven en woningen) die een eventueel versterken/verleggen van de dijken bemoeilijken.***

Ruimte voor ruimte is buitendijks in Eemland mogelijk, mits het waterbergend vermogen minimaal gehandhaafd blijft (zie paragraaf 7.10).

#### **Grondwater**

Een groot deel van het neerslagoverschot (= neerslag min verdamping) stroomt af via de ondergrond en komt elders weer naar boven. Waar het grondwater naar beneden stroomt spreekt men van inzijging, waar het grondwater omhoog komt naar de oppervlakte spreekt men van kwel. Op kaart 4.2B staan de belangrijkste infiltratie- en kwelgebieden. De Heuvelrug is een omvangrijk inzijgingsgebied met overwegend diepe grondwaterstanden. De grondwatervoorraad onder de Heuvelrug is voor Utrecht van groot belang voor drinkwaterbereiding en voor de natuur in de aanliggende kwelgebieden (zie paragraaf 7.9). Deze kwelgebieden bevinden zich met name in de buurt van de grote beken in het Valleigebied, de flanken van de Heuvelrug en ter plaatse van de droogmakerijen.

Voor de drinkwaterwinning ten behoeve van de eigen inwoners van de provincie wordt uitsluitend grondwater gebruikt. In onze provincie bevinden zich 31 grondwaterwinningen ten behoeve van de openbare drinkwatervoorziening. Voor de drinkwatervoorziening van de gemeente Amsterdam vindt winning plaats vanuit de Waterleidingplas in Loosdrecht; deze wordt gevoed met gezuiverd oppervlaktewater uit de Bethunepolder en uit het Amsterdam-Rijnkanaal.

Voor de drinkwatervoorziening is het noodzakelijk de kwaliteit van het grondwater veilig te stellen. Voor de waterwin- en grondwaterbeschermingsgebieden (zie kaart 4.2C) gelden beschermingsmaatregelen die zijn vastgelegd in de Provinciale Milieuvordering (PMV). Ruimtelijke ontwikkelingen die een

bedreiging kunnen vormen voor de grondwaterkwaliteit zijn hier krachtens de PMV niet of niet zonder meer toegestaan.

***Bij functiewijzigingen in gebieden die van belang zijn voor de waterwinning (100-jaarszones, waterwin- en grondwaterbeschermingsgebieden) moet rekening worden gehouden met het waterwinbelang. Toegelicht moet worden hoe de bescherming gestalte krijgt.*** Hiermee wordt een duurzame bescherming van de drinkwatervoorziening verankerd in ruimtelijke plannen. Ons streven hierbij is minimaal te komen tot een niet verder toenemen van het risicovol gebruik en waar mogelijk tot het extensiveren of opheffen van dit gebruik. In ons Uitwerkingsplan grondwaterbescherming 2001–2008 ‘Zuiver drinkwater uit de grond’ hebben wij dit toegelicht.

### **4.3 Cultureel erfgoed**

#### ***Cultuurhistorische karakteristiek***

De provincie Utrecht kent een grote cultuurhistorische variatie. Dit is mede het gevolg van de diversiteit in de bodemgesteldheid, in combinatie met een lange bewoningsgeschiedenis. De verschillende landschapstypen zijn daarvan het resultaat. De Cultuurhistorische Hoofdstructuur (CHS) bestaat uit samenhangende, historisch waardevolle structuren van bovenlokaal belang. Het zijn ruimtelijk herkenbare, dan wel in de ondergrond aanwezige structuren die kenmerkend zijn voor een bepaalde periode of ontwikkeling. Zij komen in grote lijnen overeen met de door het Rijk als cultuurhistorisch waardevol aangemerkte Belvédèregebieden in de provincie (Kromme Rijngebied, Heuvelrug, Nieuwkoop-Harmelen, Lopikerwaard, Vecht- en Plassengebied, de Nieuwe Hollandse Waterlinie, Stelling van Amsterdam en een deel van Vijfheerenlanden) en de Limes. In onze nota ‘Niet van Gisteren’ is de Cultuurhistorische Hoofdstructuur uitgewerkt en toegelicht.

Aan de hand van landschapsvormende functies als verdediging, bewoning, transport en ontginning onderscheiden wij drie categorieën: megastructuren, stapelingsstructuren en tijdlaagstructuren (kaart 4.3A: vereenvoudigde CHS).

*Megastructuren* zijn van provinciaal of bovenprovinciaal niveau. Het gaat om de verdedigingslijnes die door verschillende landschappen heen lopen en die onder centrale regie zijn uitgevoerd: de Limes, de Grebbelinie, de Nieuwe Hollandse Waterlinie en de Stelling van Amsterdam. Van de Oude Hollandse Waterlinie getuigen alleen de vestingsteden Woerden, Oudewater, Nieuwersluis en een enkel aardwerk, zoals de Linie van Linschoten.

Gemeenschappelijk hebben de lijnes hun ‘verborgen’ karakter, het feit dat ze min of meer verstopt zijn in het landschap, het gebruik van water als barrière, het verschil tussen de ‘voor- en achterzijde’ van de linie en de ligging van verdedigingswerken op de zogenaamde ‘accessen’ (dit zijn zwakke plekken in de linie). De manier van verdedigen verschilt per linie. Castella, wachttorens, de grensweg en burgernederzettingen langs de oost-west lopende Romeinse Limes zijn nagenoeg onzichtbaar geworden. Het karakter van de liniewal zet zich voort in de 18de eeuwse Grebbelinie tussen Spakenburg en Rhenen. De uitsluitend aarden verdedigingswerken liggen vooral rond de Emminkhuizenberg. Ze zijn nu grotendeels begroeid. De 19de en 20ste eeuwse Nieuwe Hollandse Waterlinie tussen Naarden en Gorinchem bezit een grote diversiteit aan verdedigingswerken en inundatiemiddelen met een per landschapstype eigen karakter. De vroeg 20ste eeuwse Stelling van Amsterdam, waarvan een klein deel in het noorden van de provincie ligt, bevat enkele uniforme forten die contrasteren met het open droogmakerijgebied.

*Stapelingsstructuren* richten zich op bewonings- en transportzones. Deze bezitten door hun dynamische ontwikkeling een sterke historische gelaagdheid. De zones liggen langs de rivieren en op de gradiënten van verschillende landschappen. Hier bevinden zich de grootste concentraties aan archeologische vindplaatsen, oude blokvormige verkavelingen, historische kernen en buitenplaatsen. In het bijzonder gaat het om de archeologische vindplaatsen en de dorpen langs de Kromme Rijn en de Oude Rijn en hun oudere stroomgordels, de stadjes aan de Hollandsche IJssel, de compacte op de Vecht georiënteerde buitenplaatsen en kernen, de archeologie (onder andere grafheuvels) en de buitenplaatsen op de zuidflank van de Heuvelrug (Stichtse Lustwarande), de grote landgoederen op de oostgradiënt met de Gelderse Vallei en de brinkdorpen op de noordgradiënt met Eemland. Kenmerkend voor met name de grote 17de en 18de eeuwse buitens op de Heuvelrug zijn de lange zichtlijnen, haaks op de gradiënten. Op de Heuvelrug liggen rond de kernen diverse vroeg 20ste eeuwse villaparken en arbeiderswijken. Deze zijn steden-

bouwkundig vaak geënt op de buitenplaatsen of maken gebruik van oudere agrarische structuren. Industrieel erfgoed concentreert zich vooral langs de Vaartse Rijn en het Merwedekanaal.

*Tijdlagestructuren* liggen in gebieden die gedomineerd worden door ontwikkelingen uit één bepaalde periode. Het gaat hier om de grote middeleeuwse ontginningen in de veen- en klei op veengebieden, die door een lage dynamiek hun karakteristiek behouden hebben. Kenmerkend zijn de rechte boerderijlinten, kaden en weteringen met haaks daarop een strookvormig kavel- en slotenpatroon in open polderlandschap. Deze typisch Utrechts-Hollandse ontginningswijze kent diverse varianten en uitwerkingen. De vijf belangrijkste gebieden zijn:

- het westelijk veengebied rond Kamerik als grootste aaneengesloten complex in Europa van copeontginningen met vaste kaveldmaat;
- de Lopikerwaard met dominante oost-west linten en als onderdeel van het midden-Nederlandse waardengebied;
- Westbroek met extreem lange verkaveling en verschoven dwarslinten;
- gewest Eemland als nagenoeg leeg en open polderland;
- het gebied van de Langbroekerwetering als coulissenlandschap met ridderhofsteden.

In en naast deze structuren hebben diverse historische *infrastructurele lijnen* het gezicht van de provincie bepaald. Wat betreft de waterwegen gaat het om de rivieren, de gegraven hoofdweteringen en vaarwegen zoals de Leidsche Rijn, de Vaartse Rijn en het Valleikanaal. Historische interlokale wegen treffen we voornamelijk aan in het Kromme Rijngebied, de Gelderse Vallei en op de Heuvelrug. Sommige zijn gereduceerd tot bospaden; andere, zoals de weg Utrecht-Rhenen, hebben zich ontwikkeld tot verstedelijkte verkeersassen. Bijzonder is de 17de eeuwse Amersfoortsestraatweg met haar vakkenverkaveling ter weerszijden van de weg. Delen van de Romeinse grensweg zijn bij Leidsche Rijn aan het licht gekomen.

In en naast deze structuren zijn ongeveer 20.000 elementen geïnventariseerd, gewaardeerd en ontsloten op de cd-rom 'Cultuurhistorische Elementen in de provincie Utrecht'.

### ***Strategie voor het beschermen en versterken van cultuurhistorische waarden***

Met de in de nota 'Niet van Gisteren' neergelegde visie geven wij aan waar prioriteiten liggen voor ons cultuurhistorisch gebiedsbeleid in de komende jaren. Om de provinciale ambities te kunnen realiseren zijn drie vormen van sturing onderscheiden (Strategie CHS; kaart 4.3B). Bij het toekennen van een sturingsmechanisme hebben wij rekening gehouden met de dynamiek in de gebieden en de ambities vanuit andere beleidsterreinen.

Met de CHS en bijbehorende sturingsmechanismen is de Rijksnota Belvedere op provinciaal niveau uitgewerkt. Waar relevant zijn specifieke structuren en elementen in de gebiedsgerichte hoofdstukken 9 tot en met 12 opgenomen. Op onderdelen kan de ruimtelijke doorwerking van de CHS ook nog worden opgenomen in de Handleiding bestemmingsplannen. Daarnaast gebruiken wij de CHS om anderen te stimuleren en te ondersteunen bij het uitdenken en uitvoeren van cultuurhistorische projecten.

### **1. Veiligstellen: cultuurhistorie is mede sturend voor de ontwikkeling**

In de gebieden met deze aanduiding is sprake van een grote cultuurhistorische samenhang in tijd en ruimte; bovendien kennen deze gebieden in het algemeen al geruime tijd dezelfde (economische) functie en ruimtelijke opbouw. ***In de gebieden met de aanduiding 'veiligstellen' willen we vanuit cultuurhistorie gezien grootschalige transformaties voorkomen. Het veranderen van beeld en karakteristiek is in principe niet gewenst, tenzij aantoonbaar is dat de draagkracht van de cultuurhistorische samenhang niet in het geding is.*** In deze gebieden is de cultuurhistorie dus mede sturend voor verdere ontwikkelingen.

### **2. Eisen stellen: cultuurhistorie geeft richting aan de mogelijkheden voor nieuwe ontwikkelingen**

Deze aanduiding passen wij toe in gebieden met een grote cultuurhistorische samenhang in combinatie met een hoge dynamiek. ***Aan het veranderingsproces binnen gebieden met de aanduiding 'eisen stellen' willen wij vanuit cultuurhistorie voorwaarden verbinden, als kader bij het opstellen van ruimtelijke plannen en programma's van eisen voor ontwerpen en inrichtingsplannen.*** Deze randvoorwaarden verschillen van gebied tot gebied. Verandering van beeld en functie is in principe mogelijk als

aantoonbaar is dat deze verandering zich ‘in de geest van’ de cultuurhistorische samenhang voltrekt. Op deze wijze levert cultuurhistorie een bijdrage aan (nieuwe) ruimtelijke kwaliteit.

Bij dit sturingsmechanisme ‘eisen stellen’ onderscheiden we drie hoofdgroepen waarvoor een specifieke vorm van eisen stellen is ontwikkeld. Bij de eerste hoofdgroep gaat het om de hoge archeologische verwachtingen van de stroomrugzones in het rivierengebied, de Limes en de flanken van de Heuvelrug. De tweede hoofdgroep heeft betrekking op de waterlinies. De derde is bedoeld voor de andere structuren. Voor de exacte inhoud verwijzen we naar de nota ‘Niet van Gisteren’.

De Belvédèregebieden vallen allemaal binnen de gebieden waarvoor de twee bovengenoemde sturingsmechanismen gelden. In de rijksnota Belvédère zijn tevens Utrecht, Amersfoort, Wijk bij Duurstede, IJsselstein, Oudewater en Vianen als waardevolle steden aangemerkt. Ook hier is (extra) aandacht voor ‘behoud door ontwikkeling’ ons doel.

Het initiatief voor visievorming voor de Stelling van Amsterdam ligt bij provincie Noord-Holland. Wij werken hieraan mee en streven naar een gezamenlijke visie.

### **3. Actief versterken: de provincie start zelf projecten**

Wij willen de kwaliteit van landschap en cultuurhistorie door ‘actief versterken’ bevorderen. Dit doen we in de eerste plaats via al gestarte cultuurhistorische projecten – zoals de Stichtse Lustwarande, Limes, Nieuwe Hollandse Waterlinie en Grebbelinie – en met nog uit te werken projecten. Hierbij gaat het om onderzoeksprojecten en om het uitvoeren van projecten in de zin van ‘herstellen-versterken-herkenbaar maken-zichtbaar maken’, al dan niet in combinatie met cultuurtoerisme. Wij doen dit samen met andere partijen. Met deze projecten willen wij ook anderen inspireren om op een creatieve manier met cultuurhistorie om te gaan.

Wij zetten ons in om met het Rijk en andere provincies en partijen in gezamenlijke projecten de linies als ruimtelijke structuren veilig te stellen en te ontsluiten voor een breed publiek.

Als onderdeel van de strategie actief versterken overwegen wij om een project specifiek voor de ontwikkeling van de Vechtstreek te starten.

De Nieuwe Hollandse Waterlinie en de Stelling van Amsterdam zijn in de Nota Ruimte (Kabinetstandpunt) voorgedragen als nationaal landschap. In paragraaf 7.4 gaan wij hier nader op in.

Wij zijn van mening dat de herkenbaarheid en zichtbaarheid van de Grebbelinie vergroot moet worden. Voor de Grebbelinie voeren wij enkele concrete projecten om de linie beter bekend, beleefbaar en toegankelijk te maken. Het is gewenst dat bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen bij de Grebbelinie (Liniedijk, keerkades en verdedigingswerken) rekening wordt gehouden met de zichtbaarheid en herkenbaarheid van de Grebbelinie.

Voor de Nieuwe Hollandse Waterlinie heeft de nationale stuurgroep Nieuwe Hollandse Waterlinie een visie neergelegd in het Ontwerp ‘Panorama Krayenhoff II’. Dit Panorama is de inspiratiebron voor ons beleid en onze projecten voor de Nieuwe Hollandse Waterlinie. De begrenzing van de Nieuwe Hollandse Waterlinie is opgenomen op kaart 4.3C. ***In beginsel is in het gebied van de Nieuwe Hollandse Waterlinie ‘behoud door ontwikkeling’ van de Nieuwe Hollandse Waterlinie het uitgangspunt; alle ruimtelijke initiatieven moeten hier rekening houden met de Nieuwe Hollandse Waterlinie.*** Binnen het gebied Nieuwe Hollandse Waterlinie onderscheiden wij twee regimes:

- open velden: deze gebieden moeten zo veel mogelijk open blijven, als onderdeel van de karakteristieke zonering van de Nieuwe Hollandse Waterlinie (hoofdverdedigingslijn geflankeerd door open velden); langs de Vecht is de ontwikkeling van nieuwe landgoederen mogelijk, mits passend bij de karakteristiek van zowel de Vecht als de Nieuwe Hollandse Waterlinie (zie ook paragraaf 7.11);
- Liniegezicht: de linie benaderen we hier vanuit het niveau van de afzonderlijke objecten; in de ruimtelijke inrichting moet rekening worden gehouden met de onderlinge context van de objecten en voor zover mogelijk de relatie met de omgeving.

Daarnaast verwachten wij dat bij ruimtelijke ontwikkelingen in landelijk gebied 3 (zie los bijgevoegde plankaart) binnen de gebiedsafbakening van de Nieuwe Hollandse Waterlinie aan de westzijde van de



Vecht rekening wordt gehouden met het vergroten van de zichtbaarheid en herkenbaarheid van de Nieuwe Hollandse Waterlinie.

We stimuleren bij het uitwerken van de CHS (Cultuurhistorische Hoofdstructuur) en bij het opstellen van nieuwe bestemmingsplannen de gemeenten om behoud en ontwikkeling van dit cultureel erfgoed in hun plannen op te nemen. Ter bevordering van het inbedden van cultuurhistorie in ruimtelijke plannen bestaat het stimuleringsinstrument ‘cultuurhistorische effectrapportage’ (CHER); daarbij worden de effecten van een ruimtelijke ingreep voor de cultuurhistorische waarden in beeld gebracht. Wij beschikken over een budget voor CHER’s in bepaalde situaties of gebieden. Het beleid ‘actief versterken’ werken wij uit in ons Cultuurprogramma 2005-2008.

Het creëren van nieuwe ruimtelijke kwaliteiten en gebiedsidentiteiten vormt een wezenlijke cultureel-planologische opgave. Wij dragen actief bij aan het bevorderen van goede ontwerp kwaliteit en willen zelf inhoud geven aan goed opdrachtgeverschap, onder meer bij de projecten in het kader van Agenda 2010. Ook stimuleren wij aandacht voor de cultuurhistorische kwaliteit van de provincie in beeldkwaliteits- en (gemeentelijke) welstandsplannen. Bij het uitwerken van de Cultuurhistorische Hoofdstructuur met de partners in de verschillende deelgebieden wordt daaraan veel aandacht besteed.

In 1997 heeft Nederland het Europese Verdrag van Valletta (Malta) geratificeerd. Het verdrag heeft tot doel het archeologische erfgoed te beschermen als bron van het gemeenschappelijke geheugen en als middel voor studie. Het Rijk bereidt een ingrijpende wijziging van de Monumentenwet voor ter implementatie van de verdragsverplichtingen.

***Vooruitlopend op de implementatie door het Rijk hanteren wij als beleidsuitgangspunt dat ruimtelijke plannen die het bodemarchief kunnen aantasten zo veel mogelijk rekening moeten houden met bekende en te verwachten archeologische waarden.*** Uitgangspunt is waar mogelijk het bodemarchief in de bodem te behouden door de archeologische vindplaatsen vroegtijdig in de planvorming te betrekken.

Wij geven voorts uitvoering aan eventuele nieuwe taken, verbonden aan de nieuwe Monumentenwet (in voorbereiding), zoals het aangeven van gebieden waarop ‘archeologische verplichtingen’ rusten (‘archeologische attentiegebieden’).

## 5. Het infrastructurele netwerk (tweede laag)

### 5.1 Algemene positionering

Mobiliteit is een groot goed. Voor de welvaart en het welzijn van de samenleving is mobiliteit onmisbaar. Bijvoorbeeld voor werken en recreëren, voor onderwijs en sociale contacten moet men zich kunnen verplaatsen. En men wil dit het liefst ook zo snel en comfortabel mogelijk doen. Mobiliteit en bereikbaarheid zijn essentieel voor de economische ontwikkeling en voor een goede concurrentiepositie van onze provincie in de Randstad en daarbuiten. Mobiliteit heeft echter een keerzijde. Jaarlijks vallen er in het verkeer veel doden en gewonden; het autoverkeer tast de gezondheid van mensen aan en is zeer belastend voor het milieu; de infrastructuur heeft nadelige effecten op natuur en landschap. De opgave is een goed evenwicht te vinden.

De provincie Utrecht neemt qua ligging in Nederland en in de Randstad een bijzondere positie in. Autosnelwegen, vaarwegen en spoorlijnen doorkruisen de provincie en verbinden de Randstad met andere delen van Nederland en met Europa. De provincie Utrecht is de poort van de Randstad en wordt algemeen gekenschetst als ‘de draaischijf’ van Nederland. Onze provincie is een essentiële schakel voor de mainports: de luchthaven Schiphol en de Rotterdamse haven met het achterland. Als de draaischijf hapert, heeft dat niet alleen nadelige gevolgen voor de Utrechtse economie, maar ook voor die van de hele Randstad. Eveneens heeft dat nadelige gevolgen voor de leefbaarheid in deze provincie.

Toekomstverkenningen geven aan dat we voorlopig nog met een behoorlijke groei van verkeer en vervoer rekening moeten houden. Dat geldt voor het personenvervoer en vooral voor het goederenvervoer. De algemene mobiliteitsgroei vloeit voort uit het feit dat mensen steeds vaker en verder reizen. Daarnaast zal het aantal verplaatsingen toenemen door verdere verstedelijking in de Randstad en in de provincie Utrecht, waar nog twee omvangrijke VINEX-locaties worden ontwikkeld. Utrecht staat hoog op de lijst van ernstigste files in Nederland.

De provincie beschikt over een uitgebreid net van verbindingen. Naast autowegen, spoorwegen en vaarwegen gaat het daarbij om fietspadennetwerk en verbindingen voor openbaar vervoer. De verschillende verbindingen functioneren als een netwerk. Binnen en tussen de netwerken is sprake van samenhang. Als het verkeer op de snelwegen vast staat, heeft dat consequenties voor de doorstroming op de onderliggende wegen. Wanneer het autoverkeer op een bepaalde corridor in de spits altijd vaststaat, zou de automobilist kunnen kiezen voor een alternatieve vervoerswijze. Voor het goed functioneren van het hele verkeers- en vervoerssysteem is het van belang dat:

- elk afzonderlijk netwerk voldoende kwaliteit en capaciteit heeft;
- men gemakkelijk kan overstappen binnen hetzelfde netwerk en tussen de netwerken.

Een goed verkeers- en vervoersbeleid in Utrecht is dus van belang voor de hele Randstad. In ons Strategisch Mobiliteitsplan Provincie Utrecht (SMPU) staan drie hoofddoelen centraal:

- het realiseren van een doelmatig verkeers- en vervoerssysteem om de bereikbaarheid in en van de provincie en de Randstad te waarborgen;
- het verbeteren van de veiligheid van het verkeers- en vervoerssysteem voor gebruikers en omwonenden;
- het verminderen van de negatieve effecten van verkeer en vervoer op de kwaliteit van de leefomgeving.

#### ***Relatie met ruimtelijke ordening***

De samenhang tussen mobiliteit, bereikbaarheid en ruimtelijke ordening is groot. Ruimtelijke keuzes hebben directe effecten op de verplaatsing van mensen en goederen. Bij de keuze van nieuwe locaties voor woningbouw en bedrijventerreinen gaan wij uit van het bestaande, fijnmazige infrastructurele netwerk. ***Om extra doorsnijdingen en versnippering van de (groene) ruimte te voorkomen, gaan wij zeer terughoudend om met het aanleggen van nieuwe infrastructuur voor de auto.*** Uitgangspunt is een betere benutting van de bestaande infrastructuur voor de auto.

Verkeer en vervoer leggen desondanks ook eigen claims op de ruimte. In de eerste plaats leidt de noodzakelijke uitbreiding van de infrastructuur tot ruimtelijke claims.

Wij zijn van mening dat een goede ontsluiting van uitbreidingslocaties van belang is. ***Nieuwe woon- en werkgebieden dienen goed bereikbaar en ontsloten te zijn. Goede voorzieningen voor openbaar vervoer en fiets moeten tijdig beschikbaar zijn.*** Mobiliteitseffecten en de gevolgen daarvan op de infrastructuur zijn daarom onderdeel geweest van de ruimtelijke afweging van de in het Streekplan opgenomen uitbreidingslocaties. Een gericht ruimtelijk beleid kan in belangrijke mate de verplaatsingsafstand verkleinen. Voorzieningen voor openbaar vervoer en fiets kunnen als deze tijdig beschikbaar zijn de keuze voor het type vervoer beïnvloeden. Door verder een kwaliteitsslag te maken voor het openbaar vervoer en voor de fiets willen wij de verkeersdeelnemer ertoe brengen eerder en vaker voor deze milieuvriendelijke wijzen van vervoer te kiezen. Dit is ook van belang voor het realiseren van de leefbaarheidsdoelstellingen.

In dit verband is het nieuwe locatiebeleid van belang. De bereikbaarheid van nieuwe bedrijventerreinen en voorzieningen beschouwen wij als een van de belangrijkste wegingsfactoren bij de keuze van locaties. Ook de consequenties voor leefbaarheid en veiligheid als gevolg van nieuwe verplaatsingen wegen wij mee. Bij de aanwijzing van nieuwe locaties voor bedrijventerreinen en voorzieningen nemen wij de aansluiting op netwerken of knooppunten van infrastructuur mede als uitgangspunt. In paragraaf 6.5 (Werken) geven we aan hoe het nieuwe locatiebeleid in het ruimtelijk beleid moet doorwerken.

### ***Mobiliteitstoets***

In de Handleiding bestemmingsplannen wordt een mobiliteitstoets opgenomen. De toets is gericht op verstedelijkingslocaties (waaronder woningen, bedrijven, detailhandel en voorzieningen) en moet inzicht geven in de mobiliteitseffecten van de ruimtelijke ontwikkelingen. De toets is verplicht bij ruimtelijke ontwikkelingen die een relatief groot aantal verplaatsingen tot gevolg hebben. Bij elk bestemmingsplan moet daarom in ieder geval inzichtelijk worden gemaakt hoeveel verplaatsingen de ontwikkeling tot gevolg heeft. Door toepassing van de toets kunnen de mobiliteitseffecten in beeld gebracht worden en kunnen tijdig maatregelen worden genomen om de bereikbaarheid te garanderen. Wij zullen in de loop van het bestemmingsplanproces aangeven of een toets noodzakelijk is. Voor de nadere toelichting en detaillering verwijzen wij naar de Handleiding bestemmingsplannen.

De mobiliteitseffecten van de in het Streekplan opgenomen nieuwe uitbreidingen (locaties voor wonen en werken) hebben wij niet in beeld gebracht door het uitvoeren van een mobiliteitstoets. Wel zijn we bij de beoordeling van de in het Streekplan opgenomen nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen uitgegaan van de essentie van de in hoofdstuk 3 beschreven lagenbenadering. Mobiliteit is dan ook nadrukkelijk betrokken bij locatiekeuze.

## **5.2 Wegen**

Met de aanleg van nieuwe regionale infrastructuur voor de auto dient uiterst terughoudend te worden omgegaan. Nieuwe doorsnijdingen vinden wij alleen aanvaardbaar voor het completeren van het netwerk en voor het verbeteren van de leefbaarheid van de kernen (zie kaart 5.2: integraal autonetwerk).

De voorgenomen infrastructurele aanpassingen van het hoofd- en onderliggende wegennet zijn opgenomen in de hoofdstukken 9 tot en met 12. Ook verwijzen wij naar het SMPU.

### ***Fiets***

Wij willen Utrecht als fietsprovincie profileren. Het doel is een toename van het gebruik van de fiets, als alternatief voor de auto en als toeristisch-recreatief product.

Wij vinden het daarnaast van belang dat bij het inrichten van nieuwe woon- en werklocaties het gebruik van de fiets een specifiek aandachtspunt is. Door goede voorzieningen voor fietsers kan het autoverkeer naar werk en school, maar ook het recreatieve autoverkeer worden teruggedrongen. In het SMPU is een en ander uitgewerkt.

### ***Kwaliteit van de leefomgeving***

Wij beseffen dat mobiliteit (het gebruik van de auto en in mindere mate de trein) als bron van hinder een direct verband heeft met de kwaliteit van de leefomgeving. Eén van de hoofddoelen van ons verkeers- en vervoersbeleid is het beperken van de negatieve effecten op de leefomgeving. Het streven is een vitale natuur.

De negatieve effecten waaraan wij aandacht willen schenken, hebben betrekking op ecologische barrières en de versnippering van natuur en landschap door de infrastructuur. In het SMPU zijn voor een aantal van deze aspecten doelen geformuleerd, concrete knelpunten benoemd en maatregelen beschreven die zullen worden getroffen om de negatieve effecten op de kwaliteit van de leefomgeving te verminderen.

Sommige bedrijven in kernen en in het landelijk gebied zijn vanwege hun bedrijfsactiviteiten en de daarmee gepaard gaande vervoersbewegingen nadelig voor de kwaliteit van de leefomgeving. Vaak gaan de bedrijfsactiviteiten tevens gepaard met andere vormen van hinder en met veiligheidsrisico's. Wij willen bevorderen dat deze bedrijven verhuizen naar (regionale) bedrijventerreinen. Dergelijke bedrijventerreinen moeten in de nabijheid van de hoofdinfrastructuur liggen.

Infrastructuur voor de auto leidt vaak tot versnippering van natuur- en recreatiegebieden. Ons beleid is erop gericht extra versnippering te voorkomen en tegelijkertijd de bestaande versnippering te verminderen. Zowel bij grote infrastructurele verbindingen (autosnelwegen en spoorlijnen) als bij onderliggende wegen zullen op strategische plaatsen binnen de Ecologische Hoofdstructuur faunapassages worden aangelegd. Bij de aanleg van nieuwe fietsinfrastructuur is een zorgvuldige inpassing het uitgangspunt.

## **5.3 Openbaar vervoer**

Het openbaar vervoer voorziet voor een belangrijk deel in de groeiende mobiliteitsbehoefte. Wij stellen ons tot doel het marktaandeel van het openbaar vervoer (ca 13 procent in 1999) bij een groeiende vervoersvraag te behouden. Met de huidige kwaliteit en het huidige imago van het openbaar vervoer is deze doelstelling niet haalbaar. Om te kunnen concurreren met de auto moeten vooral de snelheid, frequentie en betrouwbaarheid van het openbaar vervoer worden verbeterd.

### ***Verbindingen met (inter)nationale betekenis***

Met de overige Randstadoverheden kiezen wij ook voor kwaliteitsverbetering van het interregionale openbaar vervoer. Het gaat daarbij om verbindingen met een hoge frequentie tussen de stedelijke centra in de Randstad. Onderdeel van dit concept is een goede hoogwaardige openbaar vervoerverbinding tussen Utrecht, Hilversum en Almere via de Stichtse Brug. ***Realisering van de zogeheten Stichtse Lijn achten wij noodzakelijk bij substantiële verdere verstedelijking van Almere, zeker gelet op de samenhang van het stadsgewest Utrecht met het Gooi en Almere.*** Over het exacte tracé en de vorm van openbaar vervoer zal nog nader onderzoek en besluitvorming moeten plaatsvinden. De ontwikkeling van een hoogwaardige verbinding tussen Utrecht en Almere zullen we in samenhang met een aansluiting op de Gooise Ring bezien.

### ***Verbindingen met regionale betekenis***

Het HOV-netwerk in het stadsgewest Utrecht zal worden gecompleteerd. De VINEX-locatie Leidsche Rijn zal worden ontsloten met een HOV-verbinding tussen station Vleuten, station Leidsche Rijn-Centrum en centraal station Utrecht. Omdat het huidige stads- en streekbusstation Utrecht onvoldoende capaciteit heeft voor de toenemende stroom reizigers, zal een nieuwe openbaarvervoerterminal worden gebouwd. Deze dient bovendien als uitwisselingspunt met het Randstadspoor.

Voor het ontsluiten van de VINEX-locatie Vathorst is de aanleg van een openbaar vervoeras tussen Vathorst, Wieken/Vinkenhoef, het centrum van Amersfoort en Amersfoort CS in studie. Deze openbaar vervoerverbinding zal in de streekplanperiode worden aangelegd (zie kaart 5.3: integraal netwerk openbaar vervoer).

## 5.4 Vervoersknooppunten en overslagpunten

Ook voor het goederenvervoer zijn knooppunten, in dit geval overslagpunten, van belang. Deze vallen in het algemeen niet samen met knooppunten voor personenvervoer. Wij willen het spoor en vooral het water een grotere rol toebedelen in het goederenvervoer. Het vaarwegennet, met het Amsterdam-Rijnkanaal als hoofdader, heeft nog een aanzienlijke onbenutte capaciteit. Dat biedt kansen om het goederenvervoer van de weg naar het water te leiden. Wij streven dan ook naar goede multimodale overslagpunten in directe omgeving van belangrijke goederencorridors. Daarbij denken wij aan de multimodale knooppunten in Amersfoort (Isselt) en Utrecht (Lage Weide) en Nieuwegein (het Klooster) als locaties met een regionale overslagfunctie. Voor overslag via water zien wij naast Lage Weide en het Klooster overigens nog ontwikkelingsmogelijkheden bij Wijk bij Duurstede (Langshaven) en Amersfoort (Isselt). Het bedrijventerrein Lage Weide functioneert al als multimodaal overslagpunt (weg/water/spoor). ***Herstructurering van Lage Weide als het multimodale bedrijventerrein is noodzakelijk. Tevens willen wij met de gemeente Utrecht het multimodale karakter van het terrein versterken. In aanvulling hierop achten wij het noodzakelijk dat het toekomstige bedrijventerrein Het Klooster in Nieuwegein mede wordt ingericht als overslaglocatie voor water/weggoederentransport.*** Daarmee komen we tegemoet aan de, uit onderzoek gebleken, behoefte aan watergebonden bedrijventerreinen. Aanvullend verwijzen wij naar de tekst bij de kernbeschrijving van Nieuwegein in paragraaf 9.2.

## 6. De gebruikslaag: stedelijk gebied (derde laag)

### 6.1 Zorgvuldig ruimtegebruik

Zorgvuldig ruimtegebruik is een belangrijk uitgangspunt van ons beleid. Het vormt daarom ook een van de hoofdbeleidslijnen van ons Streekplan. Het gaat bij zorgvuldig ruimtegebruik om efficiënt, intensief, meervoudig en duurzaam gebruik van de ruimte. Hieronder wordt bijvoorbeeld ook het dubbel- en ondergronds ruimtegebruik begrepen. Rode contouren zijn hierbij een belangrijk en doelmatig sturingsinstrument. Door het toepassen van rode contouren worden belangrijke waarden in het buitengebied beschermd en wordt het landelijk gebied open gehouden. Tevens wordt hierdoor zorgvuldig ruimtegebruik in het bestaande stedelijk gebied gestimuleerd. De wijze waarop wij rode contouren toepassen beschrijven we in paragraaf 6.3.

Een aspect van zorgvuldig ruimtegebruik is het vermijden van niet noodzakelijke stedelijke uitbreidingen. De noodzaak van uitbreiden zullen wij beoordelen aan de hand van de SER-ladder<sup>3</sup>. ***Bij nieuwbouw van woningen en bij bedrijventerreinen geven wij prioriteit aan herstructurering en revitalisering. Volgens komen inbreiding en intensivering in beeld. Pas daarna kan worden gekozen voor uitbreiding.*** De prioriteit voor herstructurering is onlosmakelijk verbonden met de keuze voor een terughoudend verstedelijkingsbeleid buiten de stadsgewesten. Het extra stedelijk ruimtebeslag op het landelijk gebied wordt hierdoor beperkt.

Naar intensief ruimtegebruik op bedrijventerreinen hebben wij in 2001 een onderzoek laten doen (zie ook par. 6.5 onder het kopje locatiebeleid). Dit heeft geresulteerd in een checklist voor intensief ruimtegebruik op bedrijventerreinen. In 2004 is een Handreiking ruimtelijke kwaliteit bedrijventerreinen opgesteld met daarin een praktische checklist voor ruimtelijke kwaliteit op bedrijventerreinen. Deze handreiking en checklisten worden opgenomen in de Handleiding bestemmingsplannen.

In het voortraject van bestemmingsplannen gaan wij de mogelijkheden van zorgvuldig ruimtegebruik nadrukkelijk inbrengen. Wij verwachten van gemeenten dat zij bij hun planvorming optimaal de mogelijkheden voor zorgvuldig ruimtegebruik nagaan (zoals het opnemen van minimale bebouwingspercentages, minimale bouwhoogtes en/of een minimale floor-space-index). Dit aspect komt uiteindelijk ook bij de goedkeuring van bestemmingsplannen aan de orde. De SER-ladder en de eerder genoemde checklisten, opgenomen in de Handleiding bestemmingsplannen, zullen daarbij het uitgangspunt vormen.

### 6.3 Rode contouren

Bij ons ruimtelijk beleid laten we ons voor een belangrijk deel leiden door het principe van beheerste groei. Wij willen zo de aantasting van waardevolle en kwetsbare open ruimte door nieuwe verstedelijking zo veel mogelijk vermijden. Ook willen we de contrastwerking tussen stad en land waar mogelijk versterken. Vanuit deze optiek is het gewenst nieuwe bouwmogelijkheden binnen het bestaand stedelijk gebied goed te benutten. Daarnaast is onze ambitie nadrukkelijk gericht op stedelijke vernieuwing en kwaliteitsvergroting in het bestaand stedelijk gebied. Dit heeft geleid tot een ruimtelijk beleid dat compactheid van bebouwingskernen nastreeft. Beleidsmatig hebben wij dit onder meer vertaald in een ruimtelijke afbakening van bebouwingskernen door zogeheten rode contouren. ***De verstedelijkingsambities moeten plaatsvinden binnen de rode contouren.*** Door een nauwkeurige visuele aanduiding verschaffen contouren duidelijkheid en helderheid.

In het Streekplan 1994 hebben wij al gewerkt met rode contouren. Op een belangrijk nadeel na (de precieze ligging van de contour was soms niet helemaal duidelijk, wat tot discussies heeft geleid tussen overheden onderling en met derden) zijn de ervaringen met rode contouren overwegend positief.

#### ***Van star naar flexibel***

In vergelijking met het Streekplan 1994 zal de rode contour, in het voorliggend Streekplan anders gehanteerd worden. Van een min of meer starre toepassing van de rode contour (Streekplan 1994) wordt nu overgegaan op een meer flexibele toepassing als beleids- en ontwikkelingsinstrument. Respect voor de

lokale directe betrokkenheid en samenwerkingsgedachte tussen gemeenten en provincie, maatwerk, flexibiliteit en het kunnen inspelen op actuele ontwikkelingen zijn in dat kader relevante begrippen. Initiatieven zullen, bij toepassing van het instrument 'de rode contour', beoordeeld worden in het licht van ontwikkelingsplanologie.

### ***Gebruikte methodiek***

Bij het opnemen van functies binnen de bebouwingscontour is de volgende methodiek gehanteerd. Bebouwingskernen (wonen, werken, stedelijke voorzieningen) met een omvang van tenminste vijf hectare zijn voorzien van een rode contour. De methode voor rode contouren richt zich met name op de afbakening van steden en dorpen bestaande uit een samenhangende en multifunctionele bebouwingsconcentratie. Bedrijventerreinen, die functioneel bij de bebouwingskern horen maar er ruimtelijk van gescheiden zijn vallen eveneens onder deze methode, mits wordt voldaan aan de minimum omvang. Lintbebouwing is alleen binnen een rode contour opgenomen als sprake is van aaneengesloten bebouwing die tevens, op grond van bebouwingsdichtheid en overwegend niet-agrarische functies, als een uitloper van een bebouwingskern kan worden beschouwd. De rode contourmethode geldt niet voor instellingen en militaire complexen en dergelijke die liggen in het landelijk gebied. De generieke rode contourmethode leent zich namelijk niet voor deze specifieke situaties in het landelijk gebied. De rechten van gevestigde functies zijn doorgaans gewaarborgd door de vigerende planologische regelingen in bestemmingsplannen. Het ontbreken van een contour is geen belemmering voor het goed functioneren.

***Voor kleine bebouwingsenclaves zonder contour geldt in beginsel het beleid voor het omringende landelijk gebied. Verdichting op zeer beperkte schaal kan evenwel ook hier worden toegestaan, als bestaande kwaliteiten zich daartegen niet verzetten en een goede ruimtelijke inpassing mogelijk is. Ook het beleid voor lintbebouwing buiten de rode contour wordt primair afgestemd op de belangen van het omringende landelijk gebied. Behoud van de huidige kwaliteiten, van zowel het landelijk gebied als van het lint, staat daarbij voorop.*** Nieuwe bouwpercelen of nieuwe stedelijke functies zijn hier dan ook in beginsel ongewenst. Incidenteel kan hiervan worden afgeweken, als is gebleken dat op deze wijze per saldo kwaliteitsverbetering kan worden bereikt en bestaande omringende functies niet onevenredig worden gehinderd of beperkt. Van geval tot geval zal een afweging worden gemaakt.

In de Handleiding bestemmingsplannen zullen wij nader ingaan op de voorwaarden waaronder verdichting van de kleine kernen en lintbebouwing zonder contour kan worden toegestaan.

Gewijzigde inzichten of zich wijzigende maatschappelijke omstandigheden kunnen voor militaire complexen en instellingen in het landelijk gebied leiden tot ruimtelijk-functionele consequenties. Hierop inspelen vereist maatwerk. De belangen van het omringende landelijk gebied zijn daarbij mede bepalend, maar er is ook oog voor de ruimtelijke dynamiek. Aan de hand van nadere visievorming is in beginsel functieaanpassing of herschikking niet op voorhand uitgesloten.

In paragraaf 7.2 is overigens aangegeven wat de ontwikkelingsmogelijkheden zijn van de op de plankaart opgenomen zoneringsplannen van het landelijk gebied.

Als een bebouwingskern met een rode contour (ten minste vijf hectare, stedelijke functie) zijn functie verliest, gaan wij de rode contour heroverwegen. Afhankelijk van de beleidswensen voor de locatie kan de rode contour komen te vervallen.

De contouren omsluiten in het algemeen de bestaande bebouwingskern met de stedelijke uitbreidingslocaties. Stedelijke functies met een overwegend onbebouwd en groen karakter (bijvoorbeeld parken, sportvelden, tuincentra, complexen van recreatiewoningen en volkstuinten) zijn over het algemeen alleen in de bebouwingskern opgenomen als ze daar in ruimtelijk opzicht duidelijk deel van uitmaken. Voor waardevolle groenstedelijke functies binnen de contour (bijvoorbeeld park Schothorst in Amersfoort zijn in de toelichting bij de kernbeschrijvingen richtlijnen opgenomen om hun behoud te garanderen.

De rode contouren staan per bebouwingskern op de specifieke contourenkaarten. Voor de beoordeling van de ruimtelijke plannen van gemeenten bieden deze kaarten (schaal 1:25.000) voldoende duidelijkheid. Zodra deze contouren in bestemmingsplannen (of een artikel 19 WRO-procedure) doorwerken zijn ze bepalend geworden. Voor het totaaloverzicht zijn de contouren ook aangegeven op de streekplankaart.

Deze is echter, vanwege de grote schaal en de summiere topografische ondergrond, ongeschikt voor het bepalen van de juiste ligging van de bebouwingscontour.

Kernen waarvoor in de planperiode geen stedelijke uitbreiding is voorzien hebben we een gesloten contour gegeven. Als ons beleid wel ruimte biedt voor stedelijke uitbreiding, dan is ten tijde van de vaststelling van het Streekplan de exacte omvang en begrenzing van de uitbreiding vaak nog niet (helemaal) bekend. Dit is bijvoorbeeld het geval als de woningdichtheid en het type woonmilieu nog moeten worden uitgewerkt. In zo'n geval is op de plek van de uitbreidingsrichting de contour onderbroken. Op het ontbrekende contourgedeelte staat een symbool op de plankaart. De grootte van de cirkel geeft een indicatie van de mate van verstedelijking. Bij de beschrijving van de kern wordt het symbool toegelicht. Daarbij gaan wij onder andere in op het door ons voorgestane aantal woningen en hectare bedrijventerrein/m<sup>2</sup> bvo kantoren. In het kader van het bestemmingsplan onderzoeken gemeenten de exacte omvang en situering van de uitbreiding, mede in het licht van verwervingsmogelijkheden, de gewenste inrichting en de dan geldende marktbehoefte. Planvorming en planinrichting zijn daarbij ook afhankelijk van een zorgvuldige afstemming op de landschappelijke en cultuurhistorische waarden van het aansluitende landelijke gebied. Zodra dit bestemmingsplan onherroepelijk is, wordt het ontbrekende contourgedeelte geacht overeen te komen met de begrenzing in het bestemmingsplan.

Als de situering en de exacte begrenzing van de uitbreiding op het moment van vaststelling van het Streekplan al vaststaat, is een gesloten contour toegepast.

De in dit Streekplan gegeven plancapaciteiten voor woningbouw binnen de contour *op bestaande restcapaciteitlocaties en op nieuwe inbreidingslocaties* zijn mede gebruikt voor het bepalen van de hoeveelheid benodigde ruimte voor uitbreidingslocaties; in dat kader hebben ze een *indicatief karakter*. In de streekplanperiode kan blijken dat op een restcapaciteit- of inbreidingslocatie een groter aantal woningen kan worden gerealiseerd dan bij de vaststelling van het Streekplan werd voorzien of haalbaar werd geacht. Een ophoging van de capaciteit dan wel het ontwikkelen van een extra inbreidingslocatie zullen we niet in mindering brengen op het in dit Streekplan opgenomen aantal woningen op uitbreidingslocaties. In dergelijke gevallen achten wij een verhoging van het totale gemeentelijke woningbouwprogramma in ruimtelijk opzicht aanvaardbaar.

Wij realiseren ons dat de inbreidingsambities hoog zijn. Wij gaan de ontwikkeling van de woningvoorraad monitoren (zie ook 6.4 Wonen en 14.5 Monitoring en evaluatie). Als een vertraging bij de uitvoering van het woningbouwprogramma blijkt op te treden, dan zullen wij in overleg bepalen welke acties nodig zijn.

De aantallen woningen voor nieuwe uitbreidingslocaties die in de hoofdstukken 9 tot en met 12 zijn genoemd, zijn richtinggevend. Daarnaast zal de planbegrenzing uiteraard getoetst worden aan eventueel aanwezige fysieke waarden en ruimtelijke belangen. Als blijkt dat voor een betere afstemming van woonmilieus (en woningtypen) meer ruimte nodig is dan de contouren mogelijk maken, dan zullen wij na een zorgvuldige afweging van belangen en argumenten de contouren aanpassen via de afwijkingsbevoegdheid (zie paragraaf 6.4).

### ***Flexibiliteit***

***De rode contouren worden in beginsel strikt gebruikt om het landelijk gebied zo min mogelijk aan te tasten. Om te kunnen inspelen op nieuwe kansen en ontwikkelingen zijn twee vormen van flexibiliteit mogelijk: de zogenoemde touwtjesmethode en de afwijkingsbevoegdheid.***

Bij de *touwtjesmethode* wordt aansluitende overschrijding van de contour toegestaan, mits elders een gelijkwaardige, voor bebouwing geschikte locatie wordt geschrapt (oppervlakteneutraal). Indien dit planologisch inpasbaar is, kunnen Gedeputeerde Staten de touwtjesmethode toepassen.

Met de *afwijkingsbevoegdheid* hebben Gedeputeerde Staten de mogelijkheid om, na een zorgvuldige afweging van belangen en argumenten en bij het ontbreken van alternatieven, de contour op te rekken (niet oppervlakteneutraal). Bij de op de plankaart aangegeven nieuwe uitbreidingslocaties is flexibiliteit (uitwisseling van locaties) alleen mogelijk via de afwijkingsbevoegdheid. De procedure voor het toepassen van de afwijkingsbevoegdheid is beschreven in paragraaf 14.4. Het doorlopen van deze procedure beslaat gemiddeld genomen een halfjaar.



Gedeputeerde Staten zullen bij afwijkingen van de rode contour het advies van Provinciale Staten (i.c. de commissie REG) zwaar laten meewegen en bij afwijking van het advies daarover terugrapporteren.

*Zowel de touwtjesmethode als de afwijkingsbevoegdheid kan slechts worden toegepast op plaatsen waar de bebouwingskern niet grenst aan landelijk gebied met bodemkundige, ecologische, landschappelijke of cultuurhistorische kwaliteiten van bovenlokaal belang of aan harde begrenzingen als waterplassen en waterbergingslocaties.* Overschrijding is hier in beginsel ontoelaatbaar en kan bij gebreken noodzaak en ontbrekende alternatieven slechts medewerking krijgen via partiële streekplanherziening.

Wij achten de flexibiliteit van het Streekplan voldoende om te kunnen inspelen op actuele ontwikkelingen en om nieuwe kansen te benutten voor kwaliteitsverbetering in (kernen van) gemeenten.

## 6.4 Wonen

Naar verwachting zal de bevolking tussen 2005 en 2015 met ruim 65.000 inwoners toenemen. Deze groei wordt bepaald door binnenlandse en buitenlandse migratie en vooral door natuurlijke aanwas. Tussen 2002 en 2015 is de toename door natuurlijke aanwas ongeveer 40.000. Migratie is met name gerelateerd aan arbeidsmarkt/werkgelegenheid en onderwijs. Ook de beschikbaarheid van woningen speelt een rol. Door de centrale ligging is de provincie Utrecht overigens ook een aantrekkelijke vestigingsplaats voor mensen die niet economisch of maatschappelijk aan deze provincie zijn gebonden.

Door ons ruimtelijk beleid concentreert de verstedelijking zich in de regio's Utrecht en Amersfoort. We verwachten dat daardoor de bevolkingstoename de komende jaren met name in het stadsgewest Utrecht en het gewest Eemland zal plaatsvinden.

De komende jaren krijgen wij ook te maken met een toenemende vergrijzing. Uit de bevolkingspiramide (figuur 6.4: bevolkingsopbouw provincie Utrecht) blijkt dat de leeftijdsgroepen vanaf 50 jaar groter worden. De categorie 25- tot 45-jarigen wordt duidelijk kleiner. De trend naar kleinere huishoudens zet door. Daardoor zijn er meer woningen nodig bij eenzelfde aantal inwoners. De gemiddelde woningbezetting is gedaald van 2.64 personen per woning in 1999 naar 2.46 personen per woning in 2004. Naar verwachting zal de gemiddelde woningbezetting verder afnemen tot ongeveer 2.3 personen per woning in 2015.

Voor de provinciale woningbehoefteraming en bevolkingsprognose gebruiken we het Interprovinciaal Woningbehoeftemodel. Dit model berekent de demografische processen die de ontwikkeling van de bevolking beïnvloeden.

De beschikbaarheid van woningen is één van de factoren die de bevolkingsontwikkeling bepalen. Daarom hebben we een eerste raming gemaakt van de toekomstige woningbouwopgave, vanuit onze visie op de ruimtelijke mogelijkheden. Toevoeging aan de woningvoorraad vindt met name plaats door nieuwbouw. De woningvoorraad neemt met name af door sloop. Het saldo van toevoeging en afname bepaalt de ontwikkeling van de woningvoorraad. Er is geen rekening gehouden met de algemeen noodzakelijk geachte frictieleegstand van twee procent: leegstand die nodig is voor het goed laten functioneren van de woningmarkt.

Er is een groot woningtekort in onze provincie. Voor 2002 is het tekort op provinciaal niveau berekend op ongeveer zes procent. Omdat de woningvraag in toenemende mate de gemeentegrenzen overstijgt en de woningzoekenden zich steeds vaker op de regionale en zelfs provinciale woningmarkt begeven, gaan wij in het Streekplan uit van dit provinciaal woningtekortcijfer. Er zijn daarbij wel verschillen tussen de regio's. Met name het stadsgewest Utrecht heeft een hoger woningtekort, dat vooral is veroorzaakt door de vertraagde oplevering van woningen in Leidsche Rijn.

De woningbehoefteraming houdt ook rekening met ontwikkelingen die buiten de provincie plaatsvinden. Zo is er een belangrijke interactie met de andere regio's in de Noordvleugel van de Randstad. Bij de raming van de toekomstige woningbehoefte is uitgegaan van een geschat aantal te bouwen woningen in Almere. Deze woningen zijn bedoeld om een deel van de vestigingsdruk op de Noordvleugel, met name uit het Amsterdamse, en in mindere mate ook uit het Utrechtse op te vangen. Daarmee wordt ook de overdruk op het Utrechtse verminderd.

### ***Beheerste groei***

In het beoogde woningbouwprogramma hebben wij nadrukkelijk gekozen voor een beheerste groei om het huidige evenwicht tussen de (leef)kwaliteit en de verstedelijkingsdruk op de (groene) ruimte te bewaren. De kwalitatieve ruimtelijke mogelijkheden zijn bepalend voor nieuwe verstedelijkingsontwikkelingen, niet de kwantitatieve vraag. In de hoofdbeleidslijn over verstedelijking benaderen wij de verstedelijkingsopgave vanuit het perspectief van het bestaand stedelijk gebied. Wij willen nieuwe stedelijke uitbreiding vooral binnen het stadsgewest Utrecht en het gewest Eemland concentreren. Veenendaal en (in mindere mate) Woerden vervullen een beperkte regionale opvangtaak voor respectievelijk de deelgebieden Zuidoost en West-Utrecht. Deze kernen hebben ruimtelijk meer vestigingsmogelijkheden voor bewoners, bedrijven en voorzieningen dan de omliggende kernen, die te maken hebben met fysieke ruimtelijke beperkingen.

### ***Kleine kernen***

Het verstedelijkingsbeleid voorziet slechts in beperkte mate in uitbreiding van de overige kernen. Deze keuze is gericht op het voorkomen van verdere versnippering van het landelijk gebied en het realiseren van duurzame ecologische, agrarische, recreatieve, landschappelijke en cultuurhistorische structuren. Wij zijn van mening dat deze keuze niet ten koste hoeft te gaan van de leefbaarheid van de kleine kernen en het landelijk gebied. Het creatief benutten van inbreiding en herstructurering biedt voldoende mogelijkheden voor een toename van de woningvoorraad, waardoor grote problemen voor de leefbaarheid van (groepen van) de plaatselijke bevolking worden voorkomen. Dreigt ons beleid wel tot ernstige (leefbaarheids)problemen in bepaalde kernen te leiden, dan zullen wij ons inzetten om deze gevolgen te voorkomen of te verzachten. Te denken valt aan het stellen van vestigingsbeperkende maatregelen volgens de Huisvestingswet en aan vervoer op maat. Daarnaast zijn er mogelijkheden om de druk van woningzoekenden van buiten de kern te verminderen. Vanaf juli 2004 bestaat er in het kader van de woonruimteverdeling, de mogelijkheid voor gemeenten om voor kernen tot 2.000 inwoners, voorrang te geven aan lokale woningzoekenden (zie ook kopje woonruimteverdeling).

Wij hebben een provinciaal Budget Kleine Kernen (in principe voor vier jaar een jaarlijks budget van 500.000 euro) vastgesteld bij de begroting 2004. Het budget is bedoeld om een bijdrage te leveren aan het vergroten van de leefbaarheid in kleine kernen. Het uitvoeringsplan Project Leefbaarheid Kleine kernen (2004) maakt inhoudelijk gezien duidelijk hoe en waar we dit budget willen gaan inzetten. Het gaat in de uitvoering niet om een subsidieregeling met daaraan gekoppelde voorwaarden maar om ontwikkelingstrajecten met de betrokken gemeenten. Om ervaring op te doen wordt gestart met een pilot in de Lopikerwaard. Vanaf medio 2005 kunnen ook ontwikkelingstrajecten met andere gemeenten worden ingezet.

***Als blijkt dat er geen mogelijkheden voor verantwoorde inbreiding en herstructurering/renovatie van bestaande stedelijke gebieden (meer) aanwezig zijn, dan zullen wij in overleg en op basis van een gemeentelijke visie bekijken of een beperkte oprekking van de rode contour mogelijk is.*** Hiermee wordt voorkomen dat de kleine kernen volledig op slot gaan. In de gemeentelijke visie moet de noodzaak expliciet worden aangetoond. De argumentatie moet van de gemeente komen en gekoppeld zijn aan de (leefbaarheids)problematiek in de kern. In de visie moet in ieder geval ook worden aangegeven welke mogelijkheden zijn onderzocht voor inbreiding en herstructurering en in hoeverre vestigingsbeperking volgens de Huisvestingswet soelaas heeft geboden etc. Met de oprekking van de contour dient in ieder geval ook tegemoet te worden gekomen aan de behoeften van de doelgroepen van de kern zelf (met name starters en ouderen). Een dergelijke oprekking van de contour verloopt, na zorgvuldige afweging, via de procedure van de afwijkingsbevoegdheid. Op plaatsen waar de bebouwingskern grenst aan landelijk gebied met hoge bodemkundige, ecologische, landschappelijke of cultuurhistorische kwaliteiten van bovenlokaal belang of harde begrenzingen als waterplassen en waterbergingslocaties is oprekking van de contour in beginsel ontoelaatbaar. Oprekking van de contour is hier bij gebleken noodzaak en bij ontbreken van alternatieven slechts via een zwaardere procedure (de partiële herziening) mogelijk.

### ***Woningbouwprogramma***

Bovenstaande overwegingen leiden tot het volgende woningbouwprogramma: zie tabel 6.4C.

Naast de restcapaciteit (het aanbod aan woningen dat al is opgenomen in bestaande ruimtelijke plannen) onderscheidt het woningbouwprogramma nieuwbouw op inbreidings- en uitbreidingslocaties. Van de ruim 73.500 te bouwen woningen zijn al ruim 47.500 woningen opgenomen in de restcapaciteit. Dit betekent dat in de periode 2005–2015 voor 26.000 woningen ruimte moet komen op nieuw te plannen locaties: 18.000 woningen op nieuwe inbreidingslocaties en 8.000 woningen op uitbreidingslocaties.

De mogelijkheden voor woningbouw op binnenstedelijke locaties (restcapaciteit en inbreiding) zijn onder andere ingeschat op basis van gemeentelijke informatie. Wij realiseren ons dat bij deze aannamen het risico bestaat van tegenvallers bij de ontwikkeling. Wij hebben echter de overtuiging dat in de loop van de streekplanperiode zich ook weer nieuwe plannen zullen aandienen. De ervaring uit het verleden leert namelijk dat er uiteindelijk per saldo doorgaans meer woningen worden gerealiseerd dan vooraf opgenomen in de gemeentelijke plannen. Dit betekent dat als blijkt dat er op binnenstedelijke locaties meer woningen gerealiseerd kunnen worden dan nu in het Streekplan voorzien, wij dat niet in mindering brengen op de aantallen woningen op de nieuwe uitbreidingslocaties.

Bij het bepalen van het programma zijn de beschikbaarheid en operationaliteit van locaties belangrijke factoren geweest. Ook de continuïteit van de woningbouwproductie heeft aandacht gekregen. In samenhang met de begrenzing via contouren willen wij hiermee richting geven aan de ontwikkeling van de woningvoorraad.

Vanuit onze visie op de ruimtelijke mogelijkheden, kan het huidige provinciale woningtekort van ongeveer zes procent in 2002 met een bouwprogramma van 73.500 woningen in de streekplanperiode worden teruggebracht tot minder dan drie procent in 2015. Terugdringing van het tekort zal ook de prijsopdrijving verminderen. Verdringingseffecten op de Utrechtse woningmarkt zullen echter blijven optreden; woningvragers zullen niet altijd vinden wat ze zoeken. De ernst daarvan zal mede afhangen van de typen woonmilieus die ontwikkeld gaan worden en het regime voor woonruimteverdeling.

Het bouwprogramma van 73.500 is de gewenste bruto uitbreiding van de woningvoorraad. De woningvoorraad neemt echter af door sloop en functieverandering. Het saldo van toevoeging en afname bepaalt de ontwikkeling van de woningvoorraad. Bij het opstellen van de woningbehoefteprognoses is ervan uitgegaan van dat de woningvoorraad met ruim 9.500 afneemt. In een overzicht geeft dit het volgende beeld:

Woningvoorraad 2005	481.400
Bruto toename 2005-2015	73.500
Onttrekkingen 2005-2015	9.500
Verwachte voorraad 2015	545.400

### ***Voortgang woningbouw***

De gemiddelde woning blijkt veel tijd in de ‘pijplijn’ door te brengen. De vertraging op uitbreidingslocaties leidt bovendien tot stagnatie in de doorstroming en in de herhuisvesting in bestaand gebied. Zorgelijk is ook dat het tempo van de vervangende nieuwbouw (in verband met herstructurering en stedelijke vernieuwing) achterblijft. De gewenste verbetering van bestaande woonmilieus komt daarmee onder druk te staan.

### ***Inbreidingslocaties***

Om het landelijk gebied zo veel mogelijk open te houden, vinden wij woningbouw op inbreidingslocaties van groot belang. Hierbij gaat het om woningbouw op locaties in bestaand stedelijk gebied, met name door intensivering of functieverandering en/of stedelijke vernieuwing. Zoals hiervoor geschetst, is de ontwikkeling van inbreidingslocaties niet altijd even gemakkelijk.

Het accent komt meer en meer te liggen op efficiënt ruimtegebruik (bouwen in hoge dichtheden). Aandacht voor de kwalitatieve aspecten is essentieel. Ondanks dat wij erkennen dat realisatie niet altijd makkelijk is blijven wij het belang van inbreiding benadrukken: verdichten en tegelijk het vergroten van de leefbaarheid en het leeg houden van het buitengebied. Volgens ons is het mogelijk te verdichten en toch een ontspannen stad te houden met voldoende groen en lege plekken. De vermenging van functies maakt een stad leefbaar.

Juist ook vanwege onze keuze van beheerste groei en het belang dat wij hechten aan het zorgvuldig omgaan met het benutten van ruimte hebben wij geen reservelocaties opgenomen. Wij willen zo de druk op de realisatie van de in het Streekplan opgenomen inbreidingsambitie hoog houden.

In de cijfers voor inbreiding, die zijn weergegeven in tabel 6.4C, is uitgegaan van begrenzing van het stedelijk gebied: de rode contour uit het Streekplan 1994. De mogelijkheden van woningbouw op binnenstedelijke locaties hebben we ingeschat op basis van gemeentelijke informatie.

Wij beseffen dat de door ons opgenomen aantallen ambitieus zijn en dat er, gezien de risico's, sprake kan zijn van tegenvallers bij de ontwikkeling. In het verleden is echter ook vaak gebleken dat door verdichting/intensivering meer woningen zijn gerealiseerd dan in de plannen was begroot. Bovendien hebben gemeenten de ruimte om binnen de rode contouren, als actuele ontwikkelingen daartoe aanleiding geven, meer woningbouw te realiseren dan nu is voorzien (zie paragraaf 6.3). Naar onze mening hebben gemeenten voldoende mogelijkheden om binnen de rode contouren het kwantitatieve woningbouwprogramma te realiseren, exclusief de door ons aangegeven aantallen woningen op nieuwe uitbreidingslocaties.

### ***Monitoring***

Wij zullen de ontwikkeling van de woningvoorraad actief monitoren. De in 2004 ontwikkelde woningmarktmonitor zal inzicht gaan geven in verschillende ontwikkelingen op de woningmarkt en biedt daarbij inzicht in de voortgang van een aantal provinciale beleidsdoelen. Daarnaast gaan we meer dan in de vorige streekplanperiode, proactief de uitvoering van het Streekplan woningbouwprogramma volgen. We zullen hiervoor regelmatig met gemeenten overleggen. Als uit de monitoring blijkt dat in de realisatie van het streekplanprogramma vertraging blijkt op te treden, dan zullen wij vroegtijdig in overleg bepalen welke acties moeten worden ondernomen (zie ook paragraaf 14.5 Monitoring en evaluatie).

### ***Woonruimteverdeling***

Gemeenten dan wel het BRU kunnen voor kernen tot 2.000 inwoners een gemotiveerde aanvraag doen om voorrang voor lokale woningzoekenden.

### ***Woonmilieudifferentiatie***

Gezien de toekomstige tekorten aan (ruimte-extensieve) landelijke woonmilieus kan blijken dat gemeenten meer ruimte nodig hebben om het benodigd aantal woningen te realiseren. Voor een deel kan binnen de rode contouren in deze behoefte worden voorzien door het creëren van nieuwe, groene woonwijken aan de rand van bestaande dorpen. Bij de uitwerking voor de deelgebieden kan echter blijken dat voor een betere afstemming van woonmilieus (en woningtypen) op de toekomstige vraag meer ruimte nodig is dan de rode contouren mogelijk maken. Als die ruimtevrage zich bij de uitwerking aantoonbaar voordoet dan wel in de loop van de streekplanperiode blijkt kunnen de rode contouren aangepast worden door gebruik te maken van onze afwijkingsbevoegdheid (zie ook paragraaf 6.3 Rode contouren).

Aanvullend hierop willen wij ook buiten de rode contouren ruimtelijke mogelijkheden bieden, voor zover wij daarmee de kwaliteit van het landelijk gebied kunnen versterken. Wij doelen op de mogelijkheden van instrumenten als ruimte voor ruimte (de benutting van vrijkomende bebouwing in het landelijk gebied), rood voor groen en nieuwe landgoederen.

### ***Sociale woningbouw***

Om ook de keuzevrijheid van huishoudens met een laag inkomen te garanderen willen wij woningbouw in de goedkopere prijsklassen stimuleren. Onze ambitie is dat gemiddeld 30 procent van de woningbouw in de sociale sector wordt gerealiseerd<sup>10</sup>. Het aandeel goedkope woningen zal een onderdeel zijn van deze afspraken. De uitvoering van de afspraken zal intensief gemonitord worden.

### ***Bouwen voor eigen behoefte***

Met het in het Streekplan opgenomen woningbouwprogramma is er (op basis van onze eigen prognose) naar verwachting in 2015 een balans tussen het aantal binnenlandse vestigers en vertrekkers op provinciaal niveau. Dit wil zeggen dat wij op provinciaal niveau onze eigen behoefte faciliteren (migratiesaldo nul).

In het Streekplan is gekozen voor een regionale benadering. Dit mede vanwege aspecten als mobiliteit, economie en voorzieningen maar ook vanwege de aanwezigheid van waardevolle gebieden (handhaven open en groene ruimte). Naast het Groene Hart en een groot deel EHS ligt er in onze provincie ook een aantal in de Nota Ruimte aangekondigde nationale landschappen (zie verder paragraaf 7.4). Onder andere om deze waardevolle gebieden in onze provincie te behouden hebben wij gekozen voor beheerste groei. Dat wil zeggen dat wij op grond van ruimtelijke overwegingen, de verstedelijking concentreren in vooral het stadsgewest Utrecht, het gewest Eemland en de regionale opvangkernen Veenendaal en Woerden. Daarbuiten voeren wij een terughoudend verstedelijkingsbeleid. Dat wil overigens niet zeggen dat de kleine kernen volledig op slot gaan (zie hiervoor onder kopje ‘kleine kernen’).

### ***Stedelijke vernieuwing***

In het provinciaal uitvoeringskader “Hart voor uitvoering” (april 2004) is aangegeven hoe wij onze rol als budgethouder zien en hoe bovenlokale afstemming ingevuld moet worden. Met een provinciaal speerpunt (voor de inzet van de eigen provinciale middelen) worden gemeenten geactiveerd om de binnenstedelijke woningbouw te versnellen.

Om de druk vanuit de steden en stedelijke gebieden op het wonen in de kernen in het landelijk gebied te beperken, richten wij ons bij stedelijke vernieuwing op probleemsituaties in (vooral naoorlogse) buurten en wijken.

Stedelijke vernieuwing, nieuwbouw, woonmilieudifferentiatie en de regionale afstemming hangen met elkaar samen. Uitbreiding van de woningvoorraad op nieuwe locaties kan ongewenste effecten hebben op de leefbaarheid in bestaande buurten en wijken en daarmee ook op de (exploitatie van) bestaande woningen. Dit geldt ook bij een gespannen woningmarkt als die in de provincie Utrecht. Nu woningvragers meer gericht zijn op kwaliteit, blijkt vaak dat zij in hun buurt geen woning kunnen vinden die bij hun wensen past. Verhuizing zou voor veel mensen het verlies van een gewenste leefstijl betekenen en verlies van de buurt waaraan ze gehecht zijn. Via stedelijke vernieuwing is het mogelijk om zowel de woningkwaliteit als de kwaliteit van de woonomgeving te verbeteren. Wij vinden het essentieel een balans te krijgen tussen nieuwbouw en herstructurering van de bestaande voorraad.

### ***Gemeente Utrecht***

De stad Utrecht speelt uiteraard een belangrijke rol voor de provincie. Het versterken van de economische positie van de stad is daarom van belang. Dat betekent dat wij ook oog moeten hebben voor de Utrechtse woningvoorraad. De stad blijft een aantrekkelijk economisch vestigingsmilieu voor (hoogwaardige) werkgelegenheid als zij een voldoende gedifferentieerd woningaanbod heeft. ***Uit oogpunt van keuzevrijheid en kansen voor woningzoekenden binnen het stadsgewest is het niet gewenst dat duurdere woningen en groenstedelijke woonmilieus vooral in de regiogemeenten worden gerealiseerd en dat de stad vooral een taak vervult in het huisvesten van lagere inkomens.*** Dat zou het economisch draagvlak voor allerlei voorzieningen in de stad aantasten. Utrecht dreigt daardoor het ‘afvoerputje’ van en voor de regio te worden. De keuzevrijheid die wij voorstaan voor alle categorieën woonruimtezoekers, is een belangrijk provinciaal thema in onze visie Oog voor Wonen. Zowel de lage(re) als de hoge(re) inkomens moeten iets te kiezen hebben. Ook het meer in balans brengen van het aanbod van en de vraag naar de verschillende woonmilieus is een thema in Oog voor Wonen. Dit beperkt zich niet per definitie tot het lokale niveau. In de regio, met name in de centrale stad, neemt ruimtelijke segregatie naar inkomen toe, mede doordat in een aantal regiogemeenten het accent al jaren op (duurdere) koopwoningen ligt.

### ***Wonen, zorg, welzijn***

Een knelpunt is overigens dat, anders dan in de grotere stedelijke kernen, in het landelijk gebied zorg- en welzijnsvoorzieningen doorgaans niet in de buurt aanwezig zijn. Om daarvoor in de plaats mantelzorg te realiseren, zijn in het landelijk gebied de voorwaarden ongunstiger en de mogelijkheden aanzienlijk beperkt. Een oplossing zou kunnen zijn, dat een kind zijn/haar ouder(s) mantelzorg verleent vanuit een situatie, waarbij zij bij elkaar wonen. In dergelijke situaties wordt het (agrarisch) bedrijf of de woning vaak overgedaan aan het kind. Bijkomend voordeel is dat de ouder(s) nog bij het bedrijf betrokken blijven en/of in hun oorspronkelijke leefomgeving kunnen blijven wonen. Omdat dit tegemoet zou komen aan een duidelijke maatschappelijke behoefte staan wij hier in beginsel positief tegenover. Daarbij streven wij naar een generieke regeling, waarvan de voorwaarden in de Handleiding nader zullen worden toegelicht en gedetailleerd. In deze situatie gaat het niet om het creëren van extra woonbestemmingen.

Een andere mogelijke vorm in het landelijk gebied betreft de kleinschalige woonzorgvoorzieningen. Daarbij gaat het om de (gedeeltelijke) omvorming van (doorgaans) een boerderij tot woonaccommodatie met mogelijkheden voor zorg en dagactiviteiten, soms in combinatie met nieuwe bebouwing. Wij gaan de concrete behoefte en de (ruimtelijke) mogelijkheden hiervan nader onderzoeken en zullen dit nader toelichten en detailleren in de Handleiding bestemmingsplannen.

### ***Woonschepen***

Woonschepen zijn een geaccepteerde vorm van huisvesting. Binnen het stedelijk gebied vinden wij woonschepen dan ook aanvaardbaar. Nieuwe ligplaatsen moeten goed bereikbaar zijn en aansluitmogelijkheden op de nutsvoorzieningen zijn gewenst.

***Voor woonschepen in het landelijk gebied voeren wij een terughoudend beleid. Nieuwe ligplaatsen in het landelijk gebied vinden wij niet aanvaardbaar.*** Hierop gelden twee uitzonderingen. Wij stemmen wel in met nieuwe ligplaatsen voor woonschepen die afkomstig zijn uit zeer kwetsbare gebieden. Voorwaarde is dat de nieuwe locatie uit ruimtelijk oogpunt aanmerkelijk minder bezwaarlijk is. Verder vinden wij nieuwe ligplaatsen in het landelijk gebied aanvaardbaar als deze worden ingenomen door woonschepen met een historische waarde. Zoals verwoord in de Notitie woonschepenbeleid 2002-2012 willen wij kansen benutten en betrokken partijen bewegen met ons nieuwe vervangende ligplaatsen te realiseren voor woonschepen uit zeer kwetsbare gebieden en nieuwe ligplaatsen voor woonschepen met historische waarde. In alle gevallen geldt voor nieuwe locaties dat rekening moet worden gehouden met de belangen van natuur, landschap, cultuurhistorie, archeologie, scheepvaart en waterbeheer.

Een locatie kan alleen een bestemming als ligplaats krijgen als een dergelijke functie op basis van een ruimtelijke afweging aanvaardbaar blijkt te zijn. Daarnaast is een ontheffing op grond van de Verordening bescherming natuur en landschap noodzakelijk. Als een dergelijke ontheffing niet is verleend of niet (opnieuw) kan worden verleend, zal afhankelijk van de Ausgangssituatie handhaven, verplaatsen of uitkopen moeten plaatsvinden. In de genoemde verordening hebben wij onder andere de maatvoering voor woonschepen vastgelegd, die als uitgangspunt geldt voor het ruimtelijk beleid.

Voor het kunnen uitvoeren van de handhaving van het woonschepenbeleid moeten we kunnen beschikken over één of twee dwanghavens. Momenteel kunnen wij hiervoor gebruik maken van havens in Noord-Holland. Op dit moment bestaat er daarom geen noodzaak van een dwanghaven binnen de provincie. Mochten de huidige gebruiksmogelijkheden komen te vervallen, dan zullen wij alsnog een locatie zoeken binnen de eigen provinciegrenzen. Het zonedig zoeken naar een nieuwe dwanghaven zal gezamenlijk met de andere belanghebbenden geschieden.

## **6.5 Werken**

De provincie Utrecht is voor veel bedrijven een zeer aantrekkelijke vestigingsregio. Dit willen wij, met onze partners binnen de Randstad, graag zo houden en waar mogelijk versterken. De afgelopen jaren is de economie in Utrecht stevig gegroeid, met name in de ICT en de overige dienstverlening. Dit zijn ook de sectoren waar nu, in een periode van een stagnerende economie, de grootste klappen vallen. Uit gegevens over 2002 en 2003 blijkt dat de werkgelegenheid voor het eerst sinds jaren afneemt. Ook in 2004 is sprake geweest van een afname (zij het minder sterk dan in de periode 2002-2003), terwijl de natuurlijke aanwas van de beroepsbevolking doorgaat. Daardoor loopt de werkloosheid in onze provincie onvermijdelijk op. De belangrijke opgave voor ons is de Utrechtse economie dynamisch te houden. Wij willen dat bereiken door tijdig in te spelen op nieuwe kansen, door samenwerking met het Utrechtse bedrijfsleven, kennisinstellingen en medeoverheden en door het scheppen van voldoende ruimte voor economische ontwikkeling. Centraal staat voor ons het stimuleren van een duurzame ruimtelijk-economische ontwikkeling, waardoor ook op de lange termijn de Utrechtse bevolking in de directe omgeving een inkomen kan verwerven. In het Economisch Beleidsplan provincie Utrecht 2003-2006 hebben wij de hoofdlijnen van ons economisch beleid voor de komende jaren aangegeven. De belangrijkste activiteiten zijn beschreven in een projectenlijst.

De totale Utrechtse beroepsbevolking heeft in 2003 een omvang van 556.000 personen. Tot 2015 komen er volgens berekeningen nog 39.000 personen bij. Na 2020 zal de beroepsbevolking door vergrijzing stabiliseren en later zelfs afnemen. Net als andere sterk verstedelijkte regio's heeft de provincie meer

arbeidsplaatsen dan werknemers. In onze provincie groeit het aantal werknemers in de dienstverlening, terwijl het aantal werkzame personen in de industrie afneemt.

Binnen de Randstad heeft elke regio een eigen kwalitatieve en kwantitatieve economische opgave. De economische kwaliteit van Utrecht bestaat uit de centrale ligging, een sterke, breed samengestelde diensteneconomie en een zeer hoog opgeleide beroepsbevolking. De kantoren en kantoorachtige bedrijvigheid leiden tot een relatief ‘schone’ economie, die uitstekend aansluit bij de Utrechtse beroepsbevolking. Daarnaast zorgen kantoren voor een intensief gebruik van de ruimte en een kwalitatief hoogwaardige uitstraling. Een nadelig effect van deze productiestructuur is de toenemende druk op de infrastructuur. Veel werknemers op een klein oppervlak zorgen voor relatief veel mobiliteit. Tijdige investeringen in een goede ontsluiting van bedrijfs- en kantorenlocaties zijn onontbeerlijk.

Om de dynamiek van de Utrechtse economie in stand te houden en waar mogelijk te versterken willen wij de gevestigde bedrijven in de gelegenheid stellen te groeien en zich te verplaatsen. Hiervoor is ruimte nodig, die wordt gerealiseerd door het herstructureren van verouderde bedrijventerreinen en het aanbieden van nieuwe locaties.

Nieuwe grootschalige industriële en logistieke ondernemingen willen wij niet aantrekken. Wel willen wij ruimte blijven bieden aan bedrijven uit deze sectoren die zich al met Utrecht verbonden hebben en die willen groeien of zich verplaatsen. Dergelijke bedrijven zijn nodig voor het goed functioneren van de regionale economie en vervullen een belangrijke rol in het scheppen van banen voor laaggeschoolden. Tegelijkertijd willen we het proces van stedelijke vernieuwing en verdichting bevorderen door bedrijven vanuit de woonomgeving naar bedrijventerreinen te verplaatsen. In veel gevallen komt er op de achterblijvende locatie naast woningbouw ook een bepaalde vorm van kleinschalige bedrijvigheid voor in de plaats. Per saldo echter wordt met deze verdichting ruimte voor woningen uitgebreid en ruimte voor bedrijven ingeleverd.

Het zwaartepunt van het programma voor nieuw te ontwikkelen bedrijventerreinen en kantoren ligt in het stadsgewest Utrecht en in het gewest Eemland. Voor kleinere gemeenten die weinig groeimogelijkheden hebben kan een regionaal bedrijventerrein een oplossing zijn. Als dit niet het geval is, willen we met de betreffende gemeenten gezamenlijk zoeken naar een oplossing op maat.

### ***Ruimtebehoefte bedrijventerreinen en kantorenlocaties***

Wij hebben een berekening laten maken van de ruimtebehoefte voor bedrijven en kantoren op specifieke werklocaties, centrumstedelijke en gemengde locaties. In het IPO/EZ-convenant is afgesproken de Bedrijfslocatiemonitor van het Centraal Planbureau als basis voor deze berekening te gebruiken. Wij rekenen in netto hectare uitgeefbaar terrein, omdat het (bruto) deel dat nodig is voor bijvoorbeeld infrastructuur en ruimtelijke inpassing, fors per terrein kan verschillen. De totale ruimtebehoefte aan bedrijventerrein voor deze streekplanperiode komt uit op 470 hectare netto, waarbij wij geen rekening houden met de ijzeren voorraad. Hiervan trekken wij de door ons gestelde ambitieuze intensiveringsopgave van 15 procent af, omdat wij denken dat dit voor nieuwe locaties haalbaar is. Daarmee resteert een opgave van 400 hectare netto.

### ***Uitplaatsing bedrijven***

Uit de opgave van gemeenten blijkt dat de totale behoefte voor de planperiode 145 hectare netto is. Dit is een wensbeeld. Voor een aantal specifieke gevallen is maatwerk vereist. Dit geldt bijvoorbeeld voor de uitplaatsing van benzinstations, waar veel gemeenten de komende tijd mee te maken krijgen. Wij willen meewerken aan uitplaatsingen van bedrijven door extra ruimte te reserveren waar de nood het hoogst is en waar fysieke mogelijkheden zijn. In een aantal gevallen kan een regionale oplossing worden gevonden. In totaal willen wij voor uitplaatsing 50 hectare netto reserveren, bovenop de eerder genoemde 400 hectare. Wij achten dit een redelijk realistische opgave, waarbij we, zoals hierboven aangegeven, ervan uitgaan dat voor een deel maatwerk noodzakelijk is. Verder is de ruimteopgave voor een groot deel gebaseerd op de omvang van de huidige locaties. Voor een deel van deze bedrijven geldt dat door nieuwvestiging een intensivering in het gebruik van de ruimte mogelijk is. Tevens verwachten wij dat een deel van de opgave pas na 2015 wordt gerealiseerd, gezien de lange duur van uitplaatsingstrajecten.

### ***Kantoren***

Voor kantoren geldt een totale behoefte van 1.270.000 m<sup>2</sup> bruto vloeroppervlak (bvo). Deze kunnen zich vestigen op specifieke kantorenlocaties en in nationale en stedelijke werkmilieus. Deze hoeveelheid is exclusief kleinschalige ontwikkelingen in gemengde milieus (193.000 m<sup>2</sup>). De restcapaciteit uit de vorige streekplanperiode is per 1 januari 2005 1.463.000 m<sup>2</sup> bvo (exclusief kleinschalige ontwikkelingen). Dit betekent dat wij voor deze streekplanperiode geen nieuwe kantorenlocaties hoeven aan te wijzen. Wij streven ernaar kantoren zo veel mogelijk te concentreren, wat het mogelijk maakt een goede openbaar vervoerverbinding te realiseren. De vraag naar en het aanbod van kantorenlocaties zijn redelijk in evenwicht binnen de deelgebieden, met een accent op het stadsgewest Utrecht en het gewest Eemland. De kantorenmarkt kent een varkenscyclus. De huidige teruglopende economie heeft direct effect op het aantal panden dat leeg komt te staan. Op een aantal locaties, zoals in Amersfoort, is de leegstand hoger dan de vijf procent die noodzakelijk is voor een goede doorstroming. De nu leegstaande ruimte kan echter over een paar jaar uitstekend gebruikt worden om de dan aantrekkende economie op te vangen.

### ***Totale opgave***

In totaal is sprake van een opgave van 450 hectare netto. Voor een belangrijk deel, namelijk 350 hectare netto, kan hierin worden voorzien door restcapaciteiten: terreinen die al in het vorige Streekplan zijn vastgelegd, waar vastgestelde bestemmingsplannen nog ruimte bieden of waarover de Provinciale Planologische Commissie een positief advies heeft gegeven. Dit betekent dat een opgave resteert van 100 hectare netto nieuw te plannen bedrijventerrein voor autonome groei en uit te plaatsen bedrijven. Wij zijn van mening dat wij met dit programma op een zorgvuldige wijze omgaan met de schaarse ruimte zonder de dynamiek van de Utrechtse economie te schaden. Van de 100 hectare zijn er zoals aangegeven, 50 hectare nadrukkelijk aangewezen ten behoeve van uit te plaatsen bedrijven. Daarnaast stimuleren wij zorgvuldig ruimtegebruik op bedrijventerreinen en dragen wij bij aan herstructurering van bedrijventerreinen. Zoals hierboven aangegeven hoeven voor kantoren in deze streekplanperiode geen nieuwe locaties te worden gepland. Op kaart 6.5A (werklocaties) staan de bestaande bedrijventerreinen, de bestaande kantorenlocaties en de nieuwe bedrijventerreinen. In de hoofdstukken 9 t/m 12 is aangegeven waar de nieuwe locaties zijn gepland en is per locatie aangegeven wat de maximale omvang (bruto) is. Op de plankaart zijn de rode contouren bij deze nieuwe bedrijvenlocaties over het algemeen nog niet gesloten omdat de exacte begrenzing nog niet bekend is. Voor de systematiek van de rode contouren verwijzen we naar paragraaf 6.3.

Wij hebben het hierboven geformuleerde programma voor bedrijventerreinen in zijn geheel nodig om de Utrechtse dynamiek te kunnen faciliteren. Instroom van nieuwe bedrijven (met uitzondering van kennisintensieve bedrijven, ICT, life science en dienstverlening) vanuit bijvoorbeeld de Noordvleugel is niet ons primaire doel. Het is niet verantwoord het programma van 450 hectare nog verder te verlagen. De in dit programma verdisconteerde 15 procent verdichting is ambitieus. Wij hebben vanwege onze keuze van beheerste groei en het belang dat wij hechten aan het zorgvuldig omgaan met het benutten van ruimte geen rekening gehouden met een ijzeren voorraad<sup>11</sup> en geen reservelocaties (voor wonen en werken) opgenomen. Ook is geen rekening gehouden met het feit dat geplande terreinen mogelijk voor een deel niet binnen de planperiode tot uitgifte komen. De trend is bovendien dat door schaalvergroting steeds meer voorzieningen op bedrijventerreinen gesitueerd worden, waardoor de ruimte voor 'echte' bedrijven verder wordt beperkt. Een verdere verlaging van het programma zou ertoe kunnen leiden dat uitbreidingswensen van in de provincie gevestigde bedrijven niet gehonoreerd kunnen worden en dat deze bedrijven daardoor gedwongen worden zich te verplaatsen naar een locatie buiten de provincie.

De locatie Rijnenbrug (gemeente Utrecht) hebben wij op de plankaart opgenomen maar niet in het streekplanprogramma. Wij gaan uit van een totale capaciteit van 100 hectare (bruto) waarvan mogelijk een deel in de streekplanperiode tot ontwikkeling komt (zie verder paragraaf 9.2).

Wij realiseren ons dat het programma ambitieus is: de opgave is krap gepland. Daarom is het des te belangrijker dat de locaties, inclusief de daarbij behorende infrastructuur, tijdig worden ontwikkeld.

### ***Monitoring***

Blijkt uit de monitoring dat vertraging gaat optreden, dan zullen wij in overleg bepalen met welke acties die op te heffen is. Als blijkt dat de problematiek alleen kan worden opgelost door het aanwijzen van een



nieuwe locatie zullen wij actie ondernemen. In het kader van de monitoring zullen wij ook vroegtijdig onderzoek doen naar de behoefte aan en de mogelijkheden van nieuwe locaties voor de periode na 2015 (zie ook paragraaf 14.5 Monitoring en evaluatie).

### ***Regionale behoefte bedrijventerreinen***

Het stadsgewest Utrecht heeft verhoudingsgewijs meer restcapaciteit aan bedrijventerreinen dan de andere streekplandeelgebieden. De hoge restcapaciteit van stadsgewest Utrecht wordt vooral veroorzaakt door vertraging in de planning van een paar grotere bedrijventerreinen, zoals 't Klooster in Nieuwegein. In de ruimtebehoefte in dit stadsgewest voor uit te plaatsen bedrijven kan voor een belangrijk deel worden voorzien door reserveringen op restcapaciteitlocaties.

In gewest Eemland speelt de uitplaatsing van bedrijven een belangrijke rol, met name in Soest en Bunschoten. Bunschoten wil het bedrijventerrein Zuidwenk verplaatsen om de kernen van Bunschoten en Spakenburg van vrachtverkeer te ontlasten. Op de vrijkomende plek kan woningbouw worden gerealiseerd.

Deelgebied Zuidoost-Utrecht krijgt op een aantal locaties mogelijkheden voor uitbreiding, maar er kan niet volledig tegemoet worden gekomen aan de berekende behoefte. In de behoefte kan deels worden voorzien op het grondgebied van Ede (Gelderland) op het zogenaamde ISEV-terrein. Hierover hebben Ede en Veenendaal afspraken gemaakt.

Voor het deelgebied West-Utrecht wordt het, in verband met de bijzondere kwaliteiten van dit gebied, steeds moeilijker tegemoet te komen aan de vraag. Woerden is voor bedrijven een zeer populaire vestigingsplaats, maar begint door haar ligging in het Groene Hart de grenzen van de groei te benaderen. Voor het uitplaatsen van bedrijven uit onder andere Montfoort, Lopik en Oudewater en voor een deel van de opvang van de eigen behoefte willen we hier toch uitbreiding toestaan.

### ***Zorgvuldig ruimtegebruik op bedrijfslocaties***

Met de rijksoverheid en de gemeenten investeren we, door uitvoering van ons herstructureringsprogramma, in een kwaliteitsverbetering van verouderde bedrijventerreinen. Tot 2010 ligt er een opgave van ruim 1.300 hectare te herstructureren terrein. Door de functionele kwaliteitsverbetering als gevolg van herstructurering neemt de verplaatsingsbehoefte van bedrijven af en neemt de levensduur van een bedrijventerrein toe. Tevens worden bedrijven gestimuleerd zelf in de directe omgeving en in de bedrijfspanden te investeren. Het hele proces van herstructurering van bedrijventerreinen is zeer kostbaar. Het is in de toekomst deels te voorkomen door nieuw te ontwikkelen terreinen op een duurzame wijze te beheren. Een organisatie voor parkmanagement, waarbij gemeenten met bedrijven afspraken maken over bijvoorbeeld beheer en onderhoud van de openbare ruimte en collectieve voorzieningen, kan hieraan een bijdrage leveren.

Wij streven naar intensivering van ruimtegebruik op bestaande bedrijventerreinen. Herstructurering kan een goede aanleiding zijn om het ruimtegebruik van een bestaand terrein nog eens onder de loep te nemen. De ervaring leert echter dat intensivering op bestaande terreinen moeilijk is. De Utrechtse bedrijventerreinen hebben over het algemeen een relatief hoge bebouwingsdichtheid. Ook is gebleken dat een bestaande situatie minder mogelijkheden biedt voor intensivering.

Intensivering op nieuwe terreinen levert in het algemeen meer ruimtewinst op. Intensiveren kan op vele manieren. In de praktijk blijkt dat de grootste ruimtewinst wordt behaald door stapelen, schakelen en vooral door het gezamenlijk organiseren van parkeren, maar er kan ook gekeken worden naar de indeling van de open ruimte, optimaliseren van de kavelindeling etc.

### ***Locatiebeleid***

Het oude ABC-locatiebeleid was een centraal vastgesteld beleid met bereikbaarheid als belangrijkste criterium om het juiste bedrijf op de juiste plek te vestigen. In de uitvoering kwam dit neer op een aanbodgericht beleid met parkeernormen om automobiliteit te voorkomen. Deze normering werd door veel overheden als rigide ervaren; in de praktijk heeft het niet het beoogde effect gehad. In de Nota Ruimte wordt het locatiebeleid gedecentraliseerd naar de provincies en, voor zover het om binnenregionale vraagstukken gaat, naar de WGR-plusregio's.

Wij hebben een integraal provinciaal locatiebeleid geformuleerd met inachtneming van een aantal centraal geformuleerde uitgangspunten. Bij het locatiebeleid is maatwerk het uitgangspunt. Naast bereikbaarheid zijn economische ontwikkelingsmogelijkheden, kwaliteit van de leefomgeving en

ruimtelijke kwaliteit belangrijke criteria voor het toedelen van ruimte aan bedrijven. Hierbinnen geven wij extra aandacht aan onderwerpen als intensief ruimtegebruik, functiemenging, milieukwaliteit en veiligheid. Het locatiebeleid wordt daarmee eerder een vestigingsbeleid. ***Het is gewenst dat in bestemmingsplannen voor bedrijventerreinen het locatiebeleid wordt geïmplementeerd.***

In Utrecht willen wij voldoende aanbod van hoogwaardige (kantoren)locaties voor bedrijven in de dienstverleningssector en de kenniseconomie. Bovendien willen wij ruimte voor bedrijven die binnen Utrecht groeien of zich verplaatsen. Een goede verkeersontsluiting en een tijdige beschikbaarheid van openbaar vervoer op kantorenlocaties zijn noodzakelijk. Vanuit het oogpunt van een goede benutting van de infrastructuur vinden wij het belangrijk bestaande en nieuwe knooppunten voor personenvervoer en goederenvervoer economisch te ontwikkelen. Een voorbeeld hiervan is het multimodale bedrijventerrein Lage Weide in Utrecht, dat over weg, water en spoor is ontsloten. Hiermee heeft dit terrein een unieke positie in de provincie en in Nederland.

Om ervoor te zorgen dat een goede afstemming kan plaatsvinden tussen de vraag van het bedrijfsleven en het aanbod van bedrijven- en kantorenlocaties, is een indicatief schema opgesteld (bijlage 2), dat van een toelichting is voorzien (bijlage 1). Op kaart 6.5B (vestigingsmilieus) hebben wij aangegeven waar naar onze mening in ieder geval het locatiebeleid van toepassing is en waar wij de verschillende vestigingsmilieus tot ontwikkeling willen laten komen. Het gemengd woon- en werkmilieu past in principe overall in het verstedelijkt gebied en is daarom niet met een speciale aanduiding op de kaart aangegeven.

Het locatiebeleid is van toepassing zowel op nieuwe bedrijventerreinen, als op bestaande terreinen waar transformatie/herprofilering plaatsvindt of het bestemmingsplan wordt aangepast. Bedrijventerreinen in het landelijk gebied die kleiner zijn dan vijf hectare, vallen vanwege de kleinschalige omvang, niet onder het locatiebeleid. Voor deze kleinere bebouwingsenclaves geldt in beginsel het beleid van het omringend landelijk gebied.

#### ***Mobiliteitstoets bij aanvragen***

Bedrijven hebben een bereikbaarheidsprofiel, dat kan zijn uitgewerkt in een vervoerplan. Daarin zijn onder meer opgenomen het bedrijfsbeleid op het gebied van vervoersmanagement en de wijze van vervoer van personen (werknemers en bezoekers) en goederen. ***Door het bereikbaarheidsprofiel van bedrijven te combineren met de specifieke bereikbaarheidsprofielen van de vestigingsmilieus (bedrijvenlocaties) willen we bedrijven via maatwerk op de juiste plek krijgen.*** Wij hebben in de Handleiding bestemmingsplannen een mobiliteitstoets opgenomen. Deze toets wordt meegenomen in de plan-toetsing. De mobiliteitstoets moet inzicht geven in de mobiliteitseffecten van de ruimtelijke ontwikkelingen en is verplicht bij ontwikkelingen die een relatief groot aantal verplaatsingen tot gevolg hebben. Zie verder paragraaf 5.1 (mobiliteitstoets).

#### ***Detailhandel***

Voor grootschalige detailhandelsvestigingen geldt dat deze zo veel mogelijk dienen aan te sluiten bij bestaande detailhandelsconcentraties en goed bereikbaar moeten zijn met openbaar vervoer en auto. Op perifere locaties wordt alleen detailhandel toegestaan, die vanwege de specifieke ruimtelijke eisen, moeilijk inpasbaar is in bestaande winkelgebieden (zie bijlage 3). Weidewinkels (elke vorm van grootschalige detailhandel buiten de rode contouren) zijn niet toegestaan.

Voor het overige gelden bij de vestiging van (bovenlokale) detailhandel het locatiebeleid

#### ***Groene Werklandschappen***

Met het concept Groene Werklandschappen (GWL) streven wij naar de ontwikkeling van kleinschalige hoogwaardige werklocaties, met direct daaraan gekoppeld een versterking (kwantitatief of kwalitatief) van de ecologische en landschappelijke waarden. Zo mogelijk worden daarbij ook de cultuurhistorische en recreatieve kwaliteiten versterkt. Het gaat bij een GWL uitdrukkelijk niet om de ontwikkeling van bedrijventerreinen in het groen. Een GWL is per definitie kleinschalig (doorgaans 10-20 tot maximaal 50 werknemers), maar door het behoud of de komst van belangrijke bedrijfssectoren toch van belang voor de regionale economische structuur. Uit onderzoek blijkt dat de potentiële markt vraag kan worden geschat op ca. 20 locaties voor de komende 10 jaar (voornamelijk bedrijven van 10 tot 20 werknemers). De ontwikkeling van een GWL kan gebeuren via functiewijziging van bestaande bebouwing of via nieuwbouwontwikkeling. In de vraag kan voor een deel worden voorzien door hergebruik met eventueel (lichte)

aanpassing van vrijkomende bestaande bebouwing (bijvoorbeeld militaire complexen, zorginstellingen, landgoederen). Als tegenprestatie dient in 'groen' te worden geïnvesteerd, bijvoorbeeld met de aanleg en/of het beheer van natuur of door de sloop van ongewenste bebouwing. In principe is deze vorm van hergebruik overal in de provincie mogelijk. In het overige deel van de vraag kan worden voldaan via nieuwe ontwikkelingen op plaatsen waar nu nog geen bebouwing aanwezig is. Hierbij bestaat de tegenprestatie uit de aanleg van een groenelement van formaat. Het zoekgebied voor nieuwe ontwikkelingen is wel beperkt en, analoog aan nieuwe landgoederen, met uitzondering van de EHS toegestaan in landelijk gebied 1 en 3. Omdat initiatieven vrijwel altijd onderling verschillen, zullen, zowel bij functiewijziging als bij nieuwoontwikkeling, de aard en omvang van de tegenprestatie via maatwerk bepaald moeten worden. Wel gaan we hierbij een aantal randvoorwaarden in acht nemen, die door ons nader gedetailleerd worden in de Handleiding bestemmingsplannen. Daarbij zullen in ieder geval de volgende elementen aan de orde komen:

- verhouding rood - groen bij nieuwoontwikkeling;
- tegenprestatie bij functiewijziging;
- (blijvende) borging van groene investeringen;
- beeldkwaliteitsplan;
- inpassingscriteria (o.a. verkeer, parkeren, milieu);
- aard toegestane bedrijvigheid.

**Tabel 6.4A: bevolkingsontwikkeling (afgeronde getallen) (bron: CBS per 1/1)**

	<i>1990</i>	<i>1995</i>	<i>2004*</i>	<i>Toename 1990-2004 (%)</i>
Stadsgewest Utrecht	541.150	557.650	602.800	11.4
Gewest Eemland	228.850	245.400	270.700	18.3
Deelgebied Zuidoost	118.500	128.750	137.700	16.2
Deelgebied West	137.550	143.650	151.000	9.8
Provincie Utrecht	1.026.050	1.075.450	1.162.200	13.3

\*voorlopige cijfers

**Tabel 6.4B: ontwikkeling woningvoorraad (afgeronde getallen) (bron: CBS per 1/1)**

	<i>1990</i>	<i>1995</i>	<i>2004</i>	<i>Toename 1990-2004 (%)</i>
Stadsgewest Utrecht	211.700	223.650	257.300	18.7
Gewest Eemland	86.450	96.100	109.900	27.6
Deelgebied Zuidoost	42.550	47.200	53.000	24.6
Deelgebied West	47.850	52.500	58.000	21.2
Provincie Utrecht	388.550	419.450	472.200	21.5

**Tabel 6.4C: woningbouwprogramma**

	Woningbouwprogramma 2005-2015	Nieuwe uitbreiding	Restcapaciteit <sup>7</sup>	Nieuwe uitbreiding
Stadsgewest Utrecht	43.150	4.320	27.545	11.285
Gewest Eemland	19.440	2.890	12.010	4.540
Deelgebied Zuidoost	5.650	430	3.965	1.255
Deelgebied West	5.420	385	4.075	960
Provincie Utrecht	73.660	8.025	47.595	18.040

<sup>3</sup> SER-ladder: de SER-ladder is geformuleerd in het advies van de SER over de Nota Ruimtelijk-Economisch Beleid. De sporten van deze ladder zijn als volgt omschreven.

1. Gebruik de ruimte die reeds beschikbaar is gesteld voor een bepaalde functie en/of door herstructurering beschikbaar gemaakt kan worden.
2. Maak optimaal gebruik van de mogelijkheden om door meervoudig ruimtegebruik de ruimteproductiviteit te verhogen.
3. Indien het voorgaande onvoldoende soelaas biedt, is de optie van uitbreiding van het ruimtegebruik aan de orde. Daarbij dienen de verschillende relevante waarden en belangen goed te worden afgewogen in een gebiedsgerichte aanpak. Door een zorgvuldige keuze van de locatie van 'rode' functies en door investeringen in kwaliteitsverbetering van de omliggende groene ruimte moet worden verzekerd dat het

meerdere ruimtegebruik voor wonen, bedrijventerreinen en/of infrastructuur de kwaliteit van natuur en landschap respecteert en waar mogelijk versterkt.

---

<sup>7</sup> De restcapaciteit geeft het per 1-1-2005 nog op te leveren aantal woningen, inclusief vervangende nieuwbouw. De capaciteit is een weergave van de zogenaamde harde capaciteit die (in beginsel) planologisch aanvaardbaar is. Als basis is gebruikt de Nota capaciteit woningbouwlocaties 2003.

<sup>8</sup> Het landelijke Woningbehoefte Onderzoek 2002 (WBO) komt uit op een woningtekort voor de provincie Utrecht van 3.6% in 2002. De provinciale IPB-berekening komt uit op een starttekort van 6%. Het verschil is te verklaren door het gebruik van verschillende methoden/aannames bij de berekeningen.

In de Nota Ruimte is aangegeven dat het in eerste instantie de inzet is om te zorgen dat in de stedelijke regio's het aantal woningen te realiseren dat nodig is om het tekort in 2010 terug te brengen tot het door het Rijk gewenste niveau van 1.75% (WBO-cijfer). Daarbij wordt door het Rijk uitgegaan van een starttekort van 3.5%.

Met ons provinciale Streekplan woningbouwprogramma halveert ons tekort van 6% naar 3%. Dit is in lijn met de rijksambitie. Overigens is ons Streekplan woningbouwprogramma ook in lijn met de gemaakte Woningbouwafspraken (tot 2010) met het Rijk. Bij de afspraken is uitgegaan van het benodigd aantal woningen om het tekort te halveren.

---

<sup>10</sup> Dit overeenkomstig een eerder door PS aangenomen motie.

<sup>11</sup> Een ijzeren voorraad is een harde planvoorraad van bedrijventerreinen die kan worden ingezet als andere plannen niet doorgaan. Het is voorraad van bouwrijpe terreinen die direct of relatief snel beschikbaar moeten zijn voor uitgifte.

## 7. De gebruikslaag: landelijk gebied (derde laag)

### 7.1 Hoofdprincipes ruimtelijk beleid voor de gebruikslaag

Bij de uitwerking van het ruimtelijk beleid voor de gebruikslaag hanteren wij een aantal hoofd-principes. Deze hoofdprincipes zijn de leidraad bij de benadering van de verschillende functies en specifieke thematische vraagstukken in het stedelijk en landelijk gebied. De hoofdprincipes zijn:

- planning op basis van (kern)kwaliteiten;
- versterking van de relatie tussen stad en land;
- integratie en afstemming met water- en milieubeleid;
- zonerings van het landelijk gebied (zie paragraaf 7.2).

#### *Planning op basis van (kern)kwaliteiten*

Kenmerkend voor de provincie Utrecht is het grote aantal verschillende landschappen. De variatie op een relatief klein oppervlak is enorm: grote steden, middelgrote steden, dorpen, uitgestrekte veenweidegebieden, plassen, bossen op de Heuvelrug, het halfopen landschap van de Gelderse Vallei en het Kromme Rijngebied en het rivierengebied. Bovendien zijn de verschillende landschapstypen stuk voor stuk aantrekkelijk en waardevol, vaak ook uit cultuurhistorisch oogpunt. De landschappelijke variatie is dan ook een kernkwaliteit van onze provincie en een belangrijke reden waarom veel mensen in onze provincie willen wonen, werken en recreëren.

*Wij willen deze landschappelijke kernkwaliteiten verder ontwikkelen en versterken en richtinggevend laten zijn bij de verdere ontwikkeling van de provincie.* De basis van de kernkwaliteiten wordt gevormd door de verschillende functies. Daarom geven wij in dit hoofdstuk aan welke ontwikkelingsmogelijkheden wij zien voor de verschillende functies in het landelijk gebied.

#### *Versterking relatie tussen stad en land*

Utrecht is een relatief sterk verstedelijkte provincie. De grootste bevolkingsconcentraties bevinden zich in de stadsgewesten Utrecht en Amersfoort, maar ook daarbuiten is een groot aantal grotere en kleinere kernen. Het hele buitengebied van onze provincie staat dan ook onder stedelijke invloed, al manifesteert deze invloed zich verschillend per gebied. Doordat het economisch belang van de landbouw voor onze provincie afneemt, ontleent het buitengebied zijn waarde steeds meer aan de betekenis die het heeft voor het stedelijk gebied.

Het is echter opvallend dat de groene en de stedelijke ruimte zich vaak gescheiden ontwikkelen. Hierdoor worden kansen gemist. Wij willen de functionele relatie tussen stad en land versterken. Dit kan op veel manieren, bijvoorbeeld door samenhang te brengen in de ruimtelijke planvorming (met integrale ontwerp-opgaven) bij nieuwe verstedelijking, door de bereikbaarheid en toegankelijkheid van het landelijk gebied te vergroten en door zo veel mogelijk financiële koppelingen te leggen tussen de ontwikkeling van het stedelijk gebied en de omliggende groene ruimte.

Versterking van de relatie tussen het stedelijk en landelijk gebied mag niet leiden tot een ongebreidelde uitwaaiing van stedelijke functies. Integendeel, het contrast tussen stad en land moet juist gehandhaafd blijven en soms worden versterkt. Als tegenpool van het stedelijk gebied biedt het landelijk gebied rust, ruimte en recreatieve mogelijkheden in een aantrekkelijke omgeving.

#### *Integratie en afstemming met water- en milieubeleid*

Door de toepassing van de lagenbenadering hebben wij al het belang van een goede afstemming tussen ruimtelijke ordening en het water- en milieubeleid benadrukt. Hierbij is sprake van een wisselwerking en wederzijdse versterking. Bij de functietoekenning in het kader van de ruimtelijke ordening wordt sterker dan voorheen rekening gehouden met de medeorderende rol van met name het watersysteem. Door deze integratie wordt het beter mogelijk specifieke doelstellingen voor bijvoorbeeld natuur te realiseren.

### 7.2 Zonerings van het landelijk gebied

Om de kernkwaliteiten optimaal te benutten en verder te ontwikkelen, kiezen wij voor een zonerings van het landelijk gebied. Deze zonerings is op de plankaart opgenomen. De zonerings is sterk ontwikkelings-

gericht: hij geeft aan welke ontwikkelingsrichting gewenst is. Andere factoren die hebben meegespeeld bij de zonering zijn:

- de intensiteit van het grondgebruik,
- randvoorwaarden op grond van de lagenbenadering,
- de combineerbaarheid van de verschillende functies en
- het bieden van passende omstandigheden voor de ontwikkeling van de verschillende functies.

We hebben vier zones onderscheiden die elk hun eigen ontwikkelingsmogelijkheden hebben, passend bij de functie, kwaliteiten en waarden van het gebied. De zonering geeft dus geen rangorde aan. In onderstaande beschrijving geven wij van elke zone een korte karakteristiek en een aantal accenten. Landschap en cultuurhistorie zijn daarbij niet apart genoemd. Wij streven namelijk in alle zones naar behoud en versterking van de kenmerkende landschappelijke en cultuurhistorische waarden. Daarbij is speciale aandacht gewenst voor openheid en voor specifieke cultuurhistorische kwaliteitseisen. Geplande ontwikkelingen moeten worden afgewogen tegen de belevingswaarde en informatiewaarde ('leesbaarheid') van landschap en cultureel erfgoed..

De zonering, bestaande uit de beschrijving en het kaartbeeld, staat niet op zichzelf, maar is alleen toepasbaar in combinatie met de eerste laag (hoofdstuk 4), de thematische beschrijvingen en kaarten (hoofdstuk 7) en de gebiedsgerichte beschrijving van het landelijk gebied (hoofdstukken 9 tot en met 12). Deze onderdelen vormen samen ons ruimtelijk beleid voor het landelijk gebied.

***De zonering is een belangrijk middel om inhoud te geven aan de ontwikkelingsgerichtheid van het Streekplan. Daarom is de zonering niet alleen belangrijk bij het beoordelen van gemeentelijke beleidsvoornemens (toetsingsfunctie), maar biedt zij ook een kader voor nieuwe ontwikkelingen (ontwikkelingsfunctie). De zonering sluit dus niet alleen aan op de feitelijke situatie; zij geeft ook en juist aan welke ontwikkelingsrichting wij voor een gebied voor ogen hebben.***

#### ***Relatie met Reconstructieplan Gelderse Vallei en Utrecht-Oost***

Het door ons vastgestelde Reconstructieplan Gelderse Vallei/Utrecht-Oost biedt de basis voor uitvoering van maatregelen die een integrale kwaliteitsimpuls van dit landelijk gebied beogen. Voor een goed beeld van het ruimtelijk beleid van de provincie voor dit gebied moet het Reconstructieplan er dan ook bij worden betrokken.

Specifiek onderdeel van het Reconstructieplan is de wettelijk verplichte zonering (de reconstructiezonering). Op basis van de Reconstructiewet is het gebied in het Reconstructieplan ingedeeld in extensiveringsgebieden, landbouwontwikkelingsgebieden en verwevingsgebieden. Deze indeling heeft vooral tot doel de ontwikkelingsmogelijkheden van de intensieve veehouderij in relatie tot andere functies in goede banen te leiden. In extensiveringsgebieden kan geen nieuwvestiging en uitbreiding van intensieve veehouderij plaatsvinden. In landbouw-ontwikkelingsgebieden worden er juist wel ontwikkelingsmogelijkheden voor de intensieve veehouderij geboden, ook voor hiernaar toe te verplaatsen bedrijven. In verwevingsgebieden gaat het om een verweving van functies; hier kan geen nieuwvestiging van intensieve veehouderijbedrijven plaatsvinden.

Het Reconstructieplan en het Streekplan zijn gelijktijdig opgesteld en nauw op elkaar afgestemd. Op drie punten is het Reconstructieplan specifiekier dan het Streekplan, in die zin dat het Reconstructieplan hier gedetailleerder is en meer randvoorwaarden benoemt. ***Om eventuele verwarring hierover te voorkomen, werken deze drie punten direct door in het Streekplan. Deze directe doorwerking is ook opgenomen in het Reconstructieplan zelf. Het gaat hierbij om:***

- ***de Reconstructiezonering: dit bekent dat de bepalingen in relatie tot de intensieve veehouderij uit het Reconstructieplan prevaleren boven de bepalingen uit de streekplanzonering;***
- ***functieverandering van vrijkomende (agrarische) bedrijfsgebouwen;***
- ***nieuwe landgoederen.***

#### ***Relatie met Ecologische hoofdstructuur en groene contouren***

De EHS is opgenomen op de los bijgevoegde kaart 'Gebieden binnen groene contouren'. Hier geldt niet alleen de streekplanzonering, maar ook het regime van de groene contour, zoals beschreven in paragraaf 7.5. De EHS valt vrijwel geheel in landelijk gebied 3 (verweving van functies) en landelijk gebied 4 (hoofd functie natuur). Vanwege de consequenties van de groene contouren, is het noodzakelijk de EHS

gedetailleerd weer te geven. De zonering van het landelijk gebied is globaler, waarbij kleine elementen van de EHS en verbindingzones niet afzonderlijk zijn opgenomen in de zonering.

### ***Relatie met toelichtende kaarten in dit hoofdstuk***

In dit hoofdstuk is naast de streekplankaart een aantal toelichtende kaarten opgenomen. Deze kaarten zijn abstract en hebben geen directe planologische betekenis. De planologische ontwikkelingsregimes zijn opgenomen in deze paragraaf bij de beschrijving van de zonering in het landelijk gebied

## **Landelijk gebied 1: hoofdfunctie stedelijk uitloopgebied**

### ***Karakteristiek***

*Landelijk gebied grenzend aan stedelijk gebied met een stedelijke invloed door een afwisseling van (dag) recreatieterreinen, recreatief groen, fiets- en wandelpaden, begraafplaatsen, volkstuincomplexen, maneges, sportvelden, agrarisch gebruik, incidenteel tuinbouw en kleine natuurgebieden en ecologische verbindingzones.*

### ***Accenten***

#### ***Landbouw***

*Ontwikkeling is mede gericht op het benutten van kansen die de ligging nabij stedelijk gebied met zich meebrengt; geen nieuwvestiging van intensieve veehouderij en glastuinbouwbedrijven; uitbreiding van intensieve veehouderijbedrijven alleen als dit niet leidt tot een toename van de geurproblematiek en binnen ruimtelijke randvoorwaarden.*

#### ***Natuur***

*Aanwezige natuurgebieden worden zowel kwalitatief als kwantitatief in stand gehouden; zo mogelijk aanleg van nieuwe natuurwaarden; aanleg van ecologische verbindingzones als onderdeel van de EHS.*

#### ***Recreatie***

*Zoekgebied voor het versterken van recreatieve en toeristische voorzieningen die gebonden zijn aan de ligging nabij stedelijk gebied (golfterreinen, dag- en verblijfsrecreatieterreinen, Randstadgroenstructuur); zoekgebied voor nieuwe landgoederen met intensief recreatief medegebruik.*

#### ***Water en milieu***

*Beleid ten aanzien van waterhuishouding en milieukwaliteiten wordt binnen randvoorwaarden afgestemd op hoofdzakelijk agrarisch en recreatief gebruik; waterknelpunten worden opgelost zonder deze af te wentelen op andere gebieden.*

#### ***Stadsrandfuncties***

*De delen van landelijk gebied 1 die direct aansluiten bij de kernen zijn zoekgebied voor uitbreiding en vestiging van functies die afhankelijk zijn van de stadsrandzones, zoals volkstuincomplexen, begraafplaatsen, maneges en sportvelden, voor zover de mogelijkheden als stedelijk uitloopgebied niet worden belemmerd; de kwetsbare delen en de EHS komen niet in aanmerking voor nieuwe stadsrandactiviteiten.*

### ***Toelichting***

Behoud en versterking van de kwaliteit als stedelijk uitloopgebied staat hier centraal. De aanduiding landelijk gebied 1 is opgenomen voor bestaande situaties met meer dan ca 10 – 15 hectare stadsrandfuncties en voor gebieden die zich (verder) als stedelijk uitloopgebied kunnen ontwikkelen. De ontwikkelingsgebieden zijn met name aangegeven rondom Utrecht en Amersfoort. Juist vanwege de recreatieve functie voor het aangrenzend stedelijk gebied is het essentieel dat het gebied landschappelijk aantrekkelijk blijft en zo mogelijk verder wordt ontwikkeld. Dit vraagt om een zorgvuldige locatiekeuze en inpassing van bijvoorbeeld stadsrandactiviteiten. Het is vanzelfsprekend om de meer intensieve functies (zoals sportvelden) zo dicht mogelijk bij de kern te situeren en kwetsbare delen en de Ecologische Hoofdstructuur te ontzien. Omdat tuincentra voor hun activiteiten tegenwoordig niet meer gebonden zijn aan het landelijk gebied, hoeft nieuwvestiging niet meer hier plaats te vinden. Het stedelijk gebied is hiervoor in beginsel het aangewezen gebied.

## **Landelijk gebied 2: hoofdfunctie agrarisch**

### ***Karakteristiek***

*Agrarisch gebied met zowel grondgebonden als niet-grondgebonden landbouw; veel gebieden met grondgebonden landbouw hebben landschappelijke, ecologische en cultuurhistorische waarden en worden gekenmerkt door recreatief medegebruik; binnen deze zone bevinden zich ook kleine recreatie- en natuurgebieden en ecologische verbindingzones.*

### ***Accenten***

#### ***Landbouw***

*Ontwikkeling van de grondgebonden landbouw; de externe productieomstandigheden worden zo veel mogelijk afgestemd op het agrarisch gebruik, met een speciale positie voor de veenweidegebieden; versterking van de rol van de landbouw als drager van kenmerkende landschappelijke, ecologische en cultuurhistorische waarden; ontwikkeling van intensieve veehouderij binnen milieukundige en ruimtelijke randvoorwaarden; zo veel mogelijk concentratie van bestaande glastuinbouw in enkele specifiek aangeduide concentratiegebieden; buiten deze concentratiegebieden geen nieuwvestiging van glastuinbouwbedrijven. Het streven is er op gericht andere dan agrarische grondclaims te beperken.*

#### **Natuur**

*Behoud en ontwikkeling van natuurwaarden in aanwezige (kleine) natuurgebieden; aanleg van ecologische verbindingzones als onderdeel van de EHS; agrarisch natuurbeheer is mogelijk en wordt gestimuleerd in de gebieden met hoge natuurwaarden.*

#### **Recreatie**

*Versterking van recreatief medegebruik en bijbehorende kleinschalige recreatieve voorzieningen voor dagen verblijfsrecreatie; binnen ruimtelijke randvoorwaarden is uitbreiding van recreatieve en toeristische bedrijven en voorzieningen mogelijk, waarbij de agrarische structuur zo min mogelijk wordt aangetast.*

#### **Water en milieu**

*Beleid ten aanzien van waterhuishouding en milieukwaliteiten wordt afgestemd op het agrarisch gebruik, rekening houdend met aanwezige waarden; voor de veenweidegebieden geldt een apart regime; voor gebieden met hoge natuurwaarden worden zo mogelijk op lokaal niveau maatregelen getroffen om deze te versterken; waterknelpunten worden opgelost zonder deze af te wentelen op andere gebieden.*

#### **Toelichting**

Landelijk gebied 2 bevat gebieden met een sterke en gebieden met een minder sterke agrarische structuur (zie paragraaf 7.4). Vooral in gebieden met een minder sterke agrarische structuur zijn uit landbouwkundig oogpunt goede kansen voor een verbreding van de landbouw en de productie van groene diensten. Veel kernen zijn geheel of grotendeels omsloten door landelijk gebied 2 of 3. Bij deze kernen is op dit moment geen aanleiding om een landelijk gebied 1 aanduiding op te nemen. Als in de streekplanperiode vestiging of uitplaatsing van stedelijke randactiviteiten aan de orde is, moet de agrarische structuur zo min mogelijk worden aangetast en voorzien worden in een goede landschappelijke inpassing. Ook moet de te realiseren voorziening passen bij het verzorgingsniveau van de betreffende kern.

### **Landelijk gebied 3: verweving van functies**

#### **Karakteristiek**

*Afwisselend en landschappelijk waardevol gebied met verweving van landbouw, natuur, dag- en verblijfsrecreatie, intensiever gebruikte militaire terreinen en (in enkele gevallen) bestaande zeer extensieve woonmilieus; de verweving kan zowel betrekking hebben op perceelsniveau (bijvoorbeeld intensief recreatief gebruik op de Utrechtse Heuvelrug) als op een mozaïek van gescheiden functies (bijvoorbeeld delen van het Langbroekerweteringgebied).*

#### **Accenten**

##### **Landbouw**

*Versterking van de rol van de agrarische sector in delen met een blijvend agrarisch gebruik; verdere ontwikkeling van de agrarische sector als drager van belangrijke landschappelijke, ecologische en cultuurhistorische waarden; ontwikkeling van intensieve veehouderij binnen milieukundige en ruimtelijke randvoorwaarden; geen nieuwvestiging van glastuinbouwbedrijven.*

##### **Natuur**

*Versterking van natuurwaarden door stimulering van agrarisch natuurbeheer en versterking van actuele en potentiële waarden; behoud van bestaande en ontwikkeling van nieuwe natuurwaarden; aanleg van ecologische verbindingzones als onderdeel van de EHS; in gebieden buiten de EHS kan versterking van natuurwaarden onder voorwaarden ook plaatsvinden door middel van rood voor groen, zoals nieuwe landgoederen (zoekgebied); reguliere bosexploitatie is mogelijk.*

##### **Recreatie**

*Versterking van recreatief (mede)gebruik en routestructuren; nieuwvestiging en uitbreiding van recreatief-toeristische voorzieningen voor zowel dag- als verblijfsrecreatie is mogelijk als onderdeel van een integraal plan waaruit de ruimtelijke kwaliteitswinst (onder meer voor kernkwaliteiten landschap) blijkt; nieuwvestiging van verblijfsrecreatie op de Heuvelrug is niet toegestaan.*

##### **Water en milieu**

*Beleid ten aanzien van waterhuishouding en milieukwaliteiten wordt afgestemd op de lokaal aanwezige functies, rekening houdend met aanwezige waarden; waterknelpunten worden opgelost zonder deze af te wentelen op andere gebieden.*



## **Toelichting**

Landelijk gebied 3 is van toepassing op de delen van de Heuvelrug met een, vaak al bestaande, verweving van natuur, recreatie, militair gebruik, extensieve woningbouw en instellingen. Daarnaast hebben de grote delen van de flanken van de Heuvelrug en van de stroomruggen een landelijk gebied 3 aanduiding. Hier wordt de agrarische en ecologische functie in toenemende mate gecombineerd met recreatieve ontwikkelingen en met rood voor groen (zie paragraaf 7.11). Het is essentieel dat nieuwe ontwikkelingen de kernkwaliteiten van natuur en landschap versterken. De verschillende verwevingsgebieden hebben eigen karakteristieken, die in de hoofdstukken 9 tot en met 12 aan de orde komen. Uit waterhuishoudkundig oogpunt kan het noodzakelijk zijn bij waterhuishoudkundige maatregelen de verwevingsgebieden verder te differentiëren.

Veel kernen zijn geheel of grotendeels omsloten door landelijk gebied 2 of 3. Bij deze kernen is op dit moment geen aanleiding om een landelijk gebied 1 aanduiding op te nemen. Als in de streekplanperiode vestiging of uitplaatsing van stedelijke randactiviteiten aan de orde is, moet de agrarische structuur zo min mogelijk worden aangetast en de kernkwaliteiten van natuur en landschap zo veel mogelijk worden versterkt. Ook moet de te realiseren voorziening passen bij het verzorgingsniveau van de betreffende kern.

Vanwege de sterke verweving tussen cultuurhistorie, landschap, natuur, recreatie, landbouw en rode functies en het belang om deze functies in evenwicht te kunnen behouden en versterken, heeft ook de Vechtstreek in overwegende mate de aanduiding landelijk gebied 3 gekregen.

## **Landelijk gebied 4: hoofdfunctie natuur**

### ***Karakteristiek***

*Bestaande natuurgebieden en gebieden die in de komende periode als nieuwe natuur zullen worden ingericht, beide vaak met recreatief medegebruik.*

### ***Accenten***

#### ***Landbouw***

*Voorafgaand aan de inrichting als natuurgebied ondervindt het agrarisch grondgebruik geen hinder van de toekomstige hoofdfunctie natuur; geen nieuwvestiging van agrarische bedrijven.*

#### ***Natuur***

*Behoud van bestaande en ontwikkeling van nieuwe natuurwaarden staan centraal; een groot deel van de EHS ligt in deze zone; reguliere bosexploitatie blijft mogelijk. Aanleg van ecologische verbindingzones als onderdeel van de EHS.*

#### ***Recreatie***

*Extensief recreatief medegebruik (wandelen, fietsen) en bijbehorende kleinschalige recreatieve voorzieningen zijn mogelijk, tenzij dit vanwege zwaarwegende ecologische belangen niet acceptabel is; geen nieuwvestiging van grootschalige recreatief-toeristische voorzieningen; uitbreiding van bestaande (verblijfs)recreatie alleen als onderdeel van een integraal plan waaruit de winst voor de ruimtelijke kwaliteit (specifiek voor de kernkwaliteiten landschap en natuur) blijkt.*

#### ***Water en milieu***

*Beleid ten aanzien van water en milieu wordt afgestemd op de hoofdfunctie natuur; bij nieuwe natuur gebeurt dit pas na wijziging in de natuurfunctie; waterknelpunten worden opgelost zonder deze af te wentelen op andere gebieden.*

## **Toelichting**

De delen van de EHS met een duidelijk hoofdfunctie natuur hebben de aanduiding landelijk gebied 4. Het is cruciaal dat de bestaande functies in de EHS niet belemmerd worden. Dit geldt in het bijzonder voor de nieuwe natuur op agrarische gronden (zie ook in paragraaf 7.5 de passage over groene contouren). De EHS moet zo veel mogelijk toegankelijk zijn voor extensieve vormen van recreatie, zoals wandelen en fietsen. Om dit mogelijk te maken, kan het noodzakelijk zijn op niet kwetsbare plekken aansluitende kleinschalige voorzieningen te realiseren, zoals extra parkeergelegenheid.

Landelijk gebied met hoofdzakelijk agrarisch grondgebruik - veenweide

In aanvulling op de hierboven beschreven vierdeling hebben wij een aparte aanduiding gegeven aan de veenweidegebieden in het westen en noorden van onze provincie. Deze aanduiding is een verbijzondering van de aanduidingen landelijk gebied 2, 3 en 4 in deze veenweidegebieden.

## 7.3 Milieuaspecten in de groene ruimte

### *Stilte*

De behoefte groeit aan gebieden waar het stil is en waar de aanwezige geluidsbronnen in harmonie zijn met de omgeving. Uit onderzoek blijkt echter dat de geluidsbelasting in de provincie Utrecht nog steeds toeneemt, ook in de zogenoemde stiltegebieden. In het SMPU gaan wij in op de geluidsbelasting van wegverkeer. Geluidsbelasting door vliegverkeer komt vooral door de aanwezigheid van vliegveld Soesterberg binnen de provincie en luchthaven Schiphol en vliegveld Hilversum daar net buiten. Het daarmee samenhangende vliegverkeer maakt het moeilijk stille gebieden in onze provincie te ontwikkelen. In West-Utrecht zijn zelfs drie stiltegebieden afgevallen door het toenemende vliegverkeer.

Uitbreiding in zuidelijke richting van de geluidszone voor het vliegveld Hilversum is ongewenst, omdat het gebied grenst aan het stiltegebied en een belangrijke recreatieve functie vervult voor de stad Utrecht. Nieuwe vluchtroutes boven stiltegebieden vinden wij eveneens ongewenst.

Ons beleid is erop gericht dat mensen stilte kunnen ervaren. Het instellen van stiltegebieden is hierbij een belangrijk hulpmiddel. In het Provinciaal Milieubeleidsplan 2004–2008 hebben wij ons beleid voor stiltegebieden uitgewerkt; in dit Streekplan richten wij ons op de ruimtelijke effecten.

Met name in de vrije tijd moeten mensen rust kunnen vinden. Daarom richten wij ons bij de stiltegebieden op de recreatiemogelijkheden. Criteria bij de locatiekeuze zijn dat het gebied waardevol is vanuit het oogpunt van natuur en landschap, cultuurhistorie en recreatie en dat het een redelijke akoestische basiskwaliteit heeft. Om geluidskwaliteit te kunnen vaststellen hebben de gebieden een omvang van ten minste 300 hectare. Kaart 7.3 geeft een overzicht van de stiltegebieden.

Naast de bestaande stiltegebieden hebben wij bij Den Treek een zoekgebied voor een nieuw stiltegebied opgenomen. Wij onderzoeken of de instelling van een stiltegebied hier haalbaar is. Als dit het geval is, zullen wij dit stiltegebied concreet begrenzen.

***Activiteiten die de geluidsbelasting negatief beïnvloeden, zijn niet meer mogelijk in een gebied dat als stiltegebied is aangewezen.*** De gebiedseigen geluiden, zoals die van de landbouw, zijn hiervan uitgesloten. De status stiltegebieden kan dus geen aanleiding zijn voor extra regelgeving voor de agrarische bedrijfsvoering.

## 7.4 Landschap

De variaties in bodem, water, vegetatie, cultuur en cultuurhistorie hebben in de loop der tijd geleid tot een grote diversiteit aan landschapstypen. Mogelijkheden en onmogelijkheden voor het gebruik voor en door de mens hebben de landschappelijke structuren geaccentueerd. Dit proces heeft geresulteerd in een bijzonder waardevol landschap. In de afgelopen decennia echter is in rap tempo de herkenbaarheid van oude en jongere landschappen afgenomen. De oude landschapslagen vervagen of worden volkomen tenietgedaan. De kunst is het landschap zo te benutten dat de aanwezige kwaliteiten worden versterkt. De natuurlijke hoogteverschillen, de variatie in bodemtypen, de waterkwaliteit, de vegetatie en de occupatiepatronen vormen de basisstructuur van het landschap. Deze landschapsdragers bepalen de identiteit van het landschap in onze provincie en vormen de kernkwaliteiten van het landschap.

Iedereen beleeft het landschap op zijn eigen manier. Toch zijn er enkele constanten. Reliëf, bos, natuurlijke begroeiing en water waarden we hoog. Landschappen met horizonvervuiling, snelwegen en veel lawaai hebben een negatief imago. Landschappen met veel afwisseling vindt men aantrekkelijker dan ‘eenduidige’ landschappen. Vertaald naar het Utrechtse betekent dit dat veel mensen het landschap van bijvoorbeeld de Langbroekerwetering, de Vallei en de Vecht meer waarden dan dat van het veenweidegebied en de droogmakerijen. Bosrijke landschappen, zoals dat van de Utrechtse Heuvelrug, zijn het meest in trek.

De provincie is dus niet alleen aantrekkelijk door het grote aantal typen landschap, maar vooral ook omdat veel landschapstypen hoog scoren op de schaal van de belevingswaarde.

### ***Landschappelijke hoofdstructuur***

Wij hebben de kernkwaliteiten van het Utrechtse landschap samengevat in kaart 7.4A: landschappelijke hoofdstructuur. Deze is gebaseerd op de door ons opgestelde Landschapsvisie Provincie Utrecht (2002).

De kaart toont de hoofdstructuur van het landschap in de provincie. Het is een abstracte weergave van de typen landschap met de meest markante structuren en elementen. Gebiedsdekkend is aangegeven wat de grotere landschappelijke eenheden zijn en wat de bijbehorende hoofdkenmerken is. De identiteit en de kernkwaliteiten van de onderscheiden gebieden zijn beschreven in de Landschapsvisie.

#### Ontwikkelingsgerichte landschapsstrategie

Er is altijd gebouwd en verbouwd aan het landschap. Wat niet meer voldeed aan de eisen van de tijd is aangepast, gesloopt of vervangen. Dit proces gaat vooral de laatste decennia erg snel, soms op een schaal die zich slecht verhoudt met en die weinig respect toont voor het geleidelijk gegroeide landschap. Tegenwoordig hechten we meer waarde aan het landschap dan vroeger. Het landschap is meer dan het resultaat van pragmatisch handelen; het vertelt ook het verhaal van ons verleden. Anders dan vroeger vraagt bouwen en verbouwen nu om sturing en begeleiding. **Onze doelen voor het landschap zijn:**

- **het behouden en versterken van de identiteit van de verschillende landschapstypen;**
- **het vernieuwen van het landschap, met herkenning van het verleden.**

Het komt er op aan nieuwe ontwikkelingen zo te sturen en te begeleiden dat ze de identiteit en de belevingswaarde van het landschap in de provincie als geheel en van de afzonderlijke landschapstypen zo veel mogelijk versterken. Daarnaast is het van groot belang bij nieuwe ontwikkelingen nieuwe kwaliteit aan het landschap toe voegen. Eerdere fasen van de ontwikkeling moeten herkenbaar blijven, door ze te behouden of, nog beter, door ze op een nieuwe manier te gebruiken. Handelen naar het heden en anticiperen op de toekomst, met respect voor het verleden, is de grondslag van ons beleid. Daarvoor bestaat geen blauwdruk. Het beleid is afhankelijk van de nieuwe ontwikkeling en de kwaliteiten en potenties van het landschap ter plekke. Belangrijk is het versterken van de grote eenheden, van samenhang en structuren in het landschap door het vergroten van het onderlinge contrast. Essentieel hierbij is het behouden van zichtlijnen dwars op deze eenheden en het voorkomen van het dichtsmieren van de randen en gradiënten.

Het op ontwikkeling gerichte beleid voor het landschap hebben wij vertaald in vier koersen, vier (ontwerp)richtingen van beleid:

- groen en blauw;
- stad en land;
- zichten op de toekomst en
- voortbouwen op kwaliteit.

De kaart landschapsstrategie (kaart 7.4B) toont waar we welke koers uitzetten.

In een aantal gebieden ligt het hoofdaccent op het aangaan van nieuwe allianties tussen *groen en blauw*. Deze strategie hanteren we in gebieden waar -op termijn- functies van het landelijk gebied gaan veranderen of verschuiven, zoals in delen van De Venen en de Gelderse Vallei. Natuurontwikkeling en wellicht op termijn waterberging en maatregelen in het kader van het Reconstructieplan zijn de belangrijkste instrumenten waarmee het landschap kan worden vernieuwd.

Groei van de kernen in het stadsgewest Utrecht en Amersfoort en de aanleg van rond- en snelwegen hebben ertoe geleid dat de historische verbanden tussen *stad en land* zijn vervaagd. Soms zijn ze volledig verbroken. Hier is stad en land de koers. Doel is het versterken van de historische relaties tussen stad en ommeland en het creëren van nieuwe, hoogwaardige verbanden en overgangen tussen het stedelijk en het landelijk gebied. De ontwerpdisciplines stedenbouw en landschapsbouw (in de brede zin van het woord, als groene equivalent van stedenbouw) werken hier in elkaars verlengde en vullen elkaar aan. Dit geldt onder meer voor de ontwikkeling van Vathorst ten noorden van de Laak. Van de groene instrumenten zijn de Randstadgroenstructuur en Groen in en om de Stad (GIOS) de belangrijkste.

In de provincie liggen, met name op de stroomruggen, enkele gebieden waarvan we de potenties van het landschap voor nieuwe vormen van ontwikkeling op de langere termijn nog te weinig in beeld hebben. Hier willen we de toekomstperspectieven gaan verkennen. Zijn er verrassende nieuwe combinaties van rood, groen en blauw mogelijk die leiden tot nieuwe ruimtelijke kwaliteit? Het project Dotterlandschap en de recent verschenen studie Belvédère bouwen Vecht- en Plassengebied zijn voorbeelden van deze derde koers voor het landschap: *zichten op de toekomst*.

De vierde koers is *voortbouwen op kwaliteit*. Ontwikkelingen zijn mogelijk, maar ze moeten zich wel goed voegen naar de maat, schaal en functies van het huidige landschap. Deze koers hanteren we in de

cultuurhistorisch zeer waardevolle grote middeleeuwse ontginningen van de veen en klei op veengebieden. Dit beleid is uitgewerkt in paragraaf 4.3. De koers passen we ook toe op de Utrechtse Heuvelrug. Hier is de hoge belevingswaarde van het gebied ons belangrijkste motief. Toepassing van het Schaakbordmodel is een uitstekend voorbeeld van deze koers. Door rode functies meer te concentreren ontstaan grotere eenheden groen. Dit komt niet alleen de ecologische waarde van het landschap van de Heuvelrug ten goede, maar ook de belevingswaarde (zie ook paragraaf 7.9).

Uitgangspunt is dat nieuwe ontwikkelingen bijdragen aan de versterking van de landschappelijke kwaliteit door in projecten de landschappelijke structuur als basis te nemen.

Wij gaan een Actieplan Landschap opstellen om zelf verder invulling te geven aan de ontwikkelingsstrategie met de vier bovengenoemde koersen. Onderdeel van het Actieplan is het stimuleren van (samenwerkende) gemeenten om landschapsontwikkelingsplannen op te stellen, gericht op het versterken van de landschappelijke kernkwaliteiten.

## 7.5 Natuur

Natuur vormt een belangrijke basis voor een aantrekkelijk landelijk gebied. De leefbaarheid en de aantrekkelijkheid van het stedelijk gebied worden mede bepaald door de mogelijkheden voor ontspanning in het omringende landelijk gebied. Tegen deze achtergrond kiezen wij in algemene zin voor natuur voor de mens. Dat wil zeggen: toegankelijke natuur, zeker rondom de stedelijke concentraties.

Ook het ecologisch motief is belangrijk, met als belangrijkste aspecten biodiversiteit, klimaatregeling, zuurstofproductie, erosiebescherming, biologische regulatie en reducerend vermogen. In het ethisch motief spelen de mens als onderdeel van de natuur en het zorgvuldig omgaan met de natuurlijke omgeving een rol. Tenslotte is het informatiemotief (onder andere genetisch reservoirfunctie) van belang.

### Ecologische Hoofdstructuur

Om de gewenste ecologische duurzaamheid te bereiken hebben wij gekozen voor het realiseren van een ruimtelijk stabiele, duurzaam te behouden Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Wij zetten zwaar in op een zo spoedig mogelijke realisatie hiervan. De oorspronkelijk genoemde einddatum van voltooiing van de EHS is 2018. Hiervoor zijn wij echter sterk afhankelijk van het beschikbaar komen van voldoende geld van met name het Rijk.

In dit Streekplan wordt de EHS planologisch verankerd. De EHS bestaat uit een netwerk van bestaande en nog te ontwikkelen natuurgebieden, tussenliggende agrarische gebieden met natuurwaarden en verbindingen daartussen.

De EHS is nagenoeg geheel begrensd. In het kader van het Reconstructieplan Gelderse Vallei en Utrecht-Oost wordt nog ongeveer 280 hectare nieuwe natuur, landschappelijk raamwerk en compensatiegronden gelokaliseerd. In de gemeente Vianen moet nog ongeveer 25 hectare nieuwe natuur worden begrensd.

De natuurdoeltypen hebben wij uitgewerkt op de Utrechtse natuurdoeltypenkaart. Deze kaart is de basis voor de opgestelde natuurgebiedsplannen<sup>12</sup>.

De kaart Gebieden binnen groene contouren geeft een overzicht van de EHS. De legenda-eenheden worden hieronder toegelicht.

- **Bestaande natuur** verwijst naar gebieden die deel uitmaken van een samenhangend netwerk. Grote aaneengesloten natuurgebieden, zoals de Utrechtse Heuvelrug, maken in hun totaliteit deel uit van de bestaande natuur. Uitgezonderd zijn de meer bebouwde gebieden die begrensd zijn met een rode contour.
- De gebieden **bestaande natuur met militair gebruik** zijn de grote aaneengesloten terreinen met actuele ecologische waarden die in gebruik zijn als militair oefenterrein.
- De natuurgebieden die sinds 1 mei 1988 zijn ontwikkeld of nog moeten worden ontwikkeld, behoren tot de **nieuwe natuur**. Dit zijn landbouwgronden waar op grond van aanwezige waarden of potenties belangrijke natuurwaarden worden ontwikkeld, soms mede om bestaande natuurgebieden te versterken.

- Tot de **overige gebieden** behoren agrarische gebieden met hoge actuele en potentiële ecologische waarden, die van groot belang zijn voor de samenhang van de Ecologische Hoofdstructuur. Enerzijds betreft dit een aantal in het verleden begrensde beheers- en reservaatgebieden en anderzijds de in de natuurgebiedsplannen aangegeven zoekgebieden voor nieuwe natuur en ecologische verbindingzones. In de Nota Ruimte is aangegeven dat de ruime jasjegebieden ook tot de EHS worden gerekend. Omdat grote delen van de provincie zijn aangemerkt als ruime jasjegebied is deze categorie in het Streekplan niet één op één onder de EHS gebracht. Bij de begrenzing van de EHS is teruggevallen op de in het verleden één op één begrensde gebieden, voor zover ze van belang zijn voor de samenhang van de EHS. Daarmee is het Streekplan in overeenstemming met de bedoeling van de Nota Ruimte.
- **Ecologische verbindingzones** zijn ingerichte of nog in te richten gebieden die planten en dieren de mogelijkheid bieden zich tussen bestaande en nieuwe natuurgebieden te verplaatsen. Bij Soest, Veenendaal en in het Langbroekerweteringgebied liggen ecologische verbindingzones die op dit moment nog niet ruimtelijk begrensd zijn. Deze zijn niet op de kaart opgenomen.
- **Groene corridors met ecoducten**: onderdelen van boscomplexen op de Utrechtse Heuvelrug met te realiseren grote technische bouwwerken, die het dieren mogelijk maken infrastructuur te passeren.

### ***Kwaliteit en realisatie***

Natuur kan alleen behouden blijven of worden ontwikkeld wanneer de kwaliteit van ruimte, water en milieu aan bepaalde eisen voldoet en de EHS zo min mogelijk versnipperd is. Daarbij spelen de beschikbare ruimte, minimale oppervlakte en rust voor verschillende ecosystemen een belangrijke rol. Door ruimtelijk beleid, zoals een zonerings van het landelijk gebied en het verminderen van barrièrewerking door de infrastructuur, willen wij de kwaliteit van de EHS verhogen. Naast de ruimtelijke inspanningen dragen wij met ons milieu- en waterbeleid bij aan de juiste condities om de gewenste natuurdoeltypen in de EHS te kunnen realiseren. Hiertoe wordt onder andere het plan van aanpak verdrogingsbestrijding uitgevoerd en zullen de kwetsbare, verzuringgevoelige bestaande bos- en natuurgebieden bescherming krijgen. Aanzienlijke delen van de nieuwe natuur in Eemland, de uiterwaarden van Nederrijn, Lek en Lopikerwaard zijn gerealiseerd of in uitvoering. In De Venen zijn projecten voor nieuwe natuur in voorbereiding. Hiervoor zijn aanzienlijke oppervlakten verworven. Ook in andere delen van de provincie zal nieuwe natuur worden gerealiseerd via gebiedsgerichte processen, zoals landinrichting, gebiedsgerichte projecten en reconstructie. Bij de inrichting van nieuwe natuur zullen wij extra aandacht geven aan de aardkundige, cultuurhistorische en landschappelijke waarden en de ruimtelijke kwaliteit. Waar mogelijk zoeken wij naar koppeling met waterberging en extensieve vormen van recreatie.

Wij hebben de mogelijkheden verkend om een aantal robuuste ecologische verbindingzones tussen grote eenheden natuur aan te leggen. Delen van deze verbindingzones behoren nog niet tot de EHS. In Utrecht gaat het om de verbindingen Heuvelrug-Veluwe, de natte As tussen IJsselmeer en de Zeeuwse wateren en de Nieuwe Hollandse Waterlinie (kaart 7.5A). ***Onomkeerbare ingrepen en processen in de nog niet tot de EHS behorende robuuste ecologische verbindingzones, zoals grootschalige verstedelijking, die het realiseren van deze zones frustreren, zullen wij voorkomen.*** Wij willen elementen en delen van de robuuste zones realiseren waarvoor financiële dekking is en die goed inpasbaar zijn in gebiedsplannen, zoals het Plan van Aanpak De Venen en het Reconstructieplan Gelderse Vallei/Utrecht-Oost.

### ***Aanpassingen EHS***

Het ligt in de lijn der verwachting dat zich in de streekplanperiode ontwikkelingen zullen voordoen, die aanleiding geven tot aanpassing van de begrenzing van de EHS zoals vastgelegd in dit Streekplan. Wij denken hierbij onder meer aan:

- de begrenzing inclusief financiële dekking van één of meer van de bovengenoemde robuuste ecologische verbindingzones;
- de concrete begrenzing van verbindingzones bij Soest, Veenendaal en in het Langbroekerweteringgebied;
- de consequenties van een nog door Gedeputeerde Staten te nemen besluit over de voor verzuring gevoelige delen van de EHS in het kader van de Wet Ammoniak en Veehouderij;
- de consequenties van het in de praktijk toepassen van het compensatiebeginsel (zie paragraaf 7.11);
- de consequenties van het project Hart van de Heuvelrug voor de begrenzing van de EHS (zie paragraaf 7.9).

Gedeputeerde Staten hebben de mogelijkheid de begrenzing van de EHS aan te passen via een uitwerkingsplan.

### **Groene contour**

***De Ecologische Hoofdstructuur (inclusief gebieden die vallen onder de Natuurbeschermingswet) en de Vogel- en Habitatrichtlijngebieden hebben wij begrensd met een zogenoemde groene contour (zie kaart Gebieden binnen groene contouren). Binnen de groene contour geldt het ‘nee, tenzij’-regime en kan op gebiedsniveau de saldobenadering worden toegepast.***

***Nieuwe plannen, projecten of handelingen binnen en in de nabijheid van deze gebieden zijn niet toegestaan indien deze de wezenlijke kenmerken of waarden van het gebied significant aantasten, tenzij er geen reële alternatieven zijn én er sprake is van redenen van groot openbaar belang (het ‘nee, tenzij’-regime).*** Om te kunnen bepalen of de wezenlijke kenmerken en waarden van een gebied al dan niet significant worden aangetast door plannen, projecten of handelingen zal de initiatiefnemer hiernaar onderzoek moeten verrichten. Wordt een plan of project na afweging van belangen toch toegestaan, dan moet een besluit worden genomen over mitigerende en compenserende maatregelen (zie paragraaf 7.12 Compensatiebeginsel).

Bij het ‘nee, tenzij’-regime worden plannen, projecten of handelingen afzonderlijk beoordeeld. ***Om een meer ontwikkelingsgerichte aanpak te bevorderen kan -onder voorwaarden- op gebiedsniveau een ‘nee, tenzij’-afweging worden gemaakt (saldobenadering).*** Dit kan wanneer een combinatie van projecten of handelingen wordt ingediend die tevens tot doel heeft de kwaliteit en/of kwantiteit van de EHS op gebiedsniveau per saldo te verbeteren, bijvoorbeeld als tegelijkertijd een fysieke barrière binnen het beschermde natuurgebied wordt gesaneerd. Door deze saldobenadering kan bijvoorbeeld een meer aangesloten EHS worden verkregen of kunnen EHS-gebieden beter met elkaar verbonden worden. Functies of activiteiten kunnen dan elders binnen de EHS of daarbuiten betere ontwikkelingsmogelijkheden krijgen. De voorwaarden waaronder de saldobenadering kan worden toegepast lichten wij nader toe in de Handleiding bestemmingsplannen.

De bovengenoemde check op significante gevolgen is aanvullend op de reguliere beoordeling van nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. Bij de reguliere beoordeling wordt, voor zover relevant, aandacht besteed aan eventuele consequenties voor natuur, landschap, waterhuishouding, cultuurhistorie, verkeers- en milieubelasting. Bij de check op significante gevolgen wordt specifiek gelet op gevolgen voor:

- de te behouden natuurwaarden op de locatie waarop de nieuwe ontwikkeling betrekking heeft;
- het functioneren van de EHS in breder verband.

Binnen randvoorwaarden vinden wij toepassing van ruimte voor ruimte op de kavel en functieverandering van agrarische en niet-agrarische bedrijfsgebouwen in de EHS toegestaan. Zowel bij ruimte voor ruimte als bij functieverandering van agrarische bedrijfsgebouwen moet ontstening optreden. De algemene ruimtelijke randvoorwaarden zijn in paragraaf 7.10 kort benoemd. Wij werken functieverandering en ruimte voor ruimte uit in de Handleiding bestemmingsplannen. Binnen de EHS is het belangrijk dat de terugbouw van een woning plaatsvindt op zodanige wijze, dat natuur en landschap zo veel mogelijk worden versterkt.

Uitbreidingen van beperkte omvang (in absolute zin) van bestaande bebouwing in de EHS hebben geen significante gevolgen.

De begrensde nieuwe natuur betreft veelal gronden die in eigendom en beheer van agrariërs zijn. Bij realisatie van nieuwe natuur geldt als uitgangspunt dat verwerving of particulier natuurbeheer plaatsvindt op basis van vrijwilligheid en dat er geen beperkingen optreden bij de agrarische bedrijfsvoering op basis van het vigerend planologisch beleid. Er kunnen immers geen beperkingen worden opgelegd wanneer die niet te rechtvaardigen zijn vanuit bestaande aantoonbare ecologische waarden en wanneer geen zekerheid kan worden verschaft over de realisering van de gewenste ontwikkeling.

Het normale agrarisch gebruik van agrarische gronden binnen de EHS is geen activiteit met significante gevolgen en ondervindt geen beperking op basis van de groene contour. Indien wordt voldaan aan de

generieke milieuwetgeving, zijn hervestiging (op een bestaande agrarische bedrijfslocatie) en uitbreiding van grondgebonden of intensieve veehouderij binnen de bestaande bouwpercelen en bouwrechten mogelijk.

Nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen op agrarische gronden en bedrijven, die afwijken van het normale agrarische gebruik of niet in overeenstemming zijn met de bestaande rechten, moeten worden afgewogen op basis van het 'nee, tenzij'-regime. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om een uitbreiding van het bouwblok, waarin het bestemmingsplan en bijbehorende flexibiliteitsbepalingen niet voorzien. Bij het 'nee, tenzij'-regime wordt bezien of de nieuwe ontwikkeling gevolgen heeft voor wezenlijke kenmerken en waarden. Als de grond een agrarische bestemming heeft, gaat het alleen om de aanwezige waarden.

Binnen de groene contour kan in beginsel geen nieuwvestiging (vestiging van een bedrijf op een nog niet bestaande agrarische bedrijfslocatie) van agrarische bedrijven plaatsvinden.

### ***Ecologische waarden buiten de EHS***

Ook buiten de EHS liggen gebieden die voor de natuur belangrijk zijn, vanwege de zeldzame natuurwaarden of vanwege een goede ontwikkeling van de EHS zelf. Het gaat met name om weidevogel- en wintergastengebieden, gebieden met waardevolle perceelsranden, slootoever- en watervegetaties met bijbehorende fauna en gebieden met een kleinschalige verwevenheid van ecologisch waardevolle bosjes en houtwallen en hagen (zie kaart 7.5: waardevolle natuur buiten EHS). Het doel van deze kaart is het bieden van een globaal overzicht van belangrijke natuurwaarden buiten de EHS, zodat hier bij nieuwe, niet agrarische ruimtelijke ontwikkelingen rekening mee gehouden kan worden. Het is nadrukkelijk niet de bedoeling dat deze kaart leidt tot extra beperkingen voor agrarische bedrijven in gebieden met de geconstateerde hoge natuurwaarden.

***Wij willen met name in gebieden buiten de EHS, waar sprake is van geconcentreerde actuele natuurwaarden de actuele natuurwaarden in stand houden en waar mogelijk versterken*** (zie kaart 7.5B). Daarvoor zijn in deze gebieden goede milieu- en watercondities van belang. Voor weidevogels en wintergasten zijn openheid, rust en stabiliteit in inrichting en beheer van belang. De botanische en overige faunistische waarden zijn sterk gebonden aan perceelsranden en sloten. De belangrijke weidevogelgebieden liggen hoofdzakelijk in de veenweidegebieden.

Daarnaast zijn er goede kansen om natuurwaarden te vergroten door onder meer:

- het realiseren van nieuwe landgoederen en andere vormen van rood voor groen in landelijk gebied 1 en 3 (zie paragraaf 7.10);
- de eventuele aanleg van waterbergingslocaties te combineren met recreatie en natuurontwikkeling.

## **7.6 Land- en tuinbouw**

### ***De uitdaging***

Met een oppervlakte van ca 69.000 hectare is de landbouw (inclusief de tuinbouw en fruitteelt) de grootste grondgebruiker in de provincie Utrecht. Daarmee is de landbouw en zeker de grootste tak, de melkveehouderij, van groot belang voor de kwaliteit van het landelijk gebied. Een aantrekkelijk cultuurlandschap is veelal gebaat bij renderende landbouw.

Voor het beleid voor de veenweidegebieden verwijzen wij naar paragraaf 7.8.

### ***Voorwaarden voor duurzame land- en tuinbouw***

Bij nevenactiviteiten op agrarische bedrijven gaat de voorkeur uit naar activiteiten die gekoppeld zijn aan het agrarisch gebruik. Het moet echter ook mogelijk zijn om niet-agrarische nevenactiviteiten te ontwikkelen. Ook deze niet-agrarische nevenactiviteiten kunnen immers een bijdrage leveren aan de vitaliteit van het platteland. Kleinschalige ambachtelijke bedrijvigheid is hier een goed voorbeeld van. Vanzelfsprekend kan deze ontwikkeling alleen plaatsvinden onder een aantal randvoorwaarden, onder meer op het gebied van beeldkwaliteit en het voorkomen van hinder voor omliggende bedrijven. De randvoorwaarden worden nader gedetailleerd in de Handleiding bestemmingsplannen.

### ***Nieuwvestiging***

Onder nieuwvestiging verstaan wij het vestigen van een nieuw of te verplaatsen agrarisch bedrijf op een nog niet bestaande agrarische bedrijfslocatie. ***Wij staan zeer terughoudend tegenover nieuwvestiging van land- en tuinbouwbedrijven en werken hieraan alleen mee bij een duidelijk aantoonbare meerwaarde.*** Serieuze initiatieven voor het starten van een land- of tuinbouwbedrijf kunnen meestal gebruikmaken van bestaande bedrijven die vrij komen. Aan het verplaatsen van een bedrijf werken wij onder voorwaarden wel zo veel mogelijk mee als die verplaatsing nodig is voor bijvoorbeeld een doelmatige agrarische bedrijfsvoering, voor het reduceren van ammoniakbelasting op een zuurgevoelig gebied of voor een gewenste functieverandering van de huidige percelen van het bedrijf. Dit speelt onder meer in het Reconstructiegebied bij de uitplaatsing van veehouderijbedrijven uit de extensiverings- en, in mindere mate, de verwevingsgebieden.

### ***Intensieve veehouderij***

In Utrecht is de intensieve veehouderij een belangrijke bron van inkomsten voor de landbouw. De intensieve veehouderij als neventak is voor het verkrijgen van een rendabel bedrijf in een aantal gevallen een noodzakelijke pijler naast een grondgebonden tak. Het zwaartepunt van de intensieve veehouderij ligt in de Gelderse Vallei, die onderdeel is van het Reconstructieplan Gelderse Vallei/Utrecht-Oost. Het Reconstructieplan bepaalt de ontwikkelingsmogelijkheden van de intensieve veehouderij in dit gebied. Het Streekplan is hierin volgend.

In landelijk gebied 2 en 3 vinden wij een zodanige groei van de neventak dat het bedrijf omschakelt naar een in hoofdzaak niet-grondgebonden agrarisch bedrijf eveneens aanvaardbaar, mits dit niet ten koste gaat van kenmerkende openheid. Dit speelt met name in de open delen van de Lopikerwaard, De Venen en Eemland.

In landelijk gebied 1 en 4 vinden wij de omschakeling van neventak naar hoofdtak niet aanvaardbaar, tenzij dit niet ten koste gaat van de ruimtelijke en landschappelijke kwaliteit.

### ***Glastuinbouw***

Wij zijn van oordeel dat bundeling van glastuinbouwbedrijven gewenst is. Dit kan zowel economische en milieutechnische als landschappelijke voordelen opleveren. Hiervoor hebben wij in het Streekplan twee glastuinbouwlocaties gereserveerd, één bij De Ronde Venen in de polder de Derde Bedijking en één in de Harmelerwaard.

De huidige netto oppervlakte glastuinbouw bedraagt ca 185 hectare. De komende jaren zal deze omvang waarschijnlijk afnemen, doordat een deel van de in Vleuten-De Meern gevestigde bedrijven zal stoppen of wordt verplaatst naar locaties buiten de provincie. Om uitbreidingsmogelijkheden te bieden aan gevestigde bedrijven en om verplaatsing mogelijk te maken van solitair gelegen bedrijven in de provincie die op hun huidige locatie niet kunnen uitbreiden, kan enige uitbreiding in de concentratiegebieden plaatsvinden. ***Voor verplaatsing van solitaire bedrijven in De Ronde Venen en omgeving vinden wij enige uitbreiding van het concentratiegebied in de Derde Bedijking aanvaardbaar. Voor de elders gevestigde solitaire bedrijven bestaan vestigingsmogelijkheden in de Harmelerwaard tussen de spoorverbinding Utrecht-Woerden en de Leidsche Rijn.*** Hier is nog ruimte beschikbaar voor netto 25 hectare glas. Om ervoor te zorgen dat de beperkt beschikbare ruimte benut gaat worden voor vestiging of uitbreiding van de hiervoor genoemde bedrijven, zullen we de aanvaardbaarheid van nieuwvestiging van bedrijven van geval tot geval beoordelen. Aandachtspunten daarbij zijn de landschappelijke inpassing, voldoende ruimte voor waterberging en het zo veel mogelijk voorkomen van lichthinder.

De bestaande bedrijven buiten de concentratiegebieden kunnen zich ontwikkelen tot een omvang die nodig is voor een doelmatige voortzetting (veelal ca twee hectare), tenzij zwaarwegende landschappelijke bezwaren of andere functies een dergelijke groei ongewenst maken. Aan nieuwvestiging van glastuinbouwbedrijven buiten de concentratiegebieden werken wij niet mee.

In de fruitteelt wordt gebruik gemaakt van teeltondersteunende maatregelen. Het gaat met name om tijdelijke overkappingen en om boogkassen. Voor de teelt van zowel groot- als kleinfruit kan het gebruik van tijdelijke overkappingen (met name regenkappen) wezenlijk bijdragen aan de bedrijfsresultaten. Vanwege dit gegeven en het tijdelijke karakter van de voorziening achten wij dit in het algemeen aanvaardbaar. De voorziening dient bij voorkeur in aansluiting op het bouwperceel te worden ingezet.



Alleen in de open gebieden zijn overwegende landschappelijke bezwaren denkbaar. Dit gaan wij in de Handleiding bestemmingsplannen verder uitwerken.

Boogkassen zijn voor de fruitteelt niet noodzakelijk en landschappelijk ongewenst. Dit vanwege het gegeven dat boogkassen qua uitstraling detoneren in het landschap (aanmerkelijk meer dan de overkappingen) en in de praktijk veelal geen tijdelijke oplossing zijn maar een permanente. In die zin zijn ze te vergelijken met glasopstanden en ligt een overeenkomstig beleid in de rede. Een uitzondering hierop willen wij maken voor boogkassen als teeltondersteuning voor kleinfruit in het gebied 't Goy-Wijk bij Duurstede. Deze mogelijkheid bieden wij vanwege de combinatie van een concentratie aan kleinfruitteelt en het ontbreken van belangrijke landschappelijke waarden.

## **7.7 Recreatie en toerisme**

### ***Uitgangspunten***

Onze provincie heeft recreatief/toeristisch veel te bieden: een aantrekkelijk cultureel erfgoed, grote bos- en natuurgebieden, recreatieconcentratiepunten, een gevarieerd landschap, plassen en uitstekende voorzieningen (winkels en musea) in diverse steden. Delen van de provincie hebben een bovenregionale recreatieve functie. Dit zijn met name de Utrechtse Heuvelrug, de Vechtstreek, de Vinkeveense Plassen en het Utrechtse toerwaerwegennet als onderdeel van het Blauwe Netwerk in het Groene Hart.

Wij willen deze potenties benutten en onze recreatief/toeristische kwaliteiten verder versterken, om zo veel mogelijk aan de recreatief/toeristische behoefte van onze inwoners en bezoekers te kunnen voldoen. Hiervoor is een kwantitatieve en kwalitatieve inhaalslag nodig. Trefwoorden daarbij zijn: voldoende aanbod, bereikbaarheid en toegankelijkheid, en diversiteit.

### ***Voldoende aanbod***

De vraag naar toeristisch/recreatieve voorzieningen blijft groeien doordat het aantal inwoners van de provincie toeneemt en men gemiddeld meer vrije tijd en meer te besteden heeft. Daarmee stijgt de vraag naar een grote diversiteit aan recreatief/toeristische voorzieningen en zeker naar meer hoogwaardige voorzieningen, zowel bij dag- als verblijfsrecreatie. De bestaande voorzieningen kunnen een deel van deze groeiende vraag opvangen. Maar vooral in de stadsgewesten Utrecht en Amersfoort is de groei van het aanbod van deze voorzieningen achtergebleven bij de groei van het inwonertal. Ons beleid is gericht op het tijdig realiseren van recreatief/toeristische voorzieningen die zijn afgestemd op de behoefte van de Utrechtse bevolking. Daarom leggen wij accent op de uitvoering van de recreatieve groenprojecten in de stadsgewesten Utrecht en Amersfoort en bevorderen wij dat de potenties op zorgvuldige wijze worden benut. Daarnaast bevorderen wij het stedelijk toerisme.

### ***Bereikbaarheid en toegankelijkheid***

Het is belangrijk dat recreatieve voorzieningen en voor recreatie aantrekkelijke gebieden gemakkelijk bereikbaar zijn per fiets, te voet of met openbaar vervoer. De route naar recreatiegebieden moet niet alleen aantrekkelijk, maar ook veilig zijn. Het is eveneens noodzakelijk het netwerk van fiets- en wandelpaden nabij steden uit te breiden en de barrières tussen steden en recreatiegebieden (zoals snelwegen en kanalen) te overbruggen. Hiervoor is een groot aantal trajecten in uitvoering. Aan nieuwe initiatieven om de verbindingen tussen het stedelijk gebied en het omliggende landelijk gebied te verbeteren, werken wij zo veel mogelijk mee.

Naast bereikbaarheid is toegankelijkheid belangrijk. Wij bevorderen dat het culturele erfgoed en de bos- en natuurgebieden in de provincie zo veel mogelijk toegankelijk blijven of worden gemaakt voor het publiek. Een doordachte zonering van deze gebieden, waarbij het intensievere recreatieve gebruik wordt geleid naar de minst kwetsbare delen, is hierbij een belangrijk sturingsmiddel.

### ***Diversiteit***

Wij willen zo veel mogelijk tegemoet komen aan de groeiende behoefte aan diversiteit in recreatieve voorzieningen. Met de inrichting van het extra recreatief groen in de stadsgewesten Utrecht en Amersfoort leveren wij hieraan een bijdrage. Wij staan met name positief tegenover nieuwe recreatief/toeristische voorzieningen in landelijk gebied 1 die bijdragen aan de diversiteit van het aanbod en die de kwaliteit als stedelijk uitloopegebied versterken.

Er is niet alleen behoefte aan levendigheid. Diversiteit betekent ook dat men wil kunnen recreëren in gebieden met rust en stilte. Hieraan komen wij tegemoet door juist in gebieden die recreatief van belang zijn stiltegebieden in te stellen (zie paragraaf 7.3 Milieuaspecten in de groene ruimte).

### ***Recreatief groen om de stad***

Groen in en om de stad zorgt voor een aantrekkelijk leefmilieu. Zeker in de stadsgewesten is het van belang recreatieve groenvoorzieningen, als tegenpool van de verstedelijking, tijdig aan te leggen. De aanleg van het groen in beide stadsgewesten blijft echter achter. Dat komt vooral door de hoge grondprijzen.

Het groen in de stadsrandzones moet zowel stedelijke (onder meer horeca, leisure, sportvoorzieningen) als groen/blauwe (recreatief groen, varen, schaatsen) vrijetijdsbesteding mogelijk maken. Wij streven er dan ook naar dat de inrichting van deze gebieden tot een gecombineerd aanbod van voorzieningen voor de vrijetijdsbesteding leidt. Bij het realiseren van het nieuwe recreatieve groen worden zo veel mogelijk koppelingen gelegd met waterberging en natuur.

In het stadsgewest Utrecht hebben wij landinrichtingscommissies opdracht gegeven ca 1300 hectare recreatief groen te realiseren. Deze strategische groenprojecten (zie kaart 7.7) moeten in 2013 klaar zijn. Daarnaast is het van belang belangrijke bestaande kerngebieden in het stadsgewest Utrecht, zoals de Maarsseveensche Plassen, te behouden en te versterken. Het Noorderpark krijgt volgens de Nota Ruimte de status van regionaal groengebied. Dit kan de mogelijkheden vergroten voor een uit recreatief oogpunt aantrekkelijke inrichting. In het stadsgewest Amersfoort hebben wij de ambitie om in de streekplanperiode ca 350 hectare extra recreatief groen te ontwikkelen. Het realiseren van de Schammer bij Leusden (een project uit Agenda 2010) is hier onderdeel van.

De groenprogramma's van de stadsgewesten Utrecht en Amersfoort zijn in de paragrafen 9.1 en 10.1 uitgewerkt.

### ***Routestructuren***

Fietsen, wandelen en varen zijn belangrijke vormen van recreatief medegebruik. Onze provincie leent zich er goed voor. Zowel het fiets-, wandel- en ruiterspadennet als het toerwaarwegennet kan worden verbeterd. In het Strategisch Mobiliteits Plan Utrecht (SMPU) is een kaart opgenomen met een inventarisatie van de fietsverbindingen, inclusief de gewenste verbindingen (de zogenoemde ontbrekende schakels). Verbetering en uitbreiding van het fiets- en wandelpadennet geven wij een impuls via twee projecten uit Agenda 2010.

Bij de aanleg van recreatieve verbindingen vinden wij het belangrijk dat de agrarische structuur zo min mogelijk wordt aangetast, en dat ze zo veel mogelijk met andere verbindingen worden gekoppeld.

### ***Cultuurhistorie***

De provincie Utrecht heeft een bijzonder rijk cultuurhistorisch aanbod. Het behoud en het vergroten van de recreatieve belevingswaarden en gebruiksmogelijkheden daarvan is van belang, zowel voor recreërende inwoners als voor toeristen

### ***Verblijfsrecreatie***

De verblijfsrecreatie in onze provincie versterkt het draagvlak voor recreatieve voorzieningen en heeft een positief effect op de werkgelegenheid. In grote delen van de provincie willen wij meewerken aan de vestiging of uitbreiding van kleinschalige verblijfsrecreatie, voor zover dit de agrarische bedrijfsvoering niet onevenredig belemmert en het bijzondere waarden niet aantast.

***In landelijk gebied 4 vinden wij nieuwvestiging van verblijfsrecreatie niet aanvaardbaar*** (zie paragraaf 7.2 Zonering van het landelijk gebied). ***Om te voorkomen dat de basiskwaliteit voor dagrecreatie wordt aangetast, geldt dit ook voor de Vinkeveense Plassen en de Utrechtse Heuvelrug.***

Uitbreiding van de bestaande verblijfsrecreatie in deze gebieden is wel mogelijk als dit nodig is voor een rendabele bedrijfsvoering en het tevens de ruimtelijke kwaliteit verhoogt. Op de Heuvelrug bevindt zich een aantal verblijfsrecreatieve voorzieningen die door hun ligging in kwetsbaar gebied de ruimtelijke kwaliteit aantasten en onvoldoende ontwikkelingsmogelijkheden hebben. Wij onderzoeken, in het kader van het Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug, hoe de noodzakelijke kwaliteitsverbetering op de bestaande locaties kan worden gerealiseerd. In dit onderzoek wordt ook de mogelijk te behalen kwaliteitsverbetering

voor natuur en landschap meegenomen. Wij zullen bekijken of de resultaten aanleiding geven tot een bredere toepassing dan alleen het Nationaal Park. Daarnaast zien wij mogelijkheden om in het uiterste geval deze bedrijven te hervestigen in de zones van landelijk gebied 3 aan de oostzijde van de Heuvelrug. Hierbij is een goede landschappelijke inpassing noodzakelijk en moet worden voldaan aan een aantal ruimtelijke randvoorwaarden.

Bron van zorg blijft de permanente bewoning van recreatiewoningen. ***Om recreatiewoningen beschikbaar te houden voor verblijfsrecreatie, is permanente bewoning ongewenst.*** Het Rijk heeft een kader geformuleerd voor het al dan niet toestaan van permanente bewoning van recreatiewoningen (beleidsbrief d.d. 5 november 2003). Wij geven nadere invulling aan dit rijkskader in ons project 'beleidskader permanente bewoning recreatiewoningen'. De uitkomsten van dit project worden opgenomen in de Handleiding bestemmingsplannen.

### ***Toerisme***

De provincie Utrecht heeft goede mogelijkheden om de toeristische attractiviteit te vergroten. In economisch opzicht is de recreatief/toeristische sector een belangrijke groeimarkt, met vooral werkgelegenheid voor lager geschoolden.

Voor de recreatieve kerngebieden Heuvelrug en Vinkeveense Plassen, de cultuurhistorische objecten, dagattracties zoals Ouwehands Dierenpark en Dierenpark Amersfoort, en de al eerder genoemde (cultuurhistorisch waardevolle) binnensteden zijn uit toeristisch oogpunt belangrijk. Zowel de Heuvelrug als de Vinkeveense Plassen hebben bijzondere kwaliteiten en worden zeer druk bezocht. Wij zoeken naar mogelijkheden om de kwaliteiten van deze gebieden te versterken, waardoor hun toeristische potenties nog beter worden benut. Wij denken aan kwaliteitsverbetering van de voorzieningen, versterking van de samenhang met natuurlijke en landschappelijke waarden, een goede ontsluiting en zonerings. Daarnaast willen wij de eventuele aanleg van nieuwe toeristische voorzieningen combineren met de behoefte aan recreatievoorzieningen van de inwoners van de desbetreffende gebieden.

Met name in relatie tot het cultureel erfgoed en op het gebied van stedelijk toerisme (winkelen, museumbezoek etc.) zien wij goede mogelijkheden voor een verdere versterking van het toerisme in Amersfoort, Utrecht en enkele andere cultuurhistorisch waardevolle binnensteden.

### ***Golfsport***

Waar mogelijk willen we tegemoet komen aan de vraag naar nieuwe golfaccommodaties. Daarbij zoeken wij in alle gevallen naar mogelijkheden om het realiseren van een golfbaan te combineren met natuurontwikkeling, herstel en ontwikkeling van (cultuurhistorische) landschapsstructuren. Als randvoorwaarde geldt voor zowel uitbreidingen van bestaande golfbanen als bij de realisatie van nieuwe golfbanen, dat de golfbaan zo veel mogelijk openbaar toegankelijk moet zijn voor recreatief medegebruik. ***Golfbanen worden bij voorkeur aangelegd in de directe nabijheid van de vraag, dus in landelijk gebied 1. In bijzondere omstandigheden is de aanleg buiten de EHS in landelijk gebied 3 aanvaardbaar.*** Daar moeten dan grote maatschappelijke voordelen tegenover staan op het gebied van natuur, landschap, cultuurhistorie en recreatie. Wij werken dit uit in de Handleiding bestemmingsplannen.

## **7.8 Veenweidegebieden**

De provincie Utrecht heeft een aanzienlijk areaal veenweidegebied binnen haar grenzen (zie de streekplankaart). De belangrijkste gebieden zijn De Venen, het westelijk deel van de Lopikerwaard, gewest Eemland en enkele kleinere gebieden aan de flanken van de Heuvelrug. Een gebied wordt als veenweidegebied aangeduid als de bovenste 80 centimeter van de bodem voor minimaal 40 centimeter uit veen bestaat. Voor de exacte begrenzing van de op de streekplankaart aangeduide veenweidegebieden verwijzen wij naar de bodemkaarten (schaal 1:50.000).

De veenweidegebieden zijn in de middeleeuwen op planmatige wijze ontgonnen, met de kenmerkende ontginningsbases en bijbehorende smalle lange kavels als resultaat. Dit type landschap is landschappelijk en cultuurhistorisch van grote betekenis. De Lopikerwaard en het zuidelijk deel van De Venen zijn ook aangewezen als Belvédèregebieden.

De waterpeilen worden afgestemd op de functie van het gebied. In het algemeen is de natuur gebaat bij relatief hoge peilen, terwijl de landbouw gebaat is bij een relatief laag peil. Als veen wordt blootgesteld

aan de lucht (boven het grondwaterpeil) verbrandt het en zakt de bodem. Door verschillen in bodemsamenstelling (wel of geen kleidek) en in waterpeilen zakken niet alle veengebieden even snel. De frequente onderbemalingen op landbouwgronden versterken een ongelijke bodemdaling. Door het mozaïek van verschillende waterpeilen versnippert het waterbeheer en wordt de waterhuishouding steeds slechter beheersbaar. Daarnaast zal bij de huidige waterpeilen de (ongelijke) bodemdaling zich in een hoog tempo voortzetten. De bodemdaling is een belangrijke oorzaak van het verzakken van bebouwing, wegen en riolering. Ook het opbrengen van grond ten behoeve van verstedelijking draagt bij aan de bodemdaling. De veenweidegebieden zijn grotendeels in gebruik voor melkveehouderij. In vergelijking met andere gebiedstypen zijn de huidige waterpeilen uit landbouwkundig oogpunt hoog en de percelen smal, waardoor de productieomstandigheden voor een doelmatige exploitatie niet gunstig zijn. De inkomens in de melkveehouderij blijven dan ook achter bij die in andere gebieden in Nederland.

Voor de veenweidegebieden hebben wij de volgende lange termijn doelstellingen.

- Beperken van (ongelijkmatige) bodemdaling en realiseren van voldoende waterbergend vermogen door een duurzame waterhuishouding met zo veel mogelijk uniforme waterpeilen;
- Realiseren van aaneengesloten natuurgebieden met verbindingszones;
- Behoud en ontwikkeling van cultuurhistorische waarden en een aantrekkelijk landschap.

Uit deze doelstellingen komt een belangrijk dilemma naar voren. Om de bodemdaling tegen te gaan en zo veel mogelijk uniforme waterpeilen<sup>13</sup> te realiseren, zouden de peilen niet op een landbouwkundig aanvaardbaar peil kunnen worden gebracht. Tegelijkertijd is een grondgebonden landbouw nodig om landschappelijke en cultuurhistorische waarden in stand te houden. Grondgebonden landbouw met relatief hoge peilen is alleen mogelijk met gerichte vergoedingen en de productie van groenblauwe diensten. Op dit moment ziet het er niet naar uit dat voldoende vergoedingen voor de landbouw beschikbaar komen. Daarom zien wij de genoemde doelstellingen voor het veenweidegebied als langetermijndoelstellingen.

Het watersysteem in het veenweidegebied moet robuuster en eenvoudiger. Dat vraagt om een ruimtelijke scheiding van specifieke natuurgebieden en landbouw, omdat zij om een verschillend peil vragen. In grote delen van het gebied zetten wij ons in voor het voortbestaan van een vorm van (melk)veehouderij, die een belangrijke rol speelt bij het beheer van natuur, landschap en water en inspeelt op de recreatiebehoefte van het omliggende stedelijk gebied.

In 2004 hebben het Rijk en de provincies Noord- en Zuid-Holland en Utrecht de Agenda Westelijke Veenweiden ondertekend. In deze Agenda is overeenstemming over het belang van de melkveehouderij voor het landgebruik en landschap op korte en middellange termijn. De overheden spannen zich in om verbreding van de economische dragers voor de melkveehouderij te vergroten door meer ruimte in de ruimtelijke ordening voor hoogwaardige verblijfrecreatie, kleinschalige horeca, ontwikkeling van groenblauwe diensten e.d. De regeling Landbouw met Natuurlijke Handicap wordt vanaf 2007 van kracht, onafhankelijk van de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer. Het watersysteem moet robuuster worden, met grotere peilvakken en het hydrologisch scheiden van functies die verschillende droogleggingen vragen. Met de uitvoering van de Agenda gaan de provincies nu aan de slag. In Utrecht maken we een belangrijke start daarmee bij de evaluatie van Plan van Aanpak de Venen in 2004. De langetermijndoelstellingen worden betrokken bij de evaluatie van het Plan van Aanpak De Venen. Het Streekplan biedt mogelijkheden voor de ruimtelijke invulling van deze Agenda.

Aanvullend op de Agenda richten wij ons beleid voor de streekplanperiode nu al op het bereiken van de genoemde doelstellingen. Het gaat daarbij om het volgende beleid:

- ***In de veenweidegebieden is geen ruimte voor grootschalige woningbouw- en bedrijventerreinlocaties;***
- Bij de toepassing van ruimte voor ruimte verwachten wij van gemeenten dat zij erop letten dat de bouw van een vervangende woning geen afbreuk doet aan een duurzame waterhuishouding en de kenmerkende openheid.

Uit onderzoek blijkt dat wanneer door bodembewerking (scheuren en ploegen) bij veengrond, veen van diepere lagen aan de oppervlakte wordt gebracht, forse toename van de bodemdaling ontstaat (tot meer dan 7 centimeter in drie jaar) ten gevolge van de oxidatie van de veengrond. Het is gewenst een dergelijke

versnelde bodemdaling zo veel mogelijk te voorkomen. Wij hebben daarom een generiek geldend verbod op het scheuren en ploegen van veengronden overwogen. Wij hebben daarbij geconstateerd dat:

- Niet voor alle veengronden een dergelijk verbod noodzakelijk is. Indien er sprake is van een zodanig dik mineralen bovendek dat er bij bodembewerking geen veen naar boven komt, zal er geen versnelde bodemdaling optreden. Op dit moment is er onvoldoende gedetailleerde kennis voorhanden over de ligging van veengronden in relatie tot de dikte van een mineralen bovendek.
- Het bedrijfsbelang van de teelt van snijmaïs en graslandverbetering (waarvoor het scheuren en ploegen plaatsvindt) van bedrijf tot bedrijf en van gebied tot gebied sterk varieert. Uit onderzoek blijkt dat onder bepaalde omstandigheden (m.n. bij veengronden zonder mineraal bovendek en een lagere grondwaterstand) de teelt van snijmaïs of graslandverbetering niet leidt tot een economische meerwaarde. Dit geldt echter niet in generieke zin voor alle veengronden. Een dergelijk verbod zal voor tal van bedrijven leiden tot daling van de inkomsten waarvoor geen zicht is op het beschikbaar zijn of komen van voldoende vergoedingen.

Gelet hierop hebben wij geconstateerd dat een onmiddellijk ingaand, generiek verbod op het scheuren en ploegen van grasland op dit moment niet te rechtvaardigen valt. Op termijn en onder nadere omstandigheden valt een verbod op het scheuren van grasland echter wel te verantwoorden. Wij stellen daarom het volgende vast:

- vanaf 1-1-2007 zullen wij bestemmingsplannen voor de veenweidegebieden beoordelen op de noodzaak van een verbod op het uitvoeren van bodembewerkingen die tot gevolg hebben dat een veenlaag aan de oppervlakte wordt gebracht;
- een dergelijk verbod is niet aanvaardbaar voor bodembewerkingen die worden uitgevoerd ten behoeve van graslandverbetering;
- een dergelijk verbod is in beginsel alleen aanvaardbaar voor gebieden met een gemiddelde grondwaterstand van 60 centimeter onder maaiveld of hoger.

Voorwaarde voor het opnemen van dit verbod in bestemmingsplannen per 1 januari 2007 is dat de provincie dan beschikt over adequate bodemkaarten. Wij zullen hiervoor zorgdragen. Wij zullen dit beleid nader invullen in de Handleiding bestemmingsplannen.

Omdat de landbouw zelf ook een duidelijk belang heeft bij het voorkomen van bodemdaling, is bovenstaande regeling een haalbare optie. Het landbouw bedrijfsleven heeft ook te kennen gegeven hieraan mee te willen werken.

Gelet op het grote maatschappelijk belang dat is gediend bij het tegengaan van bodemdaling vinden wij het overigens gerechtvaardigd dat de landbouw in gebieden waar dit verbod nog niet van kracht is, op zijn maatschappelijke verantwoordelijkheid hierin wordt aangesproken. In dit geheel past het naar ons oordeel, om af te zien van maatregelen (aanpassen waterpeilen) die gewenst worden om de gevolgen van (desondanks optredende) extra bodemdaling door grondbewerking te compenseren. Dit hebben wij ook als beleid opgenomen in ons Waterhuishoudingsplan 2005-2010.

Ook waterberging in De Venen (zie 4.2 Watersysteem) kan een bijdrage leveren aan het realiseren van lange termijn doelstellingen.

## **7.9 De Utrechtse Heuvelrug**

De Utrechtse Heuvelrug is het op een na grootste aaneengesloten bosgebied van Nederland. Heide, schraalland en zandverstuivingen maken hiervan deel uit. De Heuvelrug is ook de vestigingsplaats van veel (zorg)instellingen en militaire functies en een aantrekkelijk woon-, werk- en verblijfsgebied. De belangrijkste kwaliteiten van de Heuvelrug zijn verbonden met het groene karakter en de natuurwaarden.

De Utrechtse Heuvelrug mag dan een groot aaneengesloten bosgebied zijn, juist de ecologisch, landschappelijk en recreatief zo belangrijke eenheid van het gebied wordt op diverse plaatsen verstoord door barrières, zoals bebouwing, (spoor)wegen, campings en hekken. De waarden en functies staan hierdoor onder druk. Ons beleid voor de Heuvelrug is gericht op het versterken van de landschappelijke, ecologische en recreatieve samenhang. Wij ondersteunen op ontsnippering gerichte initiatieven en nemen waar nodig zelf initiatief. Wij zien goede kansen om de kwaliteit en functionaliteit van de Heuvelrug te versterken.

### ***Hart van de Heuvelrug***

De dynamiek spitst zich toe op zorginstellingen en defensie terreinen. Een deel van de defensie terreinen en gebouwen komt naar verwachting de komende tijd vrij. In de huidige zorgvisie staat integratie in de maatschappij centraal. Dit heeft tot gevolg dat gebouwen vrijkomen; instellingen worden ontmanteld of samengevoegd tot grotere complexen. Ook willen sommige zorginstellingen woonfuncties op hun terrein realiseren die niet aan de zorg zijn gekoppeld. Dit is onder meer geconcretiseerd in de pilot Zorginstellingen Heuvelrug. In deze pilot gaat het erom dat bewoners van de zorginstelling Dennendal in Den Dolder op termijn verhuizen naar locaties met meer integratiemogelijkheden en dat er bij de zorginstelling Sterrenberg (onderdeel van de stichting Abrona) woningbouw wordt mogelijk gemaakt, eveneens ter bevordering van de integratiemogelijkheden. De winst op het gebied van zorg gaat hand in hand met de winst voor natuur. De oppervlakte vrijkomende natuur in de EHS bij Dennendal is groter dan het verlies aan bos bij Sterrenberg, dat niet tot de EHS behoort.

Om de dynamiek verder te benutten voor het versterken van de eenheid op de Heuvelrug, hebben wij met alle betrokken partijen in het Platform Hart van de Heuvelrug een gebiedsvisie opgesteld voor het centrale deel van de Heuvelrug. Het doel van de visie is de groene kwaliteiten en de groene eenheid binnen dit deel van de Heuvelrug te behouden en te versterken. Daarbij worden ruimtelijke randvoorwaarden gecreëerd voor kwaliteitsverbetering en maatschappelijke integratie van de zorg en voor behoud van cultuurhistorische waarden. Ook willen we kwaliteitsverbetering bewerkstelligen op het gebied van wonen, werken en recreëren. Met ons project Hart van de Heuvelrug uit Agenda 2010 gaan wij het realiseren van deze visie een forse impuls geven.

Belangrijk element uit de visie is het door de Stichting Het Utrechts Landschap geïntroduceerde schaakbordmodel. In het schaakbordmodel worden rode functies op de minst kwetsbare locaties geconcentreerd, waardoor grotere, met elkaar verbonden eenheden groen ontstaan. Ook worden het zuidelijk en het noordelijk deel van de Heuvelrug beter met elkaar verbonden door middel van groene corridors. Bijkomend voordeel is dat hiermee deels kan worden tegemoet gekomen aan de grote vraag naar landelijk wonen (wonen in het groen) en groene werklandschappen.

Deze rode ontwikkelingen moeten altijd gepaard gaan met een afname van rode functies in meer kwetsbare delen elders op de Heuvelrug of met het beter functioneren van de groene functies. De financiële opbrengsten van nieuwe rode functies moeten worden ingezet voor afname van de rode functies elders in het Hart van de Heuvelrug of voor robuustere groene functies.

Naast de projecten onder het regime Hart van de Heuvelrug zijn er projecten van ondergeschikte aard, die om een eigen afweging vragen. Voor deze projecten geldt het restrictief beleid en het reguliere compensatiebeginsel op basis van het 'nee, tenzij'-regime.

De Gebiedsvisie wordt nader uitgewerkt in een Kwaliteitsvisie 2030, waarin de groene ambities en de gewenste kwaliteiten van groen en rood zijn aangegeven en met name de kwaliteitswinst die het samengaan van groen en rood kan opleveren voor de ruimtelijke ontwikkeling van Hart van de Heuvelrug. Deze Kwaliteitsvisie zal nader worden uitgewerkt in samenhang met visieontwikkeling voor de vliegbasis Soesterberg. Op basis van de Kwaliteitsvisie zullen projecten worden geprioriteerd voor de periode 2005-2015. Inmiddels is een Raamovereenkomst gesloten tussen 17 partijen, waarin de spelregels en randvoorwaarden zijn geformuleerd voor het daadwerkelijk realiseren van een kwaliteitsimpuls door middel van een clusterwijze uitvoering van groene en rode projecten.

Over de herbestemming van de vliegbasis Soesterberg zal een werkgroep advies uitbrengen via het bestuurlijk Platform Hart van de Heuvelrug aan het Rijk. Omdat de financiële kaders van Hart van de Heuvelrug niet van toepassing zijn op de herbestemming van de vliegbasis zullen hierover aparte overeenkomsten worden gesloten. De gehele vliegbasis is onderdeel van de EHS. Met de EHS-status benadrukken wij nog eens het belang van de groene doelstellingen voor dit gebied en geldt bovendien het beschermings- en ontwikkelingsregime van de groene contouren. In de EHS mogen alleen ontwikkelingen plaatsvinden die belangrijke natuurwaarden niet schaden en per saldo een positief effect hebben op de kwaliteit van de natuur. Voor de vliegbasis leggen wij het accent op een groene ontwikkeling van het gebied, maar ook rode ontwikkelingen zijn -binnen randvoorwaarden- mogelijk. Op dit moment is van de 500 hectare ca 50 bebouwd en nog eens 100 hectare verhard.

Groene projecten zijn een noodzakelijke voorwaarde voor het realiseren van rode functies. Totdat daarover zekerheid is ontstaan hangen stedelijke ontwikkelingen die in het kader van Project Hart van de Heuvelrug onderwerp van gesprek zijn ‘boven de markt’. Als blijkt dat het stedelijk programma voor de gemeenten Soest en Zeist niet in Project Hart van de Heuvelrug kan worden gerealiseerd (zie paragraaf 9.2 en 10.2), dan zullen wij voor dit programma elders in het betreffende streekplandeelgebied locaties in beschouwing nemen. Op dit moment zijn voor het projectgebied Hart van de Heuvelrug (zie plankaart) de contouren gebaseerd op de kaders van het Streekplan uit 1994, aangevuld met de resultaten van de pilot Zorginstellingen Heuvelrug.

De realisering van projecten in het kader van Project Hart van de Heuvelrug vereist een aanpak op maat. Voorkomen moet worden dat wél de rode functies worden gerealiseerd maar de ontwikkeling van groene functies niet van de grond komt terwijl ook het innemen van ongewenste grondposities een vertragende en belemmerende factor kan vormen voor een succesvolle realisering van Project Hart van de Heuvelrug. Om deze aanpak op maat mogelijk te maken wordt gebruik gemaakt van de mogelijkheid tot het opstellen van door Gedeputeerde Staten vast te stellen uitwerkingsplannen. Artikel 4a, 10e lid, van de Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO), vormt de wettelijke basis van dergelijke uitwerkingsplannen. Het opstellen van deze uitwerkingsplannen moet plaatsvinden binnen de regelen die in het Streekplan zelf zijn opgenomen.

Omdat voor Project Hart van de Heuvelrug een aanpak op maat vereist is, wordt in het Streekplan een specifieke uitwerkingsregeling voor Gedeputeerde Staten opgenomen. Deze staat dus naast de algemene uitwerkingsregeling die in hoofdstuk 14 van het Streekplan is opgenomen. De in de uitwerkingsregeling op te nemen voorwaarden – dat zijn de regelen als bedoeld in artikel 4a, 10e lid, WRO – zijn toegesneden op Project Hart van de Heuvelrug. Uitgangspunt is dat Gedeputeerde Staten tot uitwerking overgaan op basis van cluster- of realisatieovereenkomsten van groene en rode projecten. Wanneer in het kader van het betreffende project (of meerdere projecten) voldaan wordt aan de voorwaarden, vindt uitwerking door Gedeputeerde Staten plaats. Om ongewenste planologische ontwikkelingen te voorkomen wordt als voorwaarde in de uitwerkingsregels opgenomen dat de voor het gebied Project Hart van de Heuvelrug geldende rode contouren van toepassing blijven totdat uitwerking door Gedeputeerde Staten heeft plaatsgevonden. In de uitwerkingsregels is tevens opgenomen dat de uitwerking een verlegging c.q. aanpassing van de rode contouren kan inhouden. Een en ander leidt tot een specifieke uitwerkingsregeling die is opgenomen in hoofdstuk 14.

### **Grondwater**

De Heuvelrug is een omvangrijk inzigtgebied met overwegend diepe grondwaterstanden. Daardoor is de Heuvelrug hydrologisch van belang voor zowel drinkwaterwinning als natuur (ecologisch waardevolle kwel in de aanliggende gebieden). De kwaliteit van het grondwater uit de Heuvelrug is tot op heden goed, met uitzondering van enkele locaties met een verhoogd nitraatgehalte. Het gebied is door de bodemopbouw en de sterke inzigtting echter zeer kwetsbaar voor verontreinigingen. Dit geldt, in verband met de hoge grondwaterstand, in het bijzonder voor de flanken van de Heuvelrug.

***Op de hele Heuvelrug mogen, vanwege het grote belang van schoon water voor drinkwater en natuur, in beginsel geen ruimtelijke ontwikkelingen plaatsvinden die een bedreiging vormen voor de grondwaterkwaliteit.*** In de nota Grondwatervisie Utrechtse Heuvelrug hebben wij aangegeven welke functies op welke locaties uit het oogpunt van grondwater het minst bezwaarlijk zijn. ***Als op basis van een integrale afweging toch voor een functie wordt gekozen die risico's met zich meebrengt voor de grondwaterkwaliteit, moeten maatregelen worden genomen om emissie naar grondwater te voorkomen*** (zie ook paragraaf 4.2 Watersysteem).

### **Zonering**

Grote delen van de Heuvelrug hebben wij aangeduid als landelijk gebied 3. In deze gebieden is de natuurfunctie verweven met een of meer andere functies. Het gaat om gebieden met intensief recreatief gebruik, zoals verblijfsrecreatieterreinen, dagrecreatieterreinen en intensief gebruikte bossen bij een aantal kernen. Ook intensief gebruikte militaire terreinen, extensieve woonmilieus, instellingen en enkele landgoederen hebben wij aangeduid als landelijk gebied 3. Hierbij hebben wij rekening gehouden met de Visie Hart van de Heuvelrug en de plannen voor het Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug. De overige delen van de

Heuvelrug hebben wij als landelijk gebied 4 aangeduid. Wij streven ernaar deze gebieden goed toegankelijk te maken voor extensief recreatief medegebruik (wandelen en fietsen). Ook de militaire terreinen met een extensief gebruik zijn als landelijk gebied 4 aangeduid.

Zowel in landelijk gebied 3 als in landelijk gebied 4 is reguliere bosbouw mogelijk.

Verspreid op de Heuvelrug liggen agrarische percelen. De schaal van de streekplankaart maakt het onmogelijk ze apart aan te duiden. Een deel van de percelen is één op één begrensd als nieuwe natuur, andere maken deel uit van het zoekgebied voor nieuwe natuur en zijn onderdeel van de EHS. Eventuele verwerving vindt plaats op basis van vrijwilligheid. Het agrarisch gebruik ondervindt geen beperkingen op basis van de landelijk gebied 4 aanduiding, of van de ligging in de EHS.

De recreatiefunctie van de Heuvelrug is gebaat bij het in stand houden en uitbreiden van een goed ruiter-, fiets- en wandelpadennet. Verder is het van belang dat de Heuvelrug vanuit de woonkernen goed bereikbaar is. Paragraaf 7.7 (Recreatie en toerisme) beschrijft ons beleid voor verblijfsrecreatieterreinen op de Heuvelrug.

Ook gaan wij enkele faunapassages aanleggen, onder meer bij de N227 en N225. De N237 krijgt aandacht in het project Hart van de Heuvelrug. Verdere versnippering en doorsnijding van de Utrechtse Heuvelrug en de bijbehorende overgangszones door nieuwe infrastructurele verbindingen vinden wij in beginsel niet aanvaardbaar.

***Grootschalige ontgroningen staan wij op de Heuvelrug niet toe.*** Kleinschalige ontgroningen voor natuurontwikkeling of recreatieve ontwikkeling kunnen incidenteel worden toegestaan, mits geen onevenredige afbreuk wordt gedaan aan de aanwezige waarden.

Stichtse Lustwarande

Binnen de Utrechtse Heuvelrug neemt de Stichtse Lustwarande een bijzondere plaats in. De Stichtse Lustwarande bestaat uit een reeks van buitenplaatsen en landgoederen, met de daarbij horende karakteristieke parkbossen, lanen en zichtlijnen. Het is gewenst dat de karakteristieke samenhang binnen deze aaneenrijging van buitenplaatsen en landgoederen wordt versterkt en beschermd. Wij verzoeken de gemeenten de ruimtelijke identiteit van de Lustwarande vast te leggen in bestemmingsplannen.

Vanwege het bijzondere belang van het gebied zijn wij in Agenda 2010 het project Metamorfose van de Stichtse Lustwarande gestart. Dit project richt zich niet alleen op de cultuurhistorische waarde van het gebied, maar ook op de natuur- en recreatiefunctie. Onderdeel van dit project zijn:

- de aanleg van faunapassages over of onder de N225; een nieuwe inrichting van de N225, zodat het verkeer zich beter aanpast aan de schaal van het gebied en de weg niet verbreed hoeft te worden;
- de ontwikkeling van Poorten naar de Heuvelrug, van waaruit het gebied lopend of fietsend kan worden verkend.

Een goede afstemming met de plannen voor het Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug is daarbij noodzakelijk.

## **7.10 Functieverandering en ruimte voor ruimte**

De komende jaren zal jaarlijks drie tot vier procent van de agrarische bedrijven stoppen. De vraag is hoe we omgaan met de vrijkomende agrarische bedrijfsgebouwen en met de gebouwen van al eerder gestopte bedrijven. Deze vraag is ook actueel bij niet-agrarische bebouwing die vrijkomt als gevolg van bedrijfsbeëindiging of -verplaatsing.

***Ons beleid voor vrijkomende bebouwing is primair gericht op kwaliteitswinst door ontstening van het landelijk gebied via (gedeeltelijke) sloop van voormalige bedrijfsbebouwing, in combinatie met vervangende woningbouw (ruimte voor ruimte) of vestiging van niet-agrarische bedrijfstvormen.*** Daarbij gelden onder meer de volgende voorwaarden:

- omliggende agrarische bedrijven worden niet in hun bedrijfsvoering belemmerd;
- eventueel bijbehorende gronden blijven of komen beschikbaar voor de grondgebonden functies landbouw, natuur of recreatie, overeenkomstig de functie van het gebied;
- er wordt geen cultuurhistorisch waardevolle bedrijfsbebouwing gesloopt;



- een zorgvuldige landschappelijke inpassing is vereist, waarbij een beeldkwaliteitsrapport een nuttig hulpmiddel kan zijn.

***Bij sloop van alle voormalige (cultuurhistorisch niet waardevolle) bedrijfsgebouwen, met een ondergrens van 1.000 m<sup>2</sup>, is de bouw van één extra woning mogelijk (ruimte voor ruimte). Ook beëindigende glastuinbouwbedrijven buiten de concentratiegebieden komen, bij sloop van ten minste 5.000 m<sup>2</sup> kassen, in aanmerking voor een vervangende woning.*** Het gaat hier om een extra woning, dus niet om een woning ter vervanging van reeds aanwezige bedrijfswoning(en). Deze laatste moet(en) dan uiteraard ook een woonbestemming krijgen.

Bij ruimte voor ruimte is in speciale situaties maatwerk mogelijk, waarbij als voorwaarde geldt dat uiteindelijk sprake is van een verbetering van de ruimtelijke kwaliteit. Een voorbeeld van maatwerk is de situatie waarin minder dan 1.000 resp. 5.000 m<sup>2</sup> wordt gesloopt maar toch voldoende aanvullende ruimtelijke kwaliteitswinst wordt behaald (bijvoorbeeld natuur- en landschapsontwikkeling). Een ander voorbeeld is het samenvoegen van de slooppoppervlakte van meerdere kleine bedrijven (saldering). In beide situaties behoort één extra woning tot de mogelijkheden van ruimte voor ruimte.

De nieuwe, extra woning kan op de oorspronkelijke bedrijfskavel of aan de rand van een kern worden gebouwd. Dit laatste kan aan de orde zijn als woningbouw op de oorspronkelijke bedrijfskavel ruimtelijk niet gewenst is of als om andere redenen woningbouw ter plekke niet mogelijk is. Deze afweging wordt primair door gemeenten gemaakt.

Toepassing van ruimte voor ruimte op de oorspronkelijke bedrijfskavel is met het oog op een goede ruimtelijke ordening van een gebied ongewenst, wanneer hierdoor transformaties - die naar het oordeel van Gedeputeerde Staten van bovenlokaal belang zijn (zoals permanente waterberging, vormen van natuurontwikkeling) - kunnen worden belemmerd.

Een bijzondere vorm van ruimte voor ruimte is het aan de rand van een kern (buiten de contour) realiseren van een kleine stedelijke uitbreiding, waarbij de financiële middelen die hierbij worden gegenereerd worden ingezet als sloopvergoeding voor ongewenste bebouwing in het buitengebied.

***Een alternatief voor de compensatie van sloop van agrarische bedrijfsgebouwen is een niet-agrarische bedrijfstype in bestaande of te vernieuwen bedrijfsbebouwing (functieverandering). Wij denken hierbij aan opslag, ambachtelijke bedrijvigheid, kleinschalige handel of diensverlening en recreatie van beperkte omvang.*** Een forse reductie van de bebouwing is ook hierbij ons uitgangspunt. Hierdoor wordt zowel kwaliteitswinst door ontstening bereikt als een bijdrage geleverd aan de vitaliteit van het landelijk gebied. Daarnaast is functieverandering mogelijk van bestaande niet-agrarische bedrijfsbebouwing, mits de nieuwe bestemming geen zwaardere belasting voor het gebied met zich meebrengt.

Wij zullen bovenstaande uitgangspunten voor functieverandering en ruimte voor ruimte uitwerken in de Handleiding bestemmingsplannen.

## **7.11 Landgoederen**

In onze provincie worden veel initiatieven genomen om, via het instrument rood voor groen, de ruimtelijke kwaliteit te verhogen en in enige mate tegemoet te komen aan de behoefte aan landelijk wonen. Het gaat daarbij om een scala aan mogelijkheden, waarbij in essentie stedelijke bebouwing (doorgaans een luxueuze woning) wordt toegestaan in ruil voor de ontwikkeling van natuur- en landschapskwaliteit. ***Wij willen aan rood voor groen buiten de EHS in landelijk gebied 1 en 3 medewerking verlenen, mits het initiatief daadwerkelijk leidt tot een verhoging van de ruimtelijke kwaliteit (in het bijzonder de kernkwaliteiten van natuur en landschap), de hoeveelheid toe te voegen bebouwing in verhouding staat tot de hoeveelheid extra groen en omliggende (agrarische) bedrijven niet in hun bedrijfsvoering worden belemmerd.***

Een bijzondere vorm van rood voor groen is de aanleg van nieuwe landgoederen. Nieuwe landgoederen leveren een bijdrage aan de (recreatieve) belevingswaarde van een gebied, versterken de natuurlijke kwaliteiten en dragen bij aan het creëren van hoogwaardige woon- en werkmilieus. Als een nieuw landgoed in de plaats komt van een vrijkomend agrarisch bedrijf, dan maakt het tevens het saneren van voormalige bedrijfsgebouwen mogelijk. Wij willen de aanleg van nieuwe landgoederen dan ook stimuleren.

***Landelijk gebied 1 en grote delen van landelijk gebied 3 zijn zoekgebied voor nieuwe landgoederen.*** In landelijk gebied 1 ligt daarbij een zwaar accent op de recreatieve gebruiksmogelijkheden. ***Nieuwe land-***

***goederen worden in beginsel niet toegestaan in gebieden met landbouw als hoofdfunctie (landelijk gebied 2) en evenmin in de EHS.*** Voor de EHS gelden de volgende uitzonderingen:

- In de op de kaart 'gebieden binnen de groene contouren' als 'overig' aangeduide gebieden mag wel het groen voor een nieuw landgoed aangelegd worden. Bebouwing is echter ook hier niet toegestaan.
- In het Langbroekerweteringgebied zijn binnen de als 'overig' aangeduide gebieden zowel het groen als de bebouwing voor nieuwe landgoederen toegestaan.

Als globale indicatie voor de gewenste grootte van een nieuw landgoed gaan wij uit van een omvang van ten minste 10 hectare. Bij de bepaling van de uiteindelijk gewenste omvang is echter zeker zo belangrijk, dat het nieuwe landgoed qua situering, schaal en vormgeving aansluit bij de (te ontwikkelen) kenmerken van het gebied. De aard en omvang van te realiseren bebouwing zijn onder meer gerelateerd aan de ontwikkelingskosten. Andere variabelen daarbij betreffen de wijze waarop de gebiedskwaliteiten worden gerespecteerd en zo mogelijk versterkt, de omvang van eventuele saneringskosten en de bijdrage in overige beleidsdoelstellingen voor het gebied. De sloop van voormalige (agrarische) bedrijfsbebouwing kan aanleiding vormen voor extra rode compensatie of verlaging van de eis t.a.v. de oppervlakte groen. Zowel de omvang van het nieuwe landgoed als de aard en omvang van nieuwe bebouwing dient dan ook zorgvuldig via maatwerk te worden vastgesteld. Omdat de kenmerken van de gebieden - waar nieuwe landgoederen een meerwaarde kunnen hebben - evenwel sterk verschillen, variëren ook de te stellen randvoorwaarden van gebied tot gebied. Mede aan de hand van concrete initiatieven zullen wij deze gebiedsgerichte randvoorwaarden verder ontwikkelen. Zo nodig werken wij een en ander uit in de Handleiding bestemmingsplannen.

Ter vergroting van de extensieve recreatiemogelijkheden van een gebied dienen nieuwe landgoederen (met inachtneming van een zeker privé-gedeelte) openbaar toegankelijk te zijn. Daarnaast verdient het sterk de voorkeur om het nieuwe object onder de werking van de Natuurschoonwet te brengen om de eenheid tussen bebouwing en ingericht terrein tot uitdrukking te brengen en de continuïteit in het beheer te bevorderen.

Daarnaast is aandacht nodig voor de bestaande landgoederen, die een belangrijke particuliere beheerder zijn van de groene ruimte. De grotere (natuur)boskernen van bestaande landgoederen zijn doorgaans aangeduid als landelijk gebied 4 en de overige (delen van) landgoederen als landelijk gebied 3. Op bestaande landgoederen is uit exploitatieoverwegingen soms behoefte aan nieuwe economische functies in bestaande gebouwen. Te denken valt aan kleinschalige logies, horeca of een landgoedwinkel. Mede vanwege de vaak aantrekkelijke ligging is hier ook een grote vraag naar. Wij staan hier in beginsel positief tegenover, maar zullen van geval tot geval een afweging maken. Rood voor groen zijn eveneens opties. Ook hier zullen wij per geval een afweging maken.

## **7.12 Compensatiebeginsel**

Het duurzaam behoud en herstel van natuur-, bos- en recreatiewaarden vinden wij van groot belang. Aantasting van deze waarden door ruimtelijke ingrepen willen we zo veel mogelijk voorkomen. Daarnaast zijn wij verantwoordelijk voor bescherming, instandhouding en ontwikkeling van de aanwezige bijzondere waarden en kenmerken van de volgende provinciale gebieden: de Vogel- en Habitatrichtlijngebieden, de Natuurbeschermingswetgebieden en de EHS (inclusief de robuuste verbindingen).

Ons ruimtelijk beleid is gericht op behoud, herstel en ontwikkeling van al deze wezenlijke kenmerken en waarden, waarbij tevens rekening wordt gehouden met de medebelangen die in het gebied aanwezig zijn. Voor de bescherming, instandhouding en ontwikkeling van daarbuiten gelegen kleinere natuurgebieden en leefgebieden van in (inter)nationaal verband beschermde soorten zijn wij en de gemeenten verantwoordelijk.

Voor een aantal aangewezen gebieden is extra beleid ontwikkeld om de wezenlijke kenmerken en waarden te kunnen behouden, herstellen of te ontwikkelen. Als na afweging van alle belangen in deze aangewezen gebieden -op basis van redenen van groot openbaar belang- toch een ruimtelijke ingreep wordt toegestaan die de wezenlijke kenmerken en waarden aantast, dan moeten in ieder geval maatregelen worden genomen om de nadelige effecten van de ruimtelijke ingreep zo veel mogelijk te beperken c.q. teniet te doen. Als de zogenoemde mitigerende maatregelen onvoldoende zijn, moeten compenserende maatregelen worden getroffen: maatregelen waarmee nieuwe waarden worden gecreëerd die ver-

gelijkbaar zijn (in kwantiteit en/of kwaliteit) met de verloren gegane waarden. Als het volledig onvervangbare waarden betreft, hebben compenserende maatregelen betrekking op het creëren van zo vergelijkbaar mogelijke waarden.

Voor de Vogel- en Habitatrichtlijngebieden en Natuurbeschermingswetgebieden geldt, in afwachting van de wetswijziging van de Natuurbeschermingswet, de vigerende Natuurbeschermingswet en het Europees-rechtelijke afwegingskader van de Habitatrichtlijn (artikel 6). Na inwerkingtreding van de herziene Natuurbeschermingswet, geldt het afwegingskader zoals daar neergelegd.

### ***Compensatiebeginselgebieden***

***Het compensatiebeginsel is van toepassing op de op grond van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn aangewezen gebieden, de Ecologische Hoofdstructuur, Natuurbeschermings-wetgebieden en de gebieden waarvoor de Boswet geldt. Wij verklaren het compensatiebeginsel ook van toepassing op grootschalige openbare recreatiegebieden, zoals het Henschotermeer en de Maarsseveensche Plassen.*** Het compensatiebeginsel is niet alleen van toepassing bij directe ingrepen in deze gebieden zelf, maar ook als deze gebieden nadelig effecten ondervinden van ingrepen daarbuiten.

### ***Uitgangspunten compensatiebeginsel***

Het compensatiebeginsel heeft de volgende uitgangspunten:

- De bescherming van de wezenlijke kenmerken en waarden vindt plaats door toepassing van een specifiek afwegingskader, het zogenoemde ‘nee, tenzij’-regime. Oftewel de eis van onontkoombaarheid. Dat betekent dat in gebieden waarvoor het compensatiebeginsel geldt in principe geen ingrepen worden toegestaan die de te beschermen wezenlijke kenmerken en waarden aantasten. Compensatie kan alleen aan de orde komen als een dergelijke aantasting onontkoombaar is. Van onontkoombaarheid is slechts sprake als de ‘redenen van groot openbaar belang’ die met de ingreep zijn gemoeid, is aangetoond en als uit onderzoek blijkt dat elders geen alternatieve locaties voorhanden zijn. Voor ingrepen die aantoonbaar aan de criteria voldoen, geldt het vereiste dat de schade zo veel mogelijk moet worden beperkt door mitigerende maatregelen. Resterende schade dient te worden gecompenseerd.
- Voor de Vogel- en Habitatrichtlijngebieden en de Natuurbeschermingsgebieden<sup>14</sup> geldt dat van onontkoombaarheid slechts sprake is als om ‘dwingende redenen van groot openbaar belang’, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, die met de ingreep zijn gemoeid, is aangetoond en als uit onderzoek blijkt dat elders geen alternatieve oplossingen aanwezig zijn.
- Het *standstill* beginsel: in de aangewezen gebieden mag in principe geen nettoverlies aan wezenlijke kenmerken en waarden (in areaal, kwaliteit en samenhang) optreden.
- Compensatie moet in beginsel in natura plaatsvinden.
- De geboden compensatie moet additioneel zijn. Het is niet de bedoeling om onder de vlag van compensatie natuur te realiseren waarvan de ontwikkeling al is vastgelegd in bestaande beleidskaders. Dit betekent onder meer dat in de EHS niet gecompenseerd kan worden.
- Het nabijheidsbeginsel: de compensatie moet plaatsvinden in de directe omgeving van de ingreep, onder de voorwaarde dat een duurzame situatie ontstaat. Aan dit beginsel liggen twee motieven ten grondslag. Ten eerste een ecologisch/landschappelijk motief: ecologische en landschappelijke kwaliteit is gebonden aan plaatsen. De samenhang in natuur, bos en landschap op de plaats van de ingreep moet zo veel mogelijk in tact blijven. Het tweede motief is van bestuurlijk-maatschappelijke aard: gemeenten en burgers willen (veelal) het verlies aan waarden zo veel mogelijk in de directe omgeving gecompenseerd zien. Als compensatie niet in de directe omgeving van de ingreep kan plaatsvinden, is bij verlies van natuur- en boswaarden compensatie in landelijk gebied 3 en 4 gewenst, bij voorkeur aansluitend op de provinciale Ecologische Hoofdstructuur. Bij verlies van recreatiewaarden heeft in een dergelijke situatie compensatie in landelijk gebied 1 of 3 de voorkeur. Gebieden waar de agrarische functie het primaat heeft (landelijk gebied 2), blijven hiermee buiten deze ‘voorkeursgebieden’.
- Het principe van gelijktijdigheid: compensatie moet planologisch worden geregeld via het bestemmingsplan dat de waarden aantast, of in een ander gelijktijdig ter goedkeuring aangeboden bestemmingsplan. Wanneer van gelijktijdigheid geen sprake kan zijn, kan van dit uitgangspunt worden afgeweken, mits verzekerd is dat compenserende planologische maatregelen zullen worden getroffen en in redelijkheid vaststaat dat deze ook daadwerkelijk kunnen worden gerealiseerd.

### ***Compensatievormen***

Het *standstill* en het nabijheidsbeginsel brengen met zich mee dat kwantitatief moet worden gecompenseerd. De vele ruimteclaims in de provincie Utrecht maken het nodig ook kwalitatieve compensatie mogelijk te maken. Bij kwalitatieve compensatie zijn de vervangende waarden hoger in rangorde of hebben de vervangende waarden een multipliereffect op de kwaliteit van wezenlijke kenmerken en waarden.

Zoals hiervoor aangegeven vindt compensatie in beginsel in natura plaats en niet in geld. Slechts in het uiterste geval, als compensatie in natura niet mogelijk is, kan financieel gecompenseerd worden. Deze vorm van compensatie is alleen aanvaardbaar als de initiatiefnemer van de ingreep aantoont dat niet kan worden vastgehouden aan het nabijheidsbeginsel en dat compensatie elders evenmin mogelijk is.

Voor Vogel- en Habitatrictlijngebieden is financiële compensatie niet mogelijk. Als een ingreep significant effect heeft op deze gebieden, is men verplicht vooraf en tijdig vervangende natuur aan te leggen op een zodanige wijze dat de samenhang van Natura 2000 (de Europese Ecologische Hoofdstructuur) niet in gevaar komt.

### ***EHS-saldobenadering***

Wanneer een combinatie van projecten of handelingen wordt ingediend die tevens tot doel heeft de kwaliteit en/of kwantiteit van de EHS op gebiedsniveau per saldo te verbeteren, kan op gebiedsniveau een 'nee tenzij'-afweging worden gemaakt. Deze EHS saldobenadering is alleen toepasbaar als:

1. de combinatie van plannen, projecten of handelingen binnen één ruimtelijke visie wordt gepresenteerd;
2. er een onderlinge samenhang bestaat tussen de betreffende plannen, projecten of handelingen;
3. een schriftelijke waarborg voor de realisatie van de plannen/projecten of handelingen kan worden overgelegd waarop alle betrokkenen zijn aan te spreken;
4. binnen de EHS een kwaliteitsslag gemaakt kan worden waarbij het oppervlak natuur minimaal gelijk blijft dan wel toeneemt;
5. binnen de ruimtelijke visie vergroting van het areaal EHS optreedt, ter compensatie van het gebied dat door de projecten of handelingen verloren is gegaan; onder de voorwaarde dat daarmee tevens een beter functionerende EHS ontstaat;
6. over de gebiedsvisie, en toepassing van de saldobenadering op basis van deze gebiedsvisie, moet overeenstemming met het Rijk bestaan.

### ***Hart van de Heuvelrug***

Gelet op de bijzondere dynamiek in het projectgebied Hart van de Heuvelrug wijkt de toepassing van het compensatiebeginsel hier op enkele punten af. Dit wordt in het project Hart van de Heuvelrug uitgewerkt, gericht op het realiseren van de groene doelstellingen uit de gebiedsvisie. Voor compensatieplichtige gebieden waar een omvangrijke herziening van functietoekenningen aan de orde is, zal de provincie in een gebiedsgericht project een salderingsmethode toepassen. Wanneer van gelijktijdigheid geen sprake kan zijn, kan van dit uitgangspunt worden afgeweken, mits verzekerd is dat compenserende planologische maatregelen zullen worden getroffen en in redelijkheid vaststaat dat deze ook daadwerkelijk kunnen worden gerealiseerd. De compenserende maatregelen kunnen ook binnen de EHS worden genomen, mits aantoonbaar is dat dit een voldoende grote kwalitatieve winst voor het ecologisch functioneren van dit deel van de Heuvelrug oplevert. Randvoorwaarde is voldoende zekerstelling dat dit leidt tot een meerwaarde voor natuur. In het Platform Hart van de Heuvelrug wordt hiertoe een programma voor rode en groene projecten samengesteld, gericht op uitvoering, waarvan kostenvereveningen een onlosmakelijk deel zijn.

Het compensatiebeginsel wordt uitgewerkt in de Handleiding bestemmingsplannen.

---

<sup>12</sup> In de natuurgebiedsplannen zijn de gebieden begrensd (bestaande natuur, nieuwe natuur, ecologische verbindingzones met nieuwe natuur), waarvoor financieringsmogelijkheden zijn voor verwerving, inrichting en beheer ten behoeve van natuur. De natuurgebiedsplannen zijn daarmee een subsidiemiddel en zij hebben geen planologische gevolgen.

<sup>13</sup> Waterpeilen worden niet geregeld in het Streekplan. Waterpeilen worden geregeld in peilbesluiten van de waterbeheerders. De peilbesluiten zijn gebaseerd op waterbeheersplannen. Die worden opgesteld door de waterbeheerders. Zij houden daarbij rekening met het provinciale

waterhuishoudingsplan.

14 Voor de Vogel- en Habitatrictlijngebieden en Natuurbeschermingswetgebieden geldt, in afwachting van de wetswijziging van de Natuurbeschermingswet, de vigerende Natuurbeschermingswet en het Europeesrechtelijke afwegingskader van de Habitatrictlijn (artikel 6). Na inwerkingtreding van de herziene Natuurbeschermingswet, geldt het afwegingskader zoals daar neergelegd.

## 8. Overig thematisch ruimtelijk beleid

### 8.1 Veiligheid

#### *Externe veiligheid*

Het beleid voor externe veiligheid richt zich op het beheersen van risico's of het verminderen daarvan tot een maatschappelijk aanvaardbaar niveau. Dit betreft risico's als brand, explosies of een gifwolk, die verbonden zijn aan het transport van gevaarlijke stoffen.

In de provincie Utrecht ligt een uitgebreid netwerk van verkeerswegen, spoorlijnen en waterwegen. Over dit netwerk vindt vervoer plaats van stoffen die, als ze vrijkomen, een gevaar kunnen opleveren voor de omgeving.

Afhankelijk van de vervoersomvang, de getransporteerde stoffen en de plaatselijke verkeersveiligheid kan het groepsrisico (GR) bij transport van gevaarlijke stoffen beperkingen opleggen aan ruimtelijke ontwikkelingen binnen een zone tot maximaal 200 m aan weerszijden van de transportas. ***Als daarvoor aanleiding is, leggen wij beperkingen op aan de toegestane bebouwingsdichtheid in deze zone*** (op kortere afstand een lagere bebouwingsdichtheid dan verder van de as).

Voor risicovolle bedrijven bieden 'bedrijvenmilieus met specifieke milieuhinder' een oplossing. In samenwerking met gemeenten willen wij een aantal regionale bedrijventerreinen creëren, onder meer voor uit te plaatsen risicovolle bedrijven. De locatiekeuze voor een dergelijk terrein wordt mede bepaald door de ligging ten opzichte van bevolkingsconcentraties en infrastructuur. Dit onderwerp hebben wij uitgewerkt in paragraaf 6.5 (Werken).

Voor het vervoer van gevaarlijke stoffen onderscheiden wij een aantal aandachtslocaties. Risico-onderzoeken naar transport van gevaarlijke stoffen hebben uitgewezen dat op deze locaties de oriënterende waarde van het GR wordt overschreden. Bij vervoer over het spoor gaat het met name om locaties in het centrum van Amersfoort en om locaties langs de Oosterspoorbaan in de stad Utrecht.

Langs de wegen gaat het om 7 km-wegvakken (A27 Lunetten-Rijnsweerd, A28 Amersfoort Zuid-Rijnsweerd en in de gemeente Veenendaal).<sup>17</sup> Langs het Amsterdam-Rijnkanaal en de Lek is er geen sprake van overschrijding van de oriënterende waarde van het GR. Ook voor buisleidingen (aardgas) blijkt geen overschrijding van de oriënterende waarde van het GR (Risicoatlas, 2003). Voor defensieleidingen moeten de risico's nog in beeld worden gebracht. Dit gebeurt in het kader van onze Nota externe veiligheid. In datzelfde kader zullen wij bovendien verder onderzoek doen naar cumulatie van risico's door gevaarlijk transport.

#### *Hoogwater en veiligheid*

***Via een binnendijkse vrijwaringszone voorkomen wij ruimtelijke ontwikkelingen die een eventuele dijkversterking of andere maatregelen bemoeilijken*** (zie paragraaf 4.2). Deze vrijwaringszone ligt tot 100 m binnendijks.

#### *Verkeersveiligheid*

Bij verkeersveiligheid gaat het ons eerder om het voorkomen van verkeersongevallen dan om het aanpakken van situaties waar zich in het verleden ongevallen hebben voorgedaan. In essentie richt dit beleid zich op het verminderen van de kans op conflicten tussen verkeersdeelnemers met zeer ongelijke posities. Wij zullen gemeentelijke ruimtelijke plannen toetsen op mogelijke effecten op de verkeersveiligheid. Bij de ontwikkeling en uitvoering van infrastructurele maatregelen hanteren wij de principes van Duurzaam Veilig. Voor de ruimtelijke ordening is van belang dat duurzaam veilige wegen een groter beslag leggen op de ruimte.

### 8.3 Baggerstort

#### *Baggerstort*

De wateroverlast van de afgelopen jaren heeft geleid tot het rapport Waterbeheer in de 21ste eeuw, waarin een aantal maatregelen wordt voorgesteld. Eén van die maatregelen is het op diepte brengen van de regionale watergangen zodat deze voldoende water kunnen afvoeren. Niet alleen de provincie Utrecht, heel Nederland heeft een probleem met de baggerspecie uit oppervlaktewateren. Er zijn te weinig mogelijkheden voor de opslag en verwerking van baggerspecie. Dit heeft tot gevolg dat er te weinig kan worden gebaggerd.

In opdracht van de gezamenlijke overheden is het Tienjarensenario Waterbodems opgesteld, dat de landelijke waterbodempromblematiek inzichtelijk maakt. In het Tienjarensenario Waterbodems wordt geconstateerd dat in de provincie Utrecht ongeveer 20 miljoen m<sup>3</sup> baggerspecie moet worden verwijderd. Daarvan is 7 miljoen m<sup>3</sup> matig tot zwaar verontreinigd (de zogeheten klasse III en IV bagger). Van dit materiaal kan zo'n 20 procent worden gereinigd of verwerkt tot bouwstof. De rest zal moeten worden gestort.

Om schade voor mens en omgeving te voorkomen is het zonder meer noodzakelijk dat de waterschappen zo snel mogelijk kunnen beginnen met het uitbaggeren van een aantal regionale wateren in onze provincie, waaronder de rivier de Vecht. Dit vergroot het waterbergend en waterafvoerend vermogen van de betreffende wateren, wat het risico van calamiteiten in natte tijden (overstromingen en dergelijke) beperkt. Deze baggerwerkzaamheden zijn nog uitgesteld vanwege een tekort aan stortmogelijkheden of alternatieve mogelijkheden voor de verwerking van baggerspecie. ***Het in exploitatie nemen van de baggerstortlocatie Zevenhuizen voor baggerstort vinden wij erg belangrijk.***

De aanwijzing van de baggerstortlocatie Zevenhuizen blijft buiten dit nieuwe Streekplan. Hiervoor blijft de Tweede partiële herziening van het Streekplan onverkort van kracht. Deze herziening is van zeer recente datum (vastgesteld door Provinciale Staten op 13 september 1999 en onherroepelijk geworden bij uitspraak van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State d.d. 26 maart 2003, 200202762/1) en behoeft op grond van artikel 5 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening geen actualisering. De verwijzing naar de herziening is een mededeling van feitelijke aard en is niet voor beroep vatbaar. Wanneer komt vast te staan dat de baggerstort-locatie Zevenhuizen niet wordt gerealiseerd, wordt meegewerkt aan functieverandering van het betrokken gebied. Hiertoe behoren ook stedelijke functies (inclusief 'groen' en 'blauw').

### 8.4 Bouwgrondstoffenwinning

Ook voor de komende jaren hebben we hoge ambities voor (woning)bouw en infrastructurele ontwikkeling. Hiervoor zijn veel oppervlaktebouwgrondstoffen nodig, zoals beton- en metselzand, ophoogzand en klei. Het is ons beleid het gebruik van deze primaire (direct gewonnen) bouwgrondstoffen terug te dringen en het gebruik te stimuleren van secundaire (gewonnen door hergebruik) bouwgrondstoffen (zoals gebroken puin, hoogovenslakken en gereinigde grond) en van vernieuwbare bouwgrondstoffen (bijvoorbeeld schelpen, hout, riet en stro). Dit beleid hebben we uitgewerkt in ons provinciale Bouwgrondstoffenplan (2001–2008).

De provincies en het Rijk hebben de afspraak om in de vraag naar primaire bouwgrondstoffen te voorzien door zo veel als redelijkerwijs mogelijk in de eigen regio te winnen. In Utrecht is de ruimte voor het winnen van primaire bouwgrondstoffen beperkt.

Vooraf bij beton- en metselzand wordt het steeds moeilijker om op ruimtelijk aanvaardbare wijze in de behoefte te voorzien. De provincies hebben daarom met het Rijk taakstellingsafspraken gemaakt voor de periode 1999 tot en met 2008. De gezamenlijke provincies moeten in die periode 143 miljoen ton beton- en metselzand winbaar maken. De taakstelling van de provincie Utrecht voor die periode is vijf miljoen ton. Deze taakstelling maakt het naar verwachting niet noodzakelijk op grotere schaal beton- en metselzand te winnen. Daarbij gaan wij ervan uit dat de in ontwikkeling zijnde initiatieven (Tull en 't Waal en Haarrijnseplas) doorgaan.

Door wijziging van het rijksbeleid zullen voor de periode 2009–2018 geen taakstellingsafspraken worden gemaakt. Dit neemt niet weg dat er ook dan vraag zal zijn naar beton- en metselzand en er behoefte kan gaan ontstaan aan grotere winningen. Op basis van een eerste grove ruimtelijke afweging en het voorkomen van beton- en metselzand in de bodem hebben wij in ons Bouwgrondstoffenplan een zoekgebied voor winningen van beton- en metselzand vastgesteld. Dit zoekgebied ligt globaal tussen de Lek, de Hollandsche IJssel en de Kromme Rijn. ***Binnen het zoekgebied zijn grote winningen in principe mogelijk. Of grootschalige winningen aanvaardbaar zijn, moet uiteraard per locatie worden beoordeeld op basis van een ruimtelijke afweging. Vanzelfsprekend wordt de lagenbenadering hierbij toegepast. Buiten dit zoekgebied staan wij grootschalige winningen niet toe.***

Voor de winning van de primaire bouwgrondstoffen ophoogzand en klei zijn geen ruimtelijke reserveringen nodig. Naar verwachting komt uit combinaties met andere functies voldoende materiaal beschikbaar.

## **8.5 Militaire terreinen**

In onze provincie zijn verschillende onderdelen van de krijgsmacht gevestigd. Vooral op de Heuvelrug zijn omvangrijke terreinen in militair gebruik. Het betreft de vliegbasis Soesterberg, diverse oefenterreinen (Leuserheide, de Vlasakkers, de Stompert, de Oude Kamp, Den Treek), opslagterreinen, kazernes en een tankwerkplaats.

Wij hechten grote waarde aan het realiseren van een robuuste en doorlopende ecologische structuur voor de hele Utrechtse Heuvelrug. De militaire terreinen zijn gelegen in het hart van de Utrechtse Heuvelrug en vormen een belangrijke verbindende schakel in het geheel.

Wij hebben er alle vertrouwen in dat defensie rekening blijft houden met het behoud en de ontwikkeling van natuurwaarden op de militaire terreinen. Op de streekplankaart zijn deze terreinen aangeduid als landelijk gebied 3 en soms als landelijk gebied 4.

Doordat de oefenbehoefte van de krijgsmacht is afgenomen, wordt het mogelijk diverse (delen van) terreinen af te stoten. Uit het SMT-2 blijkt dat in deze streekplanperiode het noord-oostelijk deel van de Leuserheide (209 hectare) en Den Treek (411 hectare) buiten gebruik worden gesteld. Deze terreinen maken deel uit van de EHS. Wij zullen het initiatief nemen om in overleg met de betrokken partijen de bestemming en het beheer in overeenstemming te brengen met deze EHS-status.

Onlangs is duidelijk geworden dat de militaire vliegfunctie van Vliegbasis Soesterberg zal worden opgeheven. Op dit moment bestaat er echter nog veel onduidelijkheid over het tijdstip waarop dit gebeurt en de condities waaronder. Naar verwachting zal dit wel voor 2010 gebeuren. Over de toekomstige benutting van het terrein valt, mede daarom, op dit moment geen afgewogen oordeel te geven. Wel is duidelijk dat het terrein ontegenzeggelijk onderdeel uitmaakt van het hart van de Utrechtse Heuvelrug. Wij zullen daarom het toekomstig gebruik meenemen in het project Hart van de Heuvelrug.

Op dit moment bestaat er ook nog geen duidelijkheid over het tijdstip waarop de veiligheids- en geluidszones rondom het vliegveld zullen worden opgeheven. Vanwege de ruimtelijke beperkingen die eruit voortvloeien blijven wij pleiten voor een zo spoedig mogelijk opheffen van deze zones. Dit geldt zeker voor de nu geldende zones die niet noodzakelijk zijn voor het huidige gebruik. Het opheffen van deze zones is ook belangrijk voor het realiseren van het project Hart van de Heuvelrug. Vanwege de te ontwikkelen corridorfunctie en de actuele ecologische waarde is de vliegbasis opgenomen in de EHS.

In paragraaf 6.3 hebben wij toegelicht waarom militaire complexen in het landelijk gebied niet zijn voorzien van een rode contour. De in bestemmingsplannen gevestigde rechten zijn uiteraard gewaarborgd.

<sup>17</sup> Het Rijk is bezig met het aanpassen van de huidige rekenmethodiek. Het aantal knelpunten zal hierdoor waarschijnlijk toenemen.